

**ΔΙΑΪΔΡΥΜΑΤΙΚΟ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ
ΔΙΠΛΩΜΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ**

**ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΕΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ & ΤΕΧΝΙΚΕΣ
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ
ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ**

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΚΑΡΑΜΟΛΕΓΚΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΟΣ ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ ΑΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ Τ.Τ.

ΟΙ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ
ΔΙΑΦΥΛΑΞΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗΣ ΤΗΣ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ

Επιβέπων Καθηγητής : Δρ. Καλογιάννης Σταύρος Πολιτικός Μηχανικός

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

**ΟΙ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΔΙΑΦΥΛΑΞΗΣ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗΣ ΤΗΣ
ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑΣ**

Επιβλέπων καθηγητής: Βαρελίδης Γεώργιος

Συνεπιβλέπων Καθηγητής: Καλογιάννης Σταύρος

Η Τριμελής Επιτροπή

Γεώργιος Βαρελίδης

Δημήτριος Αλεξάκης,

Σινιόρος Παναγιώτης

ΔΗΛΩΣΗ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Ο κάτωθι υπογεγραμμένος Καραμολέγκος Ιωάννης του Γεωργίου, με αριθμό μητρώου 5CR0R10 φοιτητής του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Εφαρμοσμένες Πολιτικές και Τεχνικές Προστασίας Περιβάλλοντος» του Τμήματος Πολιτικών Μηχανικών της Σχολής Μηχανικών του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής, δηλώνω ότι:

«Είμαι συγγραφέας αυτής της μεταπτυχιακής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια την οποία είχα για την προετοιμασία της, είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται στην εργασία. Επίσης, οι όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε ακριβώς είτε παραφρασμένες, αναφέρονται στο σύνολό τους, με πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Επίσης, βεβαιώνω ότι αυτή η εργασία έχει συγγραφεί από μένα αποκλειστικά και αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας τόσο δικής μου, όσο και του Ιδρύματος.

Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου».

Ο Δηλών
Καραμολέγκος
Ιωάννης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - ΕΘΝΙΚΑ ΠΑΡΚΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	15
3.1. Περιγραφή	15
3.2. Προβλήματα διαχείρισης και κατάστασης προστατευόμενων περιοχών στην Ελλάδα.....	25
3.3. Προστατευόμενες περιοχές: Έρευνες, εκθέσεις και έγγραφα για θέματα αντιλήψεων, παρακολούθησης και διατήρησης	28
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 – ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ ΣΤΟ ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ	35
4.1. Εισαγωγικά στοιχεία.....	36
4.1.1. Ορισμός	36
4.1.2. Ιστορική αναδρομή.....	37
4.1.3. Ιδιαιτερότητες ΘΧΣ.....	38
4.1.4. Στόχοι, οφέλη, δυσκολίες στην εφαρμογή.....	41
4.2. Νομοθετικό Πλαίσιο για το ΘΧΣ στην Ελλάδα	43
4.3. Εμπλεκόμενοι Φορείς	44
4.4. Ενέργειες που έγιναν στο παρελθόν	46
4.5. Χρήσεις και Δραστηριότητες στον Θαλάσσιο και Παράκτιο/Παράλιο Χώρο του Νοτίου Αιγαίου.....	50
4.5.1. Αλιεία-Υδατοκαλλιέργειες	50
4.5.2. Ναυτιλία/Ναυσιπλοΐα	58
4.5.3. Τουρισμός, Φυσική και Πολιτιστική Κληρονομιά	61
4.5.4. Εξορυκτική δραστηριότητα - Παραγωγή Ενέργειας ΑΠΕ	65
4.5.5. Στρατιωτικές Χρήσεις και Δίκτυα	69
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 – ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ Ν. ΑΙΓΑΙΟΥ	70
5.1. Σύντομη αναφορά στο θεσμικό πλαίσιο αναφορικά με την χωροταξία στην Ελλάδα 71	
5.2. Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου μέσα από την αναθεώρηση του ΠΠΧΣΑΑΝΑ	73
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 – Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΓΥΑΡΟΥ	92
6.1. Το νησί της Γυάρου	92
6.2. Λόγοι για τον ορισμό της Γυάρου ως Προστατευόμενης περιοχής και ΚΑΖ	93
6.3. Ο φυσικός πλούτος της Γυάρου.....	95

6.4. Μέτρα για την προστασία της Γυάρου	96
6.5. Θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός Γυάρου	97
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	105
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	107

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το φυσικό περιβάλλον και το τοπίο της Ελλάδας χαρακτηρίζεται από μεγάλη βιοποικιλότητα και διάφορα κλίματα,, λόγω της αλληλεπίδρασης μεταξύ των συστημάτων του καιρού και της χώρας και της σύνθετης τοπογραφίας και της κατανομής της γης και των θαλάσσιων περιοχών. Η Ελλάδα χαρακτηρίζεται από ένα εξαιρετικά κατακερματισμένο, τραχύ τοπίο που φιλοξενεί μεγάλη ποικιλία οικοσυστημάτων και εξαιρετική βιοποικιλότητα. Σχεδόν το 5% της εκτεταμένης ακτογραμμής του αποτελείται από οικολογικά ευαίσθητους υγρότοπους. Η Ελλάδα είναι ενσωματωμένη στη βιογεωγραφική περιοχή της Μεσογείου, με οικοσυστήματα που κυμαίνονται από ημι-έρημο έως ορεινά δάση με κρύο κλίμα όπου θα βρει κανείς σημύδα, πεύκο (*Pinus sylvestris*) και έλατο. Ποτάμια, εκβολές ποταμών, δέλτα, λιμνοθάλασσες, λίμνες, παράκτιοι θαλάσσιοι σχηματισμοί και υγρότοποι καλύπτουν μια σχετικά μεγάλη έκταση (210.000 εκτάρια) και τα δάση καλύπτουν σχεδόν το 30% του εδάφους της χώρας. Ένα σημαντικό χαρακτηριστικό του τοπίου της Ελλάδας είναι μια εκτεταμένη ακτογραμμή περίπου 15.000 χιλιομέτρων και 3.000 νησιά, που αντιπροσωπεύουν το 20% της έκτασης.

Η ελληνική χλωρίδα είναι από τις πλουσιότερες στην Ευρώπη με περισσότερα από 5.500 είδη φυτών (εκ των οποίων ένας μεγάλος αριθμός ενδημικών ειδών). Ανάμεσα σε 900 ενδημικά και σπάνια αγγειακά φυτά υπάρχουν είδη όπως το δίκταμο, το χαμομήλι, τον κρόκο, την κεφαλληνιακή ελάτη, τον κρητικό έβενο κ.λπ. Τα ενδημικά φυτικά γένη περιλαμβάνουν τα *Jankaea*, *Hymenonema*, *Petromarula*. Υπάρχουν πολλές δημοσιεύσεις για το θέμα.

Η Ελλάδα είναι μέρος του επίκεντρου της βιοποικιλότητας της λεκάνης της Μεσογείου. Η Ελλάδα έχει σημαντικές οικολογικές περιοχές για ενδημικά είδη που περιλαμβάνουν τα Μεσογειακά Δάση της Κρήτης και τα Μικτά Δάση της Οροσειράς της Πίνδου. Σημαντικές οικολογικές περιοχές γλυκού νερού περιλαμβάνουν τις λεκάνες του Ιονίου και τις λεκάνες της Νοτιοανατολικής Αδριατικής.

Τα περισσότερα από τα είδη θηλαστικών που καταγράφονται στην ελληνική επικράτεια είναι ιθαγενή και σχεδόν το 85% των ειδών ψαριών γλυκού νερού. Η Ελλάδα φιλοξενεί μια μεγάλη ποικιλία μεσογειακών οικοτόπων: από ανοιχτή

θάλασσα, παλιρροιακές περιοχές και θαλάσσιους αμμόλοφους, έως διάφορους τύπους θάμνων και λιβαδιών και ορεινά δάση μεσογειακών κωνοφόρων. Ο ελληνικός κατάλογος των περιοχών Natura 2000, οι οποίοι είναι ως επί το πλείστον ευρείες περιοχές και διασκορπισμένες σε ολόκληρη την ελληνική επικράτεια, περιλαμβάνει 241 τοποθεσίες κοινοτικής σημασίας (SCI) και 202 περιοχές ειδικής προστασίας (SPA). Πολλές εκδόσεις έχουν δημοσιευτεί την τελευταία δεκαετία με φωτογραφίες ελληνικών τοπίων και εντυπωσιακά φυσικά χαρακτηριστικά σε διάφορα νησιά, δάση, ορεινές περιοχές, ποτάμια, λίμνες της Ελλάδας και την πλούσια βιοποικιλότητα φυτών και ζώων που κατοικούν σε αυτά τα μέρη

Τα φυσικά δάση αποτελούν το 25% της συνολικής έκτασης της Ελλάδας. Χαρακτηρίζονται ως Μεσογειακά και τα οικοσυστήματά τους έχουν προσαρμοστεί σε ξηρά, ζεστά καλοκαίρια και κρύους χειμώνες. Οι βελανιδιές έχουν αναπτυχθεί στη ζώνη της Μεσογείου και της Μεσογείου Circum. Άλλοι τύποι δασικών δέντρων στην Ελλάδα είναι εκείνοι που εξαπλώνονται σε όλη την Ευρώπη, όπως το πεύκο (*Pinus halepensis*, *Pinus silvestris*), το έλατο (*Picea abies*) και η οξιά (*Fagus sylvatica*). Η πανίδα στα ελληνικά δάση χαρακτηρίζεται από υψηλή βιοποικιλότητα. Τα δάση διατηρούν πολλά είδη πουλιών, ερπετών, εντόμων και μια αξιοσημείωτη ποικιλία σπάνιων ενδημικών φυτών.

Τα δάση στην Ελλάδα, λόγω της γεωγραφικής της θέσης, του κλίματος, της έντονης κλίσης, της γεωλογίας και των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, διαδραματίζουν πολυλειτουργικό ρόλο, ιδιαίτερα έναν πολύ σημαντικό υδρολογικό, ψυχαγωγικό, υγιεινό και περιβαλλοντικό ρόλο για την οικονομία της χώρας και ποιότητα ζωής των κατοίκων. Η αποψίλωση των δασών, που προκαλείται από δασικές πυρκαγιές, έντομα και ασθένειες κατά τις περιόδους ξηρασίας, αντισταθμίζεται από τη φυσική αναδάσωση εγκαταλελειμμένων γεωργικών γαιών, τη φυσική αποκατάσταση υποβαθμισμένων δασικών οικοσυστημάτων, καθώς και από τις δραστηριότητες αναδάσωσης στο πλαίσιο προγραμμάτων αγροτικής ανάπτυξης και αναδάσωσης. Σε σταθερό ποσοστό δασών στη χώρα, με τάση να αυξάνεται. Τα δάση συμβάλλουν στην προστασία της ορεινής ηπειρωτικής Ελλάδας από φαινόμενα διάβρωσης. Ο δασικός νόμος 3208/2003 που εγκρίθηκε από το ελληνικό κοινοβούλιο το 2003, δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην προστασία των δασών.

Επιπλέον, τα ελληνικά δάση φιλοξενούν ενδιαφέροντα θηλαστικά, με το πιο αξιοσημείωτο να είναι η καφέ αρκούδα (*Ursus arctos*), η αγριόγατα (*Felis silvestris*), το τσακάλι (*Canis aureus*), ο λύκος (*Canis lupus*) και ο ασβός (*Meles meles*), αλεπού, και αγριογούρουνο. Επίσης, τα δάση φιλοξενούν σπάνια είδη πουλιών, όπως ο χρυσαετός (*Aquila chrysaetos*) και ο μαύρος πελαργός (*Ciconia nigra*), καθώς και ερπετά.

Η Ελλάδα είναι μια χώρα με μεγάλη ποικιλία πουλιών. Μελέτες και επιστημονικές έρευνες στην Ελλάδα κατέγραψαν 425 είδη πτηνών, 243 από αυτά τα είδη αναπαράγονται στη χώρα, καθιστώντας την Ελλάδα πολύ σημαντική για τη ζωή των πτηνών στην Ευρώπη και ένα εξαιρετικό μέρος για παρατήρηση πουλιών σε μια ποικιλία ενδιαιτημάτων και δασών. Αρκετά είδη που αναπαράγονται στην Ελλάδα απειλούνται παγκοσμίως, όπως πελεκάνος Δαλματίας, γεράκι, κορμοράνος, και μαύρος γύπας. Η Ελλάδα κατέχει επίσης τον μεγαλύτερο πληθυσμό δαλματικού πελεκάνου εκτός αυτού της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και τα δύο τρίτα του παγκόσμιου πληθυσμού της φυλής γερακιών *Eleanora* στην Ελλάδα.

Η Ελλάδα με τα πολλά βουνά, λίμνες και ποτάμια φιλοξενεί περίπου 6.000 διαφορετικά είδη φυτών και πάνω από 700 από αυτά είναι ενδημικά, πράγμα που σημαίνει ότι δεν εμφανίζονται πουθενά αλλού στον κόσμο. Αυτό ισοδυναμεί με περίπου 15% ενδημισμό - το υψηλότερο σε ολόκληρη την Ευρώπη. Αυτή η 6 ποικιλομορφία της φυτικής ζωής μπορεί κανείς να διαπιστώσει ότι υπάρχει σχεδόν πάντα κάτι νέο για να δείτε. Η ορεινή τοπογραφία της Ελλάδας παρείχε απομόνωση στα φυτά να εξελιχθούν ξεχωριστά και καταφύγιο για όλα τα είδη άγριας ζωής, βοηθώντας στη διατήρηση μιας μεγάλης βιοποικιλότητας από τις πιέσεις της ανθρώπινης παρέμβασης.

Το ελληνικό περιβαλλοντικό τοπίο και τα δάση φιλοξενούν 235 είδη πεταλούδας, περισσότερο από το ήμισυ του συνολικού αριθμού ειδών σε ολόκληρη την Ευρώπη. Οι πεταλούδες υπάρχουν σε μεγάλο αριθμό και είναι συνήθως χαρακτηριστικό των πιο ορεινών περιοχών.

Μελέτες έχουν καταγράψει πολλά ερπετά και αμφίβια. Η Ελλάδα έχει περίπου 70 διαφορετικά είδη ερπετών και αμφιβίων (περισσότερα από άλλες ευρωπαϊκές χώρες, όπως για παράδειγμα τη Γαλλία). Αυτά τα είδη περιλαμβάνουν

πολλά ενδημικά είδη, όπως η Οχιά της Μήλου (*Macronipera schweizeri*), η Σάυρα της Πελοποννήσου (νότια Ελλάδα), κ.λπ..

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 - ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Οι κλιματολογικές συνθήκες και οι μεσογειακές γεωμορφολογικές και βιογεωγραφικές πτυχές στην Ελλάδα υποστηρίζουν οικοσυστήματα με υψηλή ποικιλομορφία τοπίου. Τα δύο τρίτα του ελληνικού εδάφους καλύπτονται από ένα λοφώδες ή ορεινό έδαφος, με το τυπικό τοπίο να είναι τραχύ και απότομο. Η ακτογραμμή είναι κυρίως βραχώδης και αμμώδης με περίπου 5% υγρά τοπία. Η ελληνική χλωρίδα και πανίδα είναι από τις πλουσιότερες στην Ευρώπη με μεγάλο αριθμό ενδημικών ειδών, λόγω της απομόνωσης βουνών και νησιών. Στην Ελλάδα υπάρχει μια μεγάλη ποικιλία μεσογειακών οικοτόπων από ανοικτή θάλασσα, παλιρροιακές περιοχές και θαλάσσιους αμμόλοφους, έως διάφορους τύπους θάμνων και λιβαδιών και ορεινών δασών μεσογειακών κωνοφόρων.

Το πρώτο προστατευόμενο φυσικό πάρκο στην Ελλάδα δηλώθηκε το 1938, δηλαδή το υψηλότερο ελληνικό βουνό Όλυμπος. Ο στόχος ήταν η διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος, της χλωρίδας, της πανίδας και των φυσικών τοπίων, καθώς και των πολιτιστικών και άλλων περιβαλλοντικών αξιών της. Ο Ν. 2742/1999 απαγόρευε κάθε είδους εκμετάλλευση στην ανατολική πλευρά του Ολύμπου και η ευρύτερη περιοχή γύρω του ορίστηκε ως «περιφερειακή ζώνη του Εθνικού Πάρκου», έτσι ώστε η διαχείριση και η εκμετάλλευσή του να μην επηρεάζει αρνητικά την προστασία του πυρήνα. Ο Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Πάρκου Ολύμπου, είναι ένας ΝΠΙΔ και ιδρύθηκε το 2002, με το νόμο 3044/2002, σύμφωνα με τους νόμους 1650 / 15-10-1986 και Ν. 2742/1999. Είναι υπεύθυνος για τη συστηματική παρακολούθηση των περιβαλλοντικών παραμέτρων της προστατευόμενης περιοχής, τη συνεργασία με τις αρμόδιες αρχές για τη διασφάλιση του ελέγχου και της επιβολής της περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Ο Φορέας πρέπει επίσης να ενημερώνει και να εκπαιδεύει το κοινό σχετικά με την προστατευόμενη περιοχή. Ο Φορέας εποπτεύεται από το Υπουργείο Περιβάλλοντος και χρηματοδοτείται από το επιχειρησιακό πρόγραμμα «Περιβάλλον».

Οι προστατευόμενες περιοχές στην Ελλάδα ορίστηκαν και προστατεύονταν αρχικά από την εθνική νομοθεσία (αρχικός νόμος, 1650/86 και πρόσθετες αλλαγές 3937/2011) και από τη συμμετοχή της Ελλάδας σε διεθνείς οργανισμούς (Συμβούλιο

της Ευρώπης και UNESCO). Η Ελλάδα επικύρωσε διεθνείς κανονισμούς για ειδική δέσμευση για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος που απορρέει από διεθνείς συμβάσεις. Αυτές οι συμβάσεις καλύπτουν α) Υγρότοπους διεθνούς σημασίας σύμφωνα με τη Σύμβαση Ramsar, β) Μνημεία παγκόσμιας κληρονομιάς (UNESCO), γ) Αποθέματα βιόσφαιρας (UNESCO, Man and Biosphere), δ) Ειδικά προστατευόμενες περιοχές σύμφωνα με τη Σύμβαση της Βαρκελώνης, ε) Βιογενετική Αποθεματικά (Συμβούλιο της Ευρώπης) και στ) Τοποθεσίες Eurodiploma (Συμβούλιο της Ευρώπης).

Η Σύμβαση για τη διατήρηση της ευρωπαϊκής άγριας ζωής και των φυσικών οικοτόπων (Σύμβαση της Βέρνης) είναι ένα δεσμευτικό διεθνές νομικό μέσο στον τομέα της διατήρησης της φύσης, το οποίο καλύπτει το σύνολο της φυσικής κληρονομιάς της ευρωπαϊκής ηπείρου και εκτείνεται σε ορισμένα κράτη της Αφρικής. Στόχος της είναι η διατήρηση της άγριας χλωρίδας και πανίδας και των φυσικών τους οικοτόπων και η προώθηση της ευρωπαϊκής συνεργασίας σε αυτόν τον τομέα. Υιοθετήθηκε και υπογράφηκε στη Βέρνη (Ελβετία) τον Σεπτέμβριο του 1979 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιουνίου 1982. Περιλαμβάνεται στα συμβαλλόμενα μέρη του 40 κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, καθώς και η Μπουρκίνα Φάσο, το Μαρόκο, η Σενεγάλη, η Τυνησία και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Η προστασία των μεταναστευτικών ειδών προσδίδει στη Σύμβαση μια ξεχωριστή διάσταση της αλληλεξάρτησης και της συνεργασίας Βορρά-Νότου. Η Σύμβαση της Βέρνης συντονίζει τη δράση των ευρωπαϊκών κρατών στη θέσπιση κοινών προτύπων και πολιτικών για την αειφόρο χρήση της βιολογικής ποικιλομορφίας, συμβάλλοντας έτσι στη βελτίωση της ποιότητας ζωής των Ευρωπαίων και στην προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης. Η Σύμβαση είναι μια θεμελιώδης συνθήκη σε ευρωπαϊκό επίπεδο για τη βιολογική ποικιλομορφία. Συντονίζεται από μια μόνιμη επιτροπή που συνεδριάζει κάθε χρόνο, έχει εγκρίνει 90 συστάσεις και επτά ψηφίσματα και οργανώνει πολλά σεμινάρια και τεχνικές ομάδες. Τις τελευταίες δεκαετίες, το Συμβούλιο της Ευρώπης, μέσω της Σύμβασης της Βέρνης, θέσπισε ένα πολύ αποτελεσματικό σύστημα παρακολούθησης και αναπτύσσει ένα πολύ ολοκληρωμένο έργο. Η Ελλάδα ως επικυρωτικό κράτος υπέγραψε τη σύμβαση στις 19/9/1979, επικύρωσε τη σύμβαση στις 13/6/1983 και τέθηκε σε ισχύ την 1/10/1983.

Το 1992, η Ευρωπαϊκή Ένωση εξέδωσε νομοθεσία με σκοπό την προστασία των πιο απειλούμενων οικοτόπων, ζωικών και φυτικών ειδών σε όλη την Ευρώπη. Η εγκριθείσα νομοθεσία ονομάστηκε οδηγία για τους οικοτόπους (οδηγία 92/43 / ΕΟΚ του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 1992 για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων και της άγριας πανίδας και χλωρίδας) και συμπληρώνει την οδηγία για τα πτηνά (1979). Η οδηγία για τους οικοτόπους και η οδηγία για τα πτηνά αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο της ευρωπαϊκής πολιτικής για τη διατήρηση της φύσης. Είναι χτισμένο γύρω από δύο πυλώνες: το δίκτυο προστατευμένων τοποθεσιών Natura 2000 και το αυστηρό σύστημα προστασίας των ειδών. Συνολικά, η οδηγία προστατεύει πάνω από 1.000 ζώα και είδη φυτών και πάνω από 200 λεγόμενους «τύπους οικοτόπων» (π.χ. ειδικοί τύποι δασών, λιβαδιών, υγροτόπων κ.λπ.), που είναι ευρωπαϊκής σημασίας. Οι οδηγίες καθιέρωσαν περιοχές ειδικής προστασίας για τα πουλιά και ειδικές περιοχές διατήρησης για άλλα είδη και ενδιαίτηματα. Όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης συμμετέχουν στη συντήρηση των δικτυακών τόπων σε μια ευρωπαϊκή εταιρική σχέση. Οι Ειδικές Περιοχές Διατήρησης ταξινομούνται και παρέχουν αυξημένη προστασία και διαχείριση που είναι σημαντικά για τα πουλιά, άλλα ζώα, φυτά και οικοσυστήματα.

Η ελληνική επικράτεια περιλαμβάνει πολλές περιοχές που ανήκουν στο Ευρωπαϊκό Οικολογικό Δίκτυο Natura 2000. Η Εθνική Ελληνική Λίστα περιλαμβάνει 163 Περιοχές Ειδικής Προστασίας (ΖΕΠ) σύμφωνα με την Οδηγία 79/409 / ΕΟΚ και 239 Τοποθεσίες Κοινοτικής Σημασίας (SCIs) σύμφωνα με την Οδηγία 92/43 / ΕΟΚ. Το εμβαδόν του δικτύου στην Ελλάδα, εξαιρουμένων των επικαλύψεων, είναι περίπου 3,4 εκατομμύρια εκτάρια και καταλαμβάνει το 21% της γης. Αυτές οι περιοχές περιλαμβάνουν τα Εθνικά Πάρκα, τους Υγρότοπους Διεθνούς Σημασίας βάσει της Σύμβασης Ramsar, καθώς και άλλους σημαντικούς τομείς όπως τα Αισθητικά Δάση και τα Φυσικά Μνημεία και Ορόσημα. Οι τοποθεσίες Natura 2000 είναι κυρίως ευρείες περιοχές και είναι διάσπαρτες σε όλη τη χώρα. Από το σύνολο των ελληνικών περιοχών Natura 2000 το 14% είναι γεωργικές εκτάσεις, 10% βοσκότοποι, 23% δάση, 24% θάμνοι, 16% θαλάσσιες εκτάσεις, 4% υγρότοποι. Σύμφωνα με την Οδηγία 79/409/ΕΟΚ, τα κράτη - μέλη οφείλουν να διατηρήσουν τους πληθυσμούς αγρίων πουλιών που ζουν σε άγρια κατάσταση, καθώς και επαρκή ποικιλία βιοτόπων για να επιτυγχάνεται η προστασία τους. Η Οδηγία προβλέπει επίσης αυστηρές νομικές υποχρεώσεις στα κράτη - μέλη. Υπήρξαν πολλές αλλαγές

σε αυτή την Οδηγία, η οποία έχει κωδικοποιηθεί με την Οδηγία 2009/147/EK «περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών».

Το δίκτυο Natura 2000 στην Ελλάδα περιλαμβάνει 419 περιοχές από τις οποίες: 241 έχουν χαρακτηριστεί ως περιοχές κοινοτικής σημασίας - ειδικές περιοχές διατήρησης, (SCIs - SACs) - από τις οποίες 239 είναι SAC και 2 SCI - 202 είναι περιοχές ειδικής προστασίας (SPAs), ενώ 24 περιοχές είναι ταυτόχρονα SCIs και SPAs (τα προαναφερθέντα νούμερα δεν αποτελούν άθροισμα αλλά χαρακτηρισμούς των 419 περιοχών ανά κατηγορία). Η έκταση των SCIs είναι 2.807.512 εκτάρια που καλύπτουν το 16,3% της ηπειρωτικής χώρας και το 5,7% των χωρικών υδάτων. Η έκταση των ΖΕΠ είναι 2.952.476 εκτάρια και καλύπτει το 21,1% της ηπειρωτικής χώρας και το 1,4% των χωρικών υδάτων. Συνολικά, η επιφάνεια του Δικτύου Natura 2000 στην Ελλάδα είναι 4.294.205 εκτάρια και καλύπτει το 27,2% της ηπειρωτικής χώρας και το 6,1% των χωρικών υδάτων της χώρας. Με βάση την επιφάνεια του ελληνικού δικτύου Natura 2000 που αντιστοιχεί στο 4,5% της επιφάνειας του ευρωπαϊκού οικολογικού δικτύου, η Ελλάδα κατατάσσεται στη 10η θέση σε σχέση με τα 27 κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η μέση κάλυψη της εθνικής επίγειας περιοχής της Ευρώπης είναι 17,5%, επομένως η Ελλάδα κατατάσσεται στην 6η θέση μεταξύ των 27 κρατών μελών (μετά τη Σλοβενία, τη Βουλγαρία, τη Σλοβακία, την Κύπρο και την Ισπανία).

Το τελευταίο σχετικό νομοθέτημα είναι ο Ν. 4685/2020 που αφορά στον εκσυγχρονισμό της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, την ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία των Οδηγιών 2018/844 και 2019/692 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και λοιπές διατάξεις. Ειδικά το κεφάλαιο Γ' αφορά στις τροποποιήσεις στην διαχείριση των προστατευόμενων περιοχών και το κεφάλαιο Δ' αφορά στις τροποποιήσεις στις ζώνες εντός των προστατευόμενων περιοχών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 - ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η προστασία του περιβάλλοντος και η νομοθεσία για περιβαλλοντικά θέματα στην Ελλάδα ήταν πολύ περιορισμένες στις δεκαετίες 1960 και 1970. Με την επιστροφή του 1974 στον κοινοβουλευτικό δημοκρατικό κανόνα και την ένταξη στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) το 1981, η περιβαλλοντική πολιτική έγινε πολύ σημαντική λόγω πολλών οδηγιών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της ανάγκης για ενσωμάτωση της εθνικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Παρά την πρόοδο, η Ελλάδα έπρεπε να θεσπίσει νέα νομοθεσία και σταδιακά εξορθολογισμό και ενημέρωση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας με άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Η περιβαλλοντική νομοθεσία ξεκίνησε με επείγουσες διαδικασίες, υπό την αιγίδα του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων. Την περίοδο 1974-1985 υπήρχαν δύο υπουργεία, το Υπουργείο Δημοσίων Έργων και το Υπουργείο Χωροταξίας και Περιβάλλοντος. Την περίοδο 1985-2009 έγινε ΥΠΕΧΩΔΕ και από το 2009 το Υπουργείο ορίστηκε Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής (ΥΠΕΚΑ).

Η Ελλάδα από τις αρχές της δεκαετίας του 1990 εφαρμόζει μια ολοκληρωμένη πολιτική για την αειφόρο ανάπτυξη. Η αειφορία εισήχθη στις αναπτυξιακές πολιτικές της χώρας και οι βιώσιμες πρακτικές ενσωματώθηκαν σε τομείς όπως η ενέργεια, ο τουρισμός, οι μεταφορές, η γεωργία και η βιομηχανία. Το Υπουργείο Περιβάλλοντος ανέπτυξε έναν μηχανισμό συντονισμού για την αειφόρο ανάπτυξη και την εφαρμογή της Ατζέντας 21, προκειμένου να κινητοποιήσει το ενδιαφέρον και τη συμμετοχή όλων των αρμόδιων υπουργείων και άλλων δημόσιων τομέων και να συνεργαστεί με τις τοπικές αρχές, τους περιβαλλοντικούς οργανισμούς και όλους σχετικές ομάδες. Με αυτόν τον μηχανισμό, το Υπουργείο ανέλαβε την προετοιμασία των ετήσιων εκθέσεων για υποβολή στην Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για την Αειφόρο Ανάπτυξη (CSD) προκειμένου να εκτιμήσει την πρόοδο προς τις αρχές της Ατζέντας 21. Η αποτελεσματική περιβαλλοντική διακυβέρνηση περιλαμβάνει έναν κύκλο εντοπισμού ζητημάτων, ενδιαφερόμενα μέρη συμμετοχή, ορθή χάραξη πολιτικής και αποτελεσματική εφαρμογή. Οι περιβαλλοντικές διαδικασίες θεσμικής ανάπτυξης και διακυβέρνησης στην Ελλάδα ήταν πολύ αργές, καθώς υπήρξαν πράξεις με σοβαρό αντίκτυπο στο περιβάλλον, όπως η παράνομη

οικοδόμηση κατοικιών στα δάση, οι πυρκαγιές στα δάση, τα παράνομα αστικά απόβλητα, η ταχεία αύξηση του τουρισμού χωρίς σχέδια, η αγροτική επέκταση με υπερβολική χρήση νερού και λιπασμάτων, η βοσκή των ζώων και η άναρχη αστικοποίηση σε παράκτιες περιοχές.

Οι εξελίξεις στη βιομηχανία, την ενέργεια, τη γεωργία, τις μεταφορές, τον τουρισμό, τις κατασκευές (σπίτια, γραφεία, εμπορικά κτίρια και δρόμους), την αστικοποίηση και τις τουριστικές εξελίξεις των παράκτιων περιοχών, επηρέασαν έντονα την περιβαλλοντική ρύπανση και την υποβάθμιση των φυσικών πόρων. Αυτές οι γρήγορες αλλαγές μείωσαν τα οφέλη των περιβαλλοντικών πολιτικών, της τεχνολογικής προόδου και των επενδύσεων σε περιβαλλοντικές υποδομές. Αν και η Ελλάδα εξακολουθεί να έχει ανέγγιχτο φυσικό περιβάλλον και πλούσια πολιτιστική κληρονομιά, οι πρόσφατες εξελίξεις ασκούν αυξημένες περιβαλλοντικές πιέσεις, ιδίως από μη προγραμματισμένη/ παράνομη αστικοποίηση και εκτεταμένη κατασκευή κατοικιών σε δασικές περιοχές και παράκτιες ζώνες (ιδίως σε μικρά νησιά) και κοντά σε προστατευόμενες περιοχές. Οι μεγάλες προσπάθειες της Ελλάδας για οικονομική και κοινωνική σύγκλιση με άλλες ανεπτυγμένες ευρωπαϊκές χώρες αντιστοιχούν εν μέρει μόνο από τον περιβαλλοντικό έλεγχο διαφόρων μορφών ρύπανσης. Η περιβαλλοντική νομοθεσία αντιμετώπισε πολυάριθμες δυσκολίες στην εφαρμογή που αφορούν τοπικά συμφέροντα και αντίσταση στους περιβαλλοντικούς φόρους και πρόστιμα. Η Ελλάδα έλαβε κάθε χρόνο 2,5-3 δισεκατομμύρια ευρώ για επιχορηγήσεις στη γεωργία (Κοινή Γεωργική Πολιτική, ΚΓΠ), τον μεγαλύτερο κατά κεφαλήν δικαιούχο μεταξύ των χωρών της ΕΕ.

Αυτές οι τάσεις στην Ελλάδα επηρέασαν την επαγρύπνηση των θεσμών σχετικά με το περιβάλλον και την εφαρμογή της νομοθεσίας και πρόστιμα για την υποβάθμιση των εύθραυστων οικοσυστημάτων και τη μείωση της βιοποικιλότητας της χλωρίδας και της πανίδας. Ένα σημαντικό πρόβλημα για τα ελληνικά δασικά οικοσυστήματα είναι η έλλειψη Εθνικού Κτηματολογίου, παράνομες οικοδομικές δραστηριότητες, δασικές πυρκαγιές, μη ρυθμιζόμενη βοσκή ζώων κ.λπ. Παρά τις αεροφωτογραφίες των δασών, τις επιθεωρήσεις των δασών και τις ειδικές πυροσβεστικές υπηρεσίες (με αεροπλάνα και ελικόπτερα) και αυξημένη επαγρύπνηση, δασικές πυρκαγιές και εξακολουθούν να υφίστανται τους καλοκαιρινούς μήνες.

Η έλλειψη δασικού κτηματολογίου ενθαρρύνει τη διαδικασία παράνομης εγκατάστασης και οικοδόμησης, καθώς και την απόρριψη σκουπιδιών στις δασικές περιοχές που έχουν καεί. Μετά τις καταστροφικές πυρκαγιές του 2007, ξεκίνησε μια τεράστια προσπάθεια με την κτηματολογική έρευνα της χώρας. Σύμφωνα με το Ελληνικό Σύνταγμα, η αναδάσωση των καμένων δασών και δασικών περιοχών είναι υποχρεωτική, ενώ απαγορεύεται οποιαδήποτε αλλαγή στη χρήση της δασικής γης. Κατά την περίοδο 2000-2010, το Υπουργείο Περιβάλλοντος (ΥΠΕΧΩΔΕ) ανέλαβε διάφορες περιβαλλοντικές πρωτοβουλίες. Ξεκίνησε το Εθνικό Πρόγραμμα για την Αειφόρο Ανάπτυξη των Ελληνικών Παράκτιων Περιοχών και Νησιών (η προστασία και η ανάπτυξη των παράκτιων περιοχών της έχει «παρουσιαστεί» με το νόμο 2971/2001 που ρυθμίζει τα όρια της ακτής και των παραλιακών ζωνών και συναφών θεμάτων) για την αντιμετώπιση των προβλημάτων περιβαλλοντικής υποβάθμισης ακτών και νησιών. Επιπλέον, έχουν αναληφθεί δράσεις στο πλαίσιο του 14^{ου} Ελληνικού Επιχειρησιακού Περιβαλλοντικού Προγράμματος για την Προστασία του Θαλάσσιου Περιβάλλοντος, με στόχο την ανάπτυξη της απαραίτητης υποδομής για εγκαταστάσεις επεξεργασίας πετρελαιοκηλίδων και υποδοχής πετρελαίου και χημικών καταλοίπων από πλοία. Έχουν πραγματοποιηθεί επίσης έργα καθαρισμού και αποκατάστασης. Ο ανεπαρκής χωροταξικός και πολεοδομικός σχεδιασμός κατά τη διάρκεια του 1950-80 είχε ως αποτέλεσμα τη σταδιακή υποβάθμιση του φυσικού και αστικού περιβάλλοντος σε πολλές περιοχές της χώρας.

Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τις Πόλεις και τη Στέγαση (1996-2000), το οποίο η Ελλάδα έχει αναπτύξει στο πλαίσιο της συμμετοχής του στο Διεθνές Συνέδριο HABITAT II των Ηνωμένων Εθνών για τους Ανθρώπινους Οικισμούς (Istanbul 1996) έχει δύο βασικούς στόχους: τη δημιουργία πόλεων που παρέχουν ασφαλείς, υγιείς, ισότιμες και βιώσιμες συνθήκες διαβίωσης και την εγγύηση επαρκούς στέγασης για όλους. Η εθνική στρατηγική για οικολογικά δίκτυα στην Ελλάδα (1999) ήταν το κύριο συστατικό του Εθνικού «Γενικού Σχεδίου για την Προστασία της Φύσης». Το Ελληνικό Υπουργείο ξεκίνησε τη διαδικασία επεξεργασίας του αναθεωρημένου γενικού Σχεδίου το 2001 με τη δημιουργία ενός οικολογικού δικτύου όλων των περιοχών με υψηλή οικολογική, βιοποικιλότητα ή αισθητική αξία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 - ΕΘΝΙΚΑ ΠΑΡΚΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΤΕΥΟΜΕΝΕΣ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

3.1. Περιγραφή

Το 2002, με τον Νόμο 3044/02, η Ελληνική Κυβέρνηση αποφάσισε τη δημιουργία είκοσι πέντε (25) νέων Φορέων Διαχείρισης και 2 Θαλάσσιων Εθνικών Πάρκων.

1) Εθνικό Πάρκο του Δέλτα του ποταμού Έβρου: Είναι ένας σημαντικός υγρότοπος σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Περιβαλλοντική περιοχή, με πλούσια άγρια φύση. Στο Δέλτα του Έβρου εκατοντάδες χιλιάδες πουλιά βρίσκουν καταφύγιο και φαγητό όλο το χρόνο. Το Δέλτα του Έβρου αποτελεί πολύ σημαντικό φυσικός πόρος για την τοπική κοινότητα, λόγω της αξίας του για ψάρεμα, κτηνοτροφία, γεωργία, κλίμα, προστασία από πλημμύρες, εκπαίδευση, αναψυχή κ.λπ.).

2) Δάσος Δαδιά, Εθνικό Πάρκο Δάσους Δαδιάς-Λευκίμμη-Σουφλί: Η Δαδιά βρίσκεται στη δυτική άκρη της κάτω κοιλάδας του Έβρου, στους πρόποδες των δασικών λόφων. Τα δάση της Δαδιάς είναι ένα γνωστό φυσικό καταφύγιο, στο οποίο απειλούνται τα είδη των αρπακτικών πουλιών, συμπεριλαμβανομένων των *Aquila heliaca* και *Aquila romana*, βρίσκουν καταφύγιο). Είναι γνωστό ως ένας από τους υπόλοιπους ευρωπαϊκούς χώρους διατροφής και αναπαραγωγής για σπάνια αρπακτικά αρπακτικά, όπως οι γύπες των μαύρων και των γρύπων. Το δάσος παρέχει προστασία για τη μακρά περίοδο αναπαραγωγής των γύπων.

3) Εθνικό Πάρκο Λίμνης Κερκίνης (στο βορειοδυτικό τμήμα του Νομού Σερρών, μόλις 40 χλμ. Από την πόλη των Σερρών και περίπου 100 χλμ από τη Θεσσαλονίκη, ένα από τα πιο όμορφα μέρη της Ελλάδας, τη λίμνη Κερκίνη. ως Εθνικό Πάρκο σύμφωνα με τη Σύμβαση Ramsar και είναι ένας από τους δέκα υγροτόπους Διεθνούς Σημασίας της Ελλάδας. Το 1932 το πρώτο φράγμα κατασκευάστηκε στα νερά του ποταμού Στρυμόνα και σταδιακά στη λίμνη Κερκίνη Οι παραποτάμιες φυτείες που αποτελούνται από παρόχθια δάση άγριων ιτιών, τα νούφαρα επεκτάθηκαν σε μια επιφάνεια χιλιάδων εκταρίων, η μεγάλη ποικιλία ψαριών, οι βουβάλια κολύμπι στα

ήρεμα νερά της λίμνης και οι μεγάλες ορεινές περιοχές των Μπελς και της Κρουσίας δώστε μια μοναδική χάρη σε αυτήν τη γη).

4) Εθνικό Πάρκο Λιμνοθάλασσας Μεσολογγίου-Εκβολές Αιτωλικού Αχελώου / Εύηνος και Εχινάδες (Κλεισούρα): Η περιοχή φιλοξενεί μεγάλο αριθμό απειλούμενων ειδών, μεταξύ των οποίων 185 είδη πτηνών, 5 είδη θηλαστικών και περισσότερα από 15 είδη αμφιβίων, ερπετών, ψαριών, ασπόνδυλων και φυτών. Η επιτόπια έρευνα σε παράκτιες λιμνοθάλασσες πραγματοποιείται με μικρά σκάφη που παρέχονται από τον φορέα διαχείρισης του Μεσολογγίου ή από τους τοπικούς αλιευτικούς συνεταιρισμούς.

5) Δέλτα του Αξιού, των ποταμών Λουδία & Αλιάκμον: Το Εθνικό Πάρκο Αξιού - Λουδία - Αλιάκμονα, βρίσκεται σε μικρή απόσταση από τη Θεσσαλονίκη, την Κατερίνη και τη Βέροια.

6) Εθνικό Πάρκο Κορώνειας και Λιμνών Βόλβης: Αυτές οι ρηχές λίμνες βρίσκονται βόρεια της χερσονήσου της Χαλκιδικής και νοτιοανατολικά της Θεσσαλονίκης. Η Βόλβη, η μεγαλύτερη, είναι μια από τις μεγαλύτερες φυσικές λίμνες στην Ελλάδα. Η Κορώνεια είναι επίσης γνωστή ως Λαγγαδια. Αν και οι δύο ανήκουν στο δίκτυο Ramsar, και οι δύο έχουν υποστεί σοβαρά από τη μετατροπή του πρώην έλους σε καλλιεργήσιμες εκτάσεις και από τη ρύπανση. Πολλά πουλιά αναπαράγονται στους καλαμιώνες και τους βάλτους και των δύο λιμνών, και, όπως και με άλλους υγρότοπους, πολλά επισκέπτονται εκτός της εποχής αναπαραγωγής, συμπεριλαμβανομένων τόσο των λευκών όσο και των Δαλματικών πελεκάνων, και μεγαλύτερα φλαμίνγκο. Πολύ μεγάλος αριθμός πελεκάνων έχει καταγραφεί εδώ το χειμώνα.

7) Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Αλοννήσου - Βόρειων Σποράδων: Το Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Αλόννησου και Βορείων Σποράδων ήταν το πρώτο θαλάσσιο πάρκο στην Ελλάδα και είναι σήμερα το μεγαλύτερο στην Ευρώπη. Ένα από τα πιο σημαντικά προστατευόμενα ζώα στην περιοχή είναι η φώκια *Monachus monachus* και το μοναδικό της οικοσύστημα.

8) Δέλτα Νέστου, Βιστωνίδας, Ισμαρίδας: Το Εθνικό Πάρκο περιλαμβάνει τις προστατευόμενες περιοχές των υγροτόπων Δέλτα Νέστου, Βιστωνίδας, Ισμαρίδας και την ευρύτερη περιοχή από ξηρά και νερό συνολικής έκτασης περίπου 930.000 στρέμματα. Το υγρότοπο συγκρότημα του Εθνικού Πάρκου είναι ένα από τα πιο

σημαντικά στην Ελλάδα, λόγω της μεγάλης έκτασης και της υψηλής βιολογικής, αισθητικής, επιστημονικής, γεωμορφολογικής και παιδαγωγικής αξίας. Ο σκοπός του Εθνικού Πάρκου είναι η αποτελεσματική προστασία των οικοτόπων και των σπάνιων ειδών χλωρίδας και πανίδας που κατοικούν και αναπαράγονται στην περιοχή. Ο φορέας διαχείρισης Δέλτα Νέστου, Βιστωνίδας, Ισμαρίδας (FD) είναι μια ΝΠΙΔ, κοινωφελούς χαρακτήρα και εποπτεύονται από τον Υπουργό ΠΕΝ και ιδρύθηκε τον Απρίλιο του 2003, ως καθιερωμένος φορέας διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκη.

9) Όρος Πάρνωνα και ο υγρότοπος του Μουστού: Το όρος Πάρνωνα ήταν διάσημο, από τα «παλιά χρόνια», για τα εκτεταμένα δάση του. Φυσικά, η μακροχρόνια ανθρώπινη παρουσία έχει αλλάξει σημαντικά τον αρχικό χαρακτήρα της περιοχής, αλλά η βλάστηση, οι τύποι οικοτόπων και χλωρίδας διατηρεί ακόμη και σήμερα, υψηλή οικολογική αξία. Στην περιοχή του Πάρνωνα υπάρχουν περισσότεροι από 15 τύποι οικοτόπων. Μερικοί από αυτούς είναι μοναδικοί ή ιδιαίτερα αξιοσημείωτοι για την ελληνική και ευρωπαϊκή περιοχή, όπως εκτεταμένες δασικές εκτάσεις *Pinus nigra*, δάση με *Juniperus drupaceae*, οι καστανιές στην Καστανίτσα, ο παράκτιος υγρότοπος του Μουστού, νότια του Άστρου, η χαράδρα των Δαφνών.

10) Λίμνη Παμβώτιδα: Η λίμνη Παμβώτιδα είναι η μεγαλύτερη λίμνη της Ηπείρου, που βρίσκεται δίπλα στην πόλη των Ιωαννίνων, νότια του Μιτσικελίου, στη βόρεια Ελλάδα. Η λίμνη βρίσκεται σε υψόμετρο 470 μ. και αποστραγγίζεται μέσω καρστικών καταβόθρων προς τους ποταμούς Αράχθου, Λούρου και Καλαμά. Το 1960 κατασκευάστηκε μια σήραγγα και τάφρος που στραγγίζουν από το βόρειο άκρο της λίμνης στον ποταμό Καλαμά.

11) Εθνικό Πάρκο Αμβρακικού Υγρότοποι: Οι υγρότοποι Αμβρακικού αποτελούν έναν από τους μεγαλύτερους υγρότοπους διεθνούς σημασίας της Ελλάδας, καλύπτοντας πάνω από 220 τετραγωνικά χιλιόμετρα μέσα στο μοναδικό ανάχωμα του Αμβρακικού, στη δυτική ακτή της Ελλάδας. Δυστυχώς, αυτή η προστατευόμενη περιοχή έχει δει πρόσφατα εκτεταμένη υποβάθμιση και σοβαρές επιπτώσεις στην άγρια φύση, που περιλαμβάνουν το κυνήγι και την μείωση του πληθυσμού απειλούμενων πτηνών, όπως Δαλματικοί Πελεκάνοι και πάπιες. Υπάρχει πρόβλημα από ψαράδες που τηρούν επιθετική στάση απέναντι στα πουλιά που τρώνε τα ψάρια (ειδικά τους 18 αυξανόμενους πληθυσμούς μεγάλων κορμοράνων). Πάντως, αυτό το

πρόβλημα είναι πολύ μικρό στον Αμβρακικό. Πρόκειται για κλειστό κόλπο, με μεγάλες πιέσεις από ρύπανση (από καλλιέργειες, κτηνοτροφικές μονάδες, κλπ), κυνήγι, κλπ..

12) Οι υγρότοποι Κοτύχι και Στροφιλιά: Το Εθνικό Πάρκο Κοτύχιου και Στροφυλίας εκτείνεται κατά μήκος της παράκτιας ζώνης της βορειοδυτικής Πελοποννήσου από τη λιμνοθάλασσα του Αράξου μέχρι τις αλυκές Λεχαινά. Περιλαμβάνει σημαντικούς οικότοπους με σπάνια είδη χλωρίδας και πανίδας, και πλούσιο φυσικό ομορφιά. Η συνύπαρξη όλων αυτών των φυσικών και ανθρώπινων δραστηριοτήτων στην περιοχή δημιουργεί σημαντικές διαχειριστικές προκλήσεις. Λόγω της εξαιρετικής γεωμορφολογίας, χωρικών και φυσικών χαρακτηριστικών της, αυτή η περιοχή μπορεί να χρησιμεύσει και ως ένα λαμπρό παράδειγμα αρμονικής συνύπαρξης μεταξύ της άγριας φύσης, των ανθρώπινων δραστηριοτήτων και ορθολογική χρήση των φυσικών πόρων με ευεργετικά αποτελέσματα για τους κατοίκους, τους επισκέπτες και το φυσικό περιβάλλον.

13) Εθνικό Πάρκο Βόρειας Πίνδου: Η προστατευόμενη περιοχή της Βόρειας Πίνδου είναι μια από τις σημαντικότερες περιοχές τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Συνδυάζει φυσικά και ανθρωπογενή περιβάλλοντα και ενώνει γεωγραφικά τα Εθνικά Δάση της Πίνδου (Βάλια Κάλντα) και Βίκου -Αώου. Το εθνικό πάρκο της Πίνδου είναι πλούσιο σε φυσικούς πόρους, με πολλά θρησκευτικά και πολιτιστικά μνημεία. Η περιοχή συνδυάζει την ανάπτυξη παραδοσιακών χωριών σε κέντρα τουριστικού αξιοθέατου. Το εθνικό πάρκο της Βόρειας Πίνδου είναι το μεγαλύτερο εθνικό πάρκο στη χώρα μας, με έκταση 2.000 km², που αποτελούν μοναδικές οικολογικές και περιβαλλοντικές αξίες σε εθνικό, ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο.

14) Εθνικό Πάρκο Πρεσπών - Μεγάλες και Μικρές Πρέσπες: Οι λίμνες Πρεσπών είναι σημαντικοί υγρότοποι της Ελλάδας και της Νότιας Ευρώπης με πολύ πλούσια χλωρίδα και πανίδα. Η περιοχή ιδρύθηκε ως Εθνικό Πάρκο το 1974 και είναι το μεγαλύτερο πάρκο στην Ελλάδα που καλύπτει 256 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Στις λίμνες των Πρεσπών έχουν καταγραφεί 1400 είδη φυτών, 270 είδη πουλιών, 46 θηλαστικά και 22 είδη ερπετών και ένας μεγάλος αριθμός ψαριών και εντόμων. Οι λίμνες φιλοξενούν μια σημαντική αποικία αναπαραγωγής δαλματικών και λευκών Πελεκάνων μεταξύ άλλων σπάνιων πουλιών όπως ερωδιοί και κορμοράνοι.

15) Όρος Αίνος Εθνικό Πάρκο: Το Όρος Αίνος είναι το μοναδικό Εθνικό Πάρκο που βρίσκεται σε ένα ελληνικό νησί της Κεφαλονιάς. Το πάρκο εκτείνεται σε πάνω από 3.000 εκτάρια και η υψηλότερη κορυφή του είναι ο Μέγας Σωρός που φτάνει τα 1.628 μ. Το Πάρκο είναι μοναδικό για τα είδη έλατου που ονομάζεται *Abies Cephalonica* που μεγαλώνει σε υψόμετρα 600-1.600 μέτρων και καλύπτει $\frac{2}{3}$ της περιοχής του πάρκου. Είναι ένα εντυπωσιακό δάσος με τα μικρά ημι-άγρια άλογα (*Equus caballus*). Το όρος Αίνος δηλώθηκε για πρώτη φορά ως Εθνικό Πάρκο το 1962 και αποτελεί την καρδιά της βιοποικιλότητας της Κεφαλονιάς.

16) Εθνικό Πάρκο Ολύμπου: Ο Όλυμπος είναι διεθνώς γνωστός για τα σημαντικά οικολογικά του χαρακτηριστικά και τη φυσική του ομορφιά, αλλά και για την ισχυρή σχέση του με την αρχαία ελληνική μυθολογία. Η σημασία του Εθνικού Πάρκου έχει αναγνωριστεί όχι μόνο στην Ελλάδα και στην Ευρώπη 19 αλλά σε όλο τον κόσμο. Η UNESCO κήρυξε «Όλυμπος Βιόσφαιρα». Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα έχει συμπεριλάβει τον Όλυμπο στον κατάλογο «Οι σημαντικότερες περιοχές πουλιών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας». Ο Όλυμπος βρίσκεται στα σύνορα της Μακεδονίας και της Θεσσαλίας μεταξύ των νομών Πιερίας και Λάρισας. Το υψηλότερο σημείο του Ολύμπου, είναι ο Μύτικας (2918 μ.). Ο Όλυμπος εκτείνεται πάνω από περίπου 500 km² και καλύπτει ουσιαστικά μια κυκλική περιοχή με ακτίνα περίπου 25 km και μια περιφέρεια 80 km. Το Εθνικό Πάρκο Ολύμπου καλύπτει μια περιοχή 238.411.000 m².

17) Εθνικό Πάρκο Φαραγγιού Σαμαριάς: Το Εθνικό Πάρκο Λευκών Ορέων είναι το μοναδικό εθνικό πάρκο στην Κρήτη. Κεντράρει γύρω από το φαράγγι της Σαμαριάς, σε υψόμετρο 1.200μ και συνεχίζει μέχρι την Αγία Ρουμέλη, στις ακτές της Μεσογείου. τις γύρω πλαγιές και μια σειρά από μικρότερα φαράγγια που διαχωρίζονται από αυτό, το φαράγγι της Σαμαριάς σχηματίζει ολόκληρη την περιοχή που χαρακτηρίζεται ως εθνικό πάρκο, μια κατάσταση που προσφέρει προστασία σε περισσότερα από 450 είδη φυτών και ζώων, 70 εκ των οποίων είναι ενδημικά στην Κρήτη. Το φαράγγι της Σαμαριάς είναι το μεγαλύτερο στην Ευρώπη (συνολικό μήκος 16 χλμ.) Και ένα από τα πιο εντυπωσιακά φαράγγια στην Ελλάδα. Ξεκινά από το Ξυλόσκαλο, σε υψόμετρο 1.230 μ. Το πλάτος του φαραγγιού είναι 150 μ. Στο ευρύτερο σημείο του και 3 μ. το πιο στενό.

18) Παρνασσός Εθνικό Πάρκο: Το Εθνικό Πάρκο Παρνασσού καθιερώθηκε το 1938 με σκοπό την προστασία της φυσικής ομορφιάς του, θεσμοθετώντας την κεντρική του ζώνη ως προστατευόμενη περιοχή. Το 1976 έγινε καταφύγιο άγριας φύσης "Ασπρόχωμα - Ψιλό - Πρόντο – Κελάρι - Αράχωβα) Στα χρόνια που ακολούθησε, η Ευρωπαϊκή Ένωση αντιλήφθηκε την οικολογική, αισθητική και οικονομική σημασία των οικοτόπων και της άγριας χλωρίδας και πανίδας, δημιουργώντας έτσι το οικολογικό δίκτυο «Natura 2000». Στο όρος Παρνασσός έχει θεσμοθετηθεί το SPA "Όρος Παρνασσός" (GR 2410002), που εποπτεύεται και προστατεύεται από τον Φορέα Διαχείρισης του Εθνικού Πάρκου Παρνασσού.

19) Πάρνηθα, Εθνικό Πάρκο: Βρίσκεται στην Αττική και το ψηλότερο βουνό στην περιοχή της Αθήνας. Το 1961 ολόκληρο το βουνό (25.000 εκτάρια) κηρύχθηκε Εθνικό Πάρκο. Το βουνό καλύπτεται με δάση, 90% από την *Abies cephalonica* και τα υπόλοιπα με *pinus halepensis*. Το Εθνικό Πάρκο Πάρνηθας έχει ιδιαίτερο οικολογικό ενδιαφέρον και μπορεί να αποτελέσει αποθεματικό για την προστασία και διατήρηση της χλωρίδας και της πανίδας της Αττικής. Η χλωρίδα της Πάρνηθας είναι μια από τις πλουσιότερες στην Ελλάδα, με 818 καταγεγραμμένα είδη φυτών, ορισμένα μεταξύ που είναι ενδημικά ή καταγράφονται ως εξαιρετικά απειλούμενα. Η πανίδα της περιοχής περιλαμβάνει πολλά είδη προστατευόμενα βάσει νόμου τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Ενδεικτικό είναι το γεγονός ότι η Πάρνηθα είναι η μόνη περιοχή στην Αττική όπου το ελάφι (*Cervus elaphus*) εξακολουθεί να επιβιώνει. Η γειτνίαση της Πάρνηθας με την Αθήνα, σε συνδυασμό με τη μεγάλη αισθητική και οικολογική του σημασία είναι πολύ σημαντικό πλεονέκτημα για το αστικό συγκρότημα Αθηνών-Πειραιά.

20) Ορεινό Εθνικό Πάρκο Οίτης: Η Οίτη είναι το βουνό των λουλουδιών και του θρυλικού ήρωα Ηρακλή. Είναι ένα βουνό μοναδικής ομορφιάς με έλατα, σπάνια είδη φυτών, πανίδα ψαριού και άφθονα νερά με όμορφα και απότομα φαράγγια. Βρίσκεται στα όρια των νομών Πθιώτιδας και Φωκίδας και η ψηλότερη κορυφή του είναι ο Πύργος (2.152 μ.) Το όργανο διαχείρισης του εθνικού πάρκου ιδρύθηκε με το νόμο 3044/2002.

21) Όρος Χελμός & Φαράγγι του Βουραϊκού: Το εθνικό πάρκο του Χελμού είναι 54.400 εκτάρια. Έχει χαρακτηριστεί ως Εθνικό Πάρκο μέσω της εφαρμογής της Ειδικής Περιβαλλοντικής Μελέτης για την περιοχή του Χελμού Μου-Βουραϊκού. Η

προστατευόμενη περιοχή αποτελείται από 4 τόπους κοινοτικής σημασίας (SCI, Natura) 2000 περιοχές). 1. Όρη Χέλμος, 2. Φαράγγι Βουραϊκού, 3. Δάσος Καλαβρύτων, 4. Σπήλαια Καστριάς. Περιλαμβάνει επίσης την Ειδική Περιοχή Προστασίας για τη Διατήρηση των Αγρίων Πτηνών. Η οικολογική αξία της περιοχής Η χλωρίδα είναι τεράστια. Η πανίδα αποτελείται από μεγάλο αριθμό εντόμων, αμφιβίων, ερπετών, πουλιών και θηλαστικών.

22) Όρος Ροδόπης Εθνικό Πάρκο (Βορειοανατολική Ελλάδα κοντά στα ελληνικά - βουλγαρικά σύνορα, επιφάνεια: 173.150 εκτάρια): Επτά περιοχές του εθνικού πάρκου του Όρους της Ροδόπης έχουν ενσωματωθεί στο δίκτυο Natura 2000 σύμφωνα με την οδηγία για τους οικοτόπους 92 / 43 / ΕΟΚ και 2009/147 / ΕΚ. Δύο SPA και πέντε SCI, δύο περιοχές έχουν χαρακτηριστεί ως διατηρημένα φυσικά μνημεία, επτά περιοχές ως καταφύγια άγριας ζωής σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία και τρεις περιοχές που έχουν χαρακτηριστεί από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ως Βιογενετικά αποθέματα. Μέσα στην οροσειρά της Ροδόπης μπορεί να βρεθεί μια πλούσια ποικιλία οικοσυστημάτων της Βαλκανικής χερσονήσου. Σχεδόν το 60% των ευρωπαϊκών ειδών μπορεί να συναντηθεί εδώ και αυτό αποτελεί τον κύριο λόγο ότι η οροσειρά της Ροδόπης είναι μια από τις πιο σημαντικές περιοχές της Ευρώπης.

23) Ποταμός Καλαμάς - Ποταμός & Εκβολές του Αχέροντα: Το εθνικό πάρκο βρίσκεται στη Βόρεια Ελλάδα, στην περιοχή της Ηπείρου, οι εκροές των ποταμών Αχέροντα και Καλαμά στο Ιόνιο Πέλαγος μαζί με το έλος του Καλοδίκου αποτελούν το Εθνικό Πάρκο Καλαμά-Αχέροντα Ποταμοί. Είναι μια περιοχή με μοναδική αισθητική και οικολογική αξία, καθώς και ιστορική, σύμφωνα με την ελληνική μυθολογία. Το όμορφο φαράγγι που διασχίζει τον ποταμό Αχέροντα με τις απότομες πλαγιές και τα σκούρα πράσινα καθαρά νερά είναι μια περιοχή εξαιρετικού βιογεωγραφικού ενδιαφέροντος που περιέχει αξιοσημείωτα βιότοπους που φιλοξενούν πολλά σπάνια ή απειλούμενα είδη πανίδας και χλωρίδας. Είναι επίσης μια περιοχή με μοναδικά φυσικά χαρακτηριστικά, όπως έλη, όρμοι με αμμόλοφους, υπέροχα παράκτια οικοσυστήματα με απότομους βράχους καλυμμένους με πευκοδάση, τα οποία παρέχουν στην περιοχή ένα ξεχωριστό βιολογικό τοπίο και αισθητική αξία.

24) Νησιά Καρπάθου & Σαρίας: Το Περιφερειακό Θαλάσσιο Πάρκο της Βόρειας Καρπάθου Σαρίας και Αστακιδονήσου βρίσκεται στο νησί της Καρπάθου και

διοικείται από τον Οργανισμό Διαχείρισης της προστατευόμενης περιοχής της Καρπάθου και των Σαρών. Το Πάρκο καλύπτει 346 km² ξηράς και θάλασσας της Βόρειας Καρπάθου, στο νότιο Αιγαίο. Περιλαμβάνει το αντίστοιχο δίκτυο Natura 2000, ο οποίος χαρακτηρίζεται ως περιοχή ειδικής προστασίας και τόπος κοινοτικής σημασίας σύμφωνα με τις αντίστοιχες ευρωπαϊκές οδηγίες (92/43 / ΕΚ και 2009/147 / ΕΚ). Λόγω της γεωγραφίας της που παρέμεινε αναλλοίωτη με το πέρασμα των χρόνων, καλύπτει μια ποικιλία ενδιαιτημάτων και φιλοξενεί σπάνια και ενδημικά είδη σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Επιπλέον, η γύρω θάλασσα έχει αναγνωριστεί ως οικότοπος του πιο απειλούμενου θαλάσσιου θηλαστικού της Ευρώπης, της μεσογειακής φώκιας (*Monachus monachus*) Επιπλέον, τα παραδοσιακά χωριά Όλυμπος και Αυλώνα, που βρίσκονται στην ενδοχώρα του Θαλάσσιου Πάρκου, συμβάλλουν στον μοναδικό αγροτικό χαρακτήρα της περιοχής.

25) Η Κάρλα - Μαυροβούνι - Κεφαλόβρυσο του Εθνικού Πάρκου Βελεστίνου: Η Λίμνη Κάρλα, που βρίσκεται στην Περιφέρεια της Θεσσαλίας, μέσα στη λεκάνη απορροής του Πηνειού και δίπλα στα βουνά Πήλιο και Μαυροβούνι, κατέλαβε την πεδιάδα της περιοχής μέχρι το έτος 1962. Το πρώτο όνομα της λίμνης ήταν Βοιβής, που ήταν επίσης το όνομα της κοντινής αρχαίας πόλης, της περιοχής όπου σήμερα βρίσκεται το χωριό Κανάλια. Η λίμνη Κάρλα δεν ήταν μόνο ένας από τους σημαντικότερους υγρότοπους στην Ελλάδα, αλλά και μια φυσική δεξαμενή, η οποία παρείχε πολύ σημαντική αποθήκευση νερού, με έναν πολύ μεγάλο αριθμό υδρόβιων πτηνών στην ευρύτερη περιοχή της λίμνης. Η απορροή της επιφάνειας της λεκάνης και τα νερά των ποταμών του Πηνειού προμήθευαν μεγάλες ποσότητες γλυκού νερού).

26) Θαλάσσιο Εθνικό Πάρκο Ζακύνθου (Το πρώτο εθνικό πάρκο στη Μεσόγειο για την προστασία των θαλάσσιων χελωνών δημιουργήθηκε στο νησί της Ζακύνθου, Δυτική Ελλάδα. Το Θαλάσσιο Πάρκο περιλαμβάνει τη θαλάσσια περιοχή του κόλπου του Λαγανά, τις παραλίες ωτοκίας της θαλάσσιας χελώνας και ζώνη γης που γειτνιάζει με αυτά, τον υγρότοπο της λίμνης Κερίου και τα δύο μικρά νησιά της Στροφαδίας, τα οποία απέχουν 50 μίλια νότια από το νησί της Ζακύνθου. Αξίζει να σημειωθεί ότι η Ελλάδα είναι η μόνη ευρωπαϊκή χώρα στην οποία οι θαλάσσιες χελώνες *Caretta caretta* φωλιάζουν, με τη Ζάκυνθο να είναι η πιο σημαντική περιοχή φωλιάσματος στη Μεσόγειο. Αυτό ήταν αποτέλεσμα μακροχρόνιων προσπαθειών που καταβλήθηκαν από ΜΚΟ, την Ελληνική Κυβέρνηση, την Ευρωπαϊκή Ένωση, το

Συμβούλιο της Ευρώπης (Σύμβαση της Βέρνης) και άλλα ενδιαφερόμενα μέρη. Ο πρωταρχικός στόχος του Πάρκου είναι για την παροχή των κατάλληλων συνθηκών ωοτοκίας για τον σημαντικότερο γνωστό πληθυσμό ωοτοκίας (*Caretta caretta*) που φωλιάζει στη Μεσόγειο).

27) Εθνικός Δρυμός Σχοιριάς στην Αττική: Η έκταση του εθνικού πάρκου περιλαμβάνει 13,84 τετραγωνικά km² και περιλαμβάνει υγρότοπο, παράκτιο πευκοδάσος, πηγή γλυκού νερού, χερσόνησο, λόφο και υπέροχο κόλπο και είναι το σημαντικότερο παράκτιο οικοσύστημα της Αττικής και ανήκει στο δίκτυο Natura 2000. Το Πάρκο περιλαμβάνει επίσης το Ολυμπιακό Κέντρο Κωπηλασίας και Κωπηλασίας με κανό. Το κύριο στοιχείο εδώ είναι το νερό και η άγρια φύση, όπου βρίσκουν καταφύγιο αλεπούδες, ασβοί, σκαντζόχοιροι, ερπετά, χελώνες, βατράχια, και 115 είδη πουλιών, ενώ υπάρχουν απειλούμενα είδη ψαριών γλυκού νερού, αμφίβια και ερπετά. Ένα σημαντικό ζήτημα για την προστασία του περιβάλλοντος στην Ελλάδα κατά την περίοδο των Ολυμπιακών Αγώνων (2004) ήταν το φυσικό καταφύγιο του υγρότοπου Σχοιριάς.

Η ιδέα των φορέων διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών ήταν ότι θα ήταν ιδιωτικές νομικές οντότητες. Οι εξουσίες των φορέων διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών είναι τέτοιες που δεν θα μπορούσαν να παρέμβουν άμεσα (π.χ. αστυνόμευση) σε τοπικό επίπεδο, αλλά έμμεσα μέσω άλλων συμβουλευτικών υπηρεσιών όπως οι δασικές υπηρεσίες που μπορούν να διαχειρίζονται αυτές τις προστατευόμενες περιοχές καθημερινά. Ο φορέας διαχείρισης θα μπορούσε να συμβουλευτεί, αλλά δεν θα έχει εκτελεστική εξουσία. Η χρηματοδότηση αυτών των φορέων διαχείρισης βασίστηκε σε κυβερνητικά κονδύλια για τη σύσταση της διαχειριστικής αρχής και της στρατηγικής Natura 2000 στην προστατευόμενη περιοχή, ενώ μετά από αυτό θεωρήθηκε ότι οι διαχειριστικές αρχές θα μπορούσαν να αυτοχρηματοδοτηθούν, για παράδειγμα μέσω χρηματοδότησης από έργα. Τα χρήματα που διατέθηκαν για την εκκίνηση, διοχετεύτηκαν για ορισμένες δραστηριότητες που δεν περιελάμβαναν τη δημιουργία σχεδίων διαχείρισης ή την παρακολούθηση σχεδίων για την προστατευόμενη περιοχή. Ωστόσο, ο τρόπος χρηματοδότησης των φορέων διαχείρισης, όσον αφορά το λειτουργικό τους κόστος, δεν έχει ακόμη εξασφαλιστεί από το ελληνικό κράτος. Η Εθνική Επιτροπή είναι υπεύθυνη για το συντονισμό και την αξιολόγηση των Διαχειριστικών Αρχών, καθώς

και για τη διαβούλευση με τον Υπουργό Περιβάλλοντος για οικονομική και τεχνική υποστήριξη που το ελληνικό κράτος πρέπει να παρέχει στις Διαχειριστικές Αρχές. Η Επιτροπή αποτελούν 6 εκπρόσωποι έξι διαφορετικών Υπουργείων, 6 ακαδημαϊκοί και εμπειρογνώμονες, 2 εκπρόσωποι περιβαλλοντικών ΜΚΟ και ο Πρόεδρος της Επιτροπής (διορίζεται από τον Υπουργό Περιβάλλοντος). Κάθε μέλος της επιτροπής έχει τον αναπληρωτή του.

Σύμφωνα με τον Ν. 4685/2020, το Σύστημα Διακυβέρνησης ΠΠ διαρθρώνεται σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο.

Το Σύστημα Διακυβέρνησης ΠΠ σε κεντρικό επίπεδο συγκροτείται από τους ακόλουθους φορείς:

- α) το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας (ΥΠΕΝ),
- β) τον Οργανισμό Φυσικού Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής του άρθρου 27 (Ν. 4685/2020),
- γ) το Υπουργείο Εσωτερικών, που έχει την αρμοδιότητα της εποπτείας των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων και των ΟΤΑ (Περιφερειών και Δήμων),
- δ) το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, που έχει την αρμοδιότητα διαχείρισης των αλιευτικών πόρων στον θαλάσσιο χώρο και προωθεί τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη του αγροτικού τομέα της χώρας,
- ε) το Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης, που ασκεί την ψηφιακή πολιτική και προωθεί την ηλεκτρονική διακυβέρνηση,
- στ) το Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής που ασκεί τις αρμοδιότητές του κυρίως στον θαλάσσιο χώρο, τους λιμένες, τη χερσαία ζώνη αυτών και σε παράκτιους χώρους,
- ζ) το Υπουργείο Τουρισμού που ασκεί την τουριστική πολιτική και υποστηρίζει την ήπια τουριστική δραστηριότητα σε προστατευόμενες περιοχές,
- η) άλλα Υπουργεία συμμετέχουν στο Σύστημα Διακυβέρνησης με βάση τις καθ' ύλην αρμοδιότητές τους.

Το Σύστημα Διακυβέρνησης ΠΠ σε περιφερειακό επίπεδο συγκροτείται από τους ακόλουθους φορείς:

α) τις Μονάδες Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών (καλούμενες εφεξής ΜΔΠΠ) του άρθρου 34,

β) τις Αποκεντρωμένες Διοικήσεις,

γ) τις Περιφέρειες και

δ) τους Δήμους.

Το Σύστημα Διακυβέρνησης ΠΠ επικουρείται, στο πλαίσιο της εφαρμογής της πολιτικής για τις προστατευόμενες περιοχές, από ακαδημαϊκά και ερευνητικά ιδρύματα της ημεδαπής και της αλλοδαπής, περιβαλλοντικές οργανώσεις και φορείς μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα.

Τέλος, είναι δεδομένο ότι βάσει της νομοθεσίας, οι Φορείς θα ενσωματωθούν στον νέο Οργανισμό του Υπ. Περιβάλλοντος (ΟΦΥΠΕΚΑ).

3.2. Προβλήματα διαχείρισης και κατάστασης προστατευόμενων περιοχών στην Ελλάδα

Υπάρχουν διάφορα άρθρα και κριτικές στην επιστημονική βιβλιογραφία σχετικά με την κατάσταση και τα προβλήματα του συστήματος προστατευόμενων περιοχών στην Ελλάδα.

Με την υιοθέτηση της Συνθήκης του Μάαστριχ κρίθηκε αναγκαία μια δέσμη κατευθύνσεων και μέτρων προσαρμογής των κοινοτικών πολιτικών στη νέα πραγματικότητα, στην πορεία προς την Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) και στις γεωπολιτικές αλλαγές. Η δέσμη αυτή περιλάμβανε και την απόφαση για συνολική αύξηση του κοινοτικού προϋπολογισμού καθώς και την σημαντική αύξηση των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων, ώστε η Κοινότητα να μπορεί να ανταποκριθεί, στις νέες ευθύνες της. Το ΚΠΣ - 2 αποτελεί συμφωνία μεταξύ Ελλάδας

και Ευρωπαϊκής Ένωσης που αποτέλεσε το βασικό εργαλείο της προσπάθειας της χώρας για οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, για τη σύγκλιση της οικονομίας της χώρας προς τους κοινοτικούς μέσους όρους, για την αντιμετώπιση των προβλημάτων των περιφερειών και για την ενίσχυση της χώρας στην πορεία προς την ΟΝΕ.

Τα 27 διαχειριστικά όργανα ιδρύθηκαν το 2002-2003 (Ν. 2742/1999), αλλά αρχικά δεν είχαν τόσο τα κεφάλαια όσο και την πολιτική υποστήριξη για να τεθούν σε λειτουργία. Στην αρχή, με εξαίρεση 5 τοποθεσίες, συστήθηκαν τα όργανα διαχείρισης, αλλά εξακολουθούσαν να στερούνται σαφούς οριοθέτησης και συστήματος ζωνών, με κατάλληλα μέτρα για κάθε ζώνη. Αν και υπήρχε σαφής υποχρέωση να ορίσει τις οδηγίες για τους οικοτόπους, η Ελλάδα εξακολούθησε να έχει έλλειψη και συνολικό πλαίσιο ή δεσμευτική πολιτική για τη διατήρηση της φύσης. Η επαρκής χρηματοδότηση για τη διατήρηση παραμένει ένα μεγάλο πρόβλημα. Η ελληνική κυβέρνηση έχει χρησιμοποιήσει μια ποικιλία ευρωπαϊκών πηγών χρηματοδότησης (Διαρθρωτικά Ταμεία, Ταμεία Συνοχής, INTERREG, Leader, Life κ.λπ.), αλλά ο συνολικός προϋπολογισμός που διατίθεται για τους φορείς διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών ήταν ελάχιστος. Το 3ο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (ΚΠΣ) υπήρξε μία από τις βασικές πηγές χρηματοδότησης για το περιβάλλον.

Στην Ελλάδα μόνο ένα απογοητευτικό 1,8% του συνολικού προϋπολογισμού του 3^{ου} ΚΠΣ έχει διατεθεί σε σχετικές δραστηριότητες. Το 2002, οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ παρουσίασαν στο Υπουργείο συγκεκριμένες προτεραιότητες για δράσεις διατήρησης και διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών (εθνική στρατηγική, θέματα διατήρησης, κατάσταση κ.λπ.). Τα συνοπτικά συμπεράσματα της έκθεσης ανέφεραν ότι σε εθνικό επίπεδο ο σχεδιασμός για προστατευόμενες περιοχές είναι εξαιρετικά προβληματικός και ανησυχούν για την επιδείνωση της κατάστασης διατήρησης συγκεκριμένων τοποθεσιών. Η έκθεση είχε πρόσθετες πληροφορίες για μελέτες περιπτώσεων Ζάκυνθος και λίμνη Κορώνειας.

Το 2005, επτά μη κυβερνητικές οργανώσεις στην Ελλάδα (ΜΚΟ) που δραστηριοποιούνται στην προστασία του περιβάλλοντος και τη διατήρηση συνέταξαν μια σύντομη έκθεση για την κατάσταση των προστατευόμενων περιοχών στην Ελλάδα. Οι ΜΚΟ ήταν: Archelon, Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία, Ελληνική Εταιρεία Προστασίας της Φύσης, Ελληνική Εταιρεία Προστασίας του Περιβάλλοντος

και Πολιτιστικής Κληρονομιάς, Mediterranean S.O.S. Network, MOm-Society for the Study and protection of Mediterranean Seal, και WWF Hellas. Η πλειονότητα των ζητημάτων που εξετάστηκαν στην παρούσα έκθεση παραδόθηκαν εκ των προτέρων στις αρμόδιες εθνικές αρχές για την προστασία των προστατευόμενων περιοχών από τον Σεπτέμβριο του 2004. Οι ΜΚΟ ανησυχούσαν για την επιδείνωση των φυσικών οικοτόπων των προστατευόμενων περιοχών και την κατάσταση διατήρησης.

Το Δ' ΚΠΣ (2007 – 2013) ως προς το περιβάλλον είχε στόχο την προστασία, αναβάθμιση και αειφορική διαχείριση του περιβάλλοντος ώστε να αποτελέσει το υπόβαθρο για την προστασία της δημόσιας υγείας, την άνοδο της ποιότητας ζωής των πολιτών και να συμβάλει στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας.

Πλέον βρίσκεται σε ισχύ το Ε' ΚΠΣ (2014 – 2020) κατά την οποία ο ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου στην ενίσχυση της απασχόλησης, την προώθηση της εκπαίδευσης και δια βίου μάθησης, την κοινωνική ένταξη, την καταπολέμηση της φτώχειας και την αναβάθμιση της δημόσιας διοίκησης, όχι μόνο παραμένει σημαντικός αλλά και ενισχύεται. Οι επενδύσεις του ΕΚΤ ευθυγραμμίζονται πλήρως με τους στόχους της στρατηγικής «Ευρώπη 2020», για την απασχόληση, την εκπαίδευση και τη μείωση της φτώχειας. Για πρώτη φορά, σε κάθε κατηγορία περιφερειών κατανέμεται ένα ελάχιστο ποσοστό του προϋπολογισμού για ενέργειες ΕΚΤ, ενώ ένα ελάχιστο ποσοστό 20% του ΕΚΤ κατανέμεται στην προώθηση της κοινωνικής ένταξης και την καταπολέμηση της φτώχειας. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην καταπολέμηση της ανεργίας των νέων και ιδιαίτερα των νέων που βρίσκονται εκτός εκπαίδευσης, απασχόλησης ή κατάρτισης, μέσω της Πρωτοβουλίας για την Απασχόληση των Νέων. Βασική προτεραιότητα στο πλαίσιο της προγραμματικής 2014-2020 είναι η υλοποίηση έργων και δράσεων προς συστηματική εφαρμογή της οδηγίας-πλαίσιο 2008/98/ΕΚ που ενσωματώθηκε με το ν.4042/2012, στη βάση επικαιροποιημένων σχεδίων διαχείρισης. Στο πλαίσιο αυτό ολοκληρώνεται το Εθνικό Πρόγραμμα Πρόληψης Παραγωγής Αποβλήτων καθώς και η αναθεώρηση του Εθνικού Σχεδίου Διαχείρισης Αποβλήτων (ΕΣΔΑ), το οποίο αφορά στο σύνολο των ρευμάτων αποβλήτων και καλύπτει πλήρως τις απαιτήσεις της οδηγίας 2008/98/ΕΚ για την προώθηση εργασιών διαχείρισης που στοχεύουν στην προώθηση της ιεραρχίας αποβλήτων, με ανάκτηση πόρων κοντά στην παραγωγή των

αποβλήτων. Σε συμφωνία με το Εθνικό θα προχωρήσουν οι επικαιροποιήσεις των Περιφερειακών Σχεδίων Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ).

3.3. Προστατευόμενες περιοχές: Έρευνες, εκθέσεις και έγγραφα για θέματα αντιλήψεων, παρακολούθησης και διατήρησης

Από τη δεκαετία του 1980 τα προβλήματα διαχείρισης, παρακολούθησης και διατήρησης του φυσικού τοπίου, των βουνών, των λιμνών και των δασών στην Ελλάδα ήταν βασικά θέματα έρευνας, συζητήσεις συνεδρίων μεταξύ επιστημόνων της δασοκομίας, γεωργική έρευνα και πολιτική προστασίας του περιβάλλοντος. Πολλοί επιστήμονες από το NAGREF (Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας) δημοσίευσαν διάφορα άρθρα σχετικά με το θέμα. Τα άρθρα σε αυτήν την ενότητα της επισκόπησης παρουσιάζονται με χρονολογική σειρά.

Τα εθνικά πάρκα σε όλο τον κόσμο χρησιμοποιούνταν πάντα για αναψυχή και τουριστική δραστηριότητα (π.χ. Yellowstone Park, 1872). Μετά το 1945, οι επιστήμονες αναγνώρισαν την τεράστια αξία των εθνικών πάρκων ως προστατευόμενων περιοχών στον τουρισμό, αλλά και τη σημασία τους για τη διατήρηση του περιβάλλοντος, τη βιωσιμότητα των φυσικών πόρων, την ανάπτυξη του αγροτικού περιβάλλοντος, τη βιολογική ποικιλομορφία και την προστασία των φυτών και των ζώων. Το εθνικό πάρκο Βίκου-Αώου στην Ελλάδα και η περιβαλλοντική του σημασία χρησιμοποιήθηκαν ως μελέτη περίπτωσης για το πλαίσιο σχεδιασμού διαχείρισης με βάση την οικολογική σημασία και την οικονομική αξία.

Μια άλλη μελέτη διερεύνησε τις αντιλήψεις των ντόπιων για τα εθνικά πάρκα. Το εθνικό πάρκο των λιμνών Πρεσπών χρησιμοποιήθηκε ως παράδειγμα (24 χρόνια μετά τον ορισμό). Οι ερωτηθέντες ήρθαν σε επαφή με συστηματική δειγματοληψία, η οποία οδήγησε σε 201 περιπτώσεις για ανάλυση. Η κακή γνώση των στόχων που σχετίζονται με την εκπαίδευση των ανθρώπων αποκαλύφθηκε και η διαχειριστική αρχή (η δασική υπηρεσία) ως πηγή πληροφοριών αναφέρθηκε σε μία μόνο περίπτωση. Οι εγκαταστάσεις αναψυχής των δασών και η βελτίωση της προσβασιμότητας θεωρήθηκαν υψηλής προτεραιότητας, ως μέσο πιθανής τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής. Μια πολιτική μη εντατικής γεωργίας με

αποζημίωση για απώλεια εισοδήματος, εάν οι υγρότοποι του πάρκου ήταν σε κίνδυνο, φαίνεται αποδεκτή, οι νεότερες ηλικίες το αποδέχονται πιο εύκολα. Τα αποτελέσματα της μελέτης έδειξαν ότι οι πληροφορίες που προέρχονται από μια τέτοια έρευνα θα μπορούσαν να βοηθήσουν τους διαχειριστές προστατευόμενων περιοχών να επιλύσουν τις προκύπτουσες συγκρούσεις με τους ντόπιους.

Οι κοινωνικές, πολιτιστικές και οικονομικές επιπτώσεις των θαλάσσιων προστατευόμενων περιοχών στις τοπικές κοινότητες στην Ελλάδα παρουσιάστηκαν σε μελέτη του 2002 σε σύγκριση με τα υπάρχοντα δεδομένα περιπτώσεων στην Ισπανία, την Ιταλία και τη Γαλλία. Η μελέτη παρατήρησε αυξημένες τουριστικές δραστηριότητες στις θαλάσσιες προστατευόμενες περιοχές (ΘΠΠ) της Μεσογείου. Η μεγάλη αύξηση των δυτών και των σκαφών και άλλες δραστηριότητες είχαν επιπτώσεις στις φυσικές βενθικές κοινότητες ως αποτέλεσμα της αγκυροβόλησης και της σίτισης μεγάλων ψαριών από δύτες. Ορισμένα ΘΠΠ προώθησαν την ευαισθητοποίηση του κοινού για αυτές τις ζημιές. Οι ερευνητές κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η πολυεπιστημονική προσέγγιση και ο σχεδιασμός των ΘΠΠ πρέπει να διεξαχθούν για να ενημερώσουν τους τουρίστες και τους ντόπιους και τα όργανα διαχείρισης πρέπει να τονίζουν ταυτόχρονα τις κοινωνικές, πολιτιστικές και οικονομικές επιπτώσεις με τις προσπάθειες διατήρησης των ΘΠΠ.

Ο καθηγητής Μπεριάτος Ηλίας σε ένα άρθρο το 2003 παρουσίασε πώς ο σχεδιασμός και η διαχείριση προστατευόμενων περιοχών καθίστανται πολύ σημαντικοί για το φυσικό περιβάλλον. Το έγγραφο αναφέρθηκε στην κατάσταση του δικτύου προστατευόμενων περιοχών στην Ελλάδα, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στα κύρια προβλήματα και τις αιτίες δυσλειτουργίας και αναποτελεσματικότητας που χαρακτηρίζει αυτό το δίκτυο. Το έγγραφο παρουσιάζει μια κριτική εξέταση των εξελίξεων σχετικά με την ολοκλήρωση του θεσμικού πλαισίου και ιδίως των επιστημονικών, τεχνικών και διοικητικών διαδικασιών που απαιτούνται για τη σύσταση των κατάλληλων διαχειριστικών αρχών των σημαντικότερων προστατευόμενων φυσικών περιοχών. Επίσης, το έγγραφο ερευνήσε το ρόλο των κύριων θεσμικών και οργανωτικών συνιστωσών καθώς και των κοινωνικοπολιτικών παραμέτρων, οι οποίες επηρέασαν αυτές τις εξελίξεις. Τέλος, υπάρχει μια προσπάθεια εκπόνησης των στρατηγικών κατευθυντήριων γραμμών και προτεραιοτήτων όχι μόνο για τη δημιουργία αλλά και για τη διασφάλιση της συνεχούς και κατάλληλης

λειτουργίας αυτών των τομέων στο πλαίσιο της εθνικής περιβαλλοντικής πολιτικής και της πολιτικής χωροταξικού σχεδιασμού και ανάπτυξης στην Ελλάδα .

Οι αντιλήψεις των ντόπιων σε 32 κοινότητες που γειτνιάζουν με τέσσερις υγροτόπους Ramsar στη Βόρεια Ελλάδα αποτέλεσαν αντικείμενο μελέτης το 2004. Αυτή η έρευνα σχετικά με τη στάση των κατοίκων σχετικά με τους τρόπους διαχείρισης και εκμετάλλευσης των υγροτόπων και τα κοινωνιολογικά χαρακτηριστικά τους χρησιμοποίησαν τη μεθοδολογία δημοσκοπήσεων. (Διανεμήθηκαν 1600 ερωτηματολόγια). Ο στόχος αυτής της έρευνας ήταν η αξιολόγηση των ευρημάτων για τον σχεδιασμό αποτελεσματικής πολιτικής διαχείρισης και διατήρησης των υγροτόπων, ενσωματώνοντας τις απόψεις των κατοίκων της περιοχής. Η περαιτέρω προστασία των υγροτόπων, η ευαισθητοποίηση των κατοίκων της περιοχής για την αξία των υγροτόπων, ο τουρισμός ή η ανάπτυξη της γεωργίας (σε ορισμένες περιπτώσεις), καθώς και περισσότερη κυβερνητική υποστήριξη, έγιναν προφανή αποτελέσματα από αυτήν την έρευνα.

Ένα άλλο έγγραφο εξέτασε την επίδραση του προφίλ των επισκεπτών, τις πηγές πληροφοριών, τις περιβαλλοντικές διαθέσεις και την αξιολόγηση των επισκέψεων σχετικά με την προθυμία των επισκεπτών να πληρώσουν (WTP) για το Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου. Όσον αφορά τα δεσμευμένα ποσά WTP, οι παράμετροι της αξιολόγησης επισκέψεων ήταν οι πιο σημαντικοί παράγοντες πρόβλεψης. Τα εκτιμώμενα ετήσια έσοδα που θα μπορούσαν να αποκτηθούν θα μπορούσαν να καλύψουν τα λειτουργικά έξοδα του Φορέα Διαχείρισης Προστατευόμενης Περιοχής. Τα χαρακτηριστικά των επισκεπτών και των επισκέψεων δεν ήταν σημαντικοί καθοριστικοί παράγοντες για τις απαντήσεις των επισκεπτών στην ερώτηση της αρχής πληρωμής, ενώ εξήγησαν σχετικά μικρή διακύμανση στο WTP. Οι Έλληνες επισκέπτες έδειξαν περισσότερα σημάδια φιλοπεριβαλλοντικής στάσης από τους ξένους επισκέπτες.

Ένα έγγραφο αφορούσε τη συμμετοχή του κοινού και τον διατομεακό συντονισμό ως μείζονα διαδικαστικά στοιχεία της ολοκληρωμένης διαχείρισης των πρόσφατα καθορισμένων περιοχών στην Ελλάδα από την εφαρμογή του Natura 2000. Επίσης, αξιολόγησε τη φύση και τη δύναμη των αρνητικών ή θετικών επιδράσεων τους στην εκπλήρωση ενός ολοκληρωμένου όραμα για τη διατήρηση της φύσης. Η ανάλυση έδειξε ότι το επιλεγμένο δίκτυο τοποθεσιών του Natura 2000 υπερέβαινε το

υπάρχον σύστημα και είχε ως αποτέλεσμα την επανάληψη της διοικητικής προσπάθειας και της σχετικής νομοθεσίας. Ως αποτέλεσμα, η συνολική εικόνα των προστατευόμενων περιοχών στη χώρα φαίνεται περίπλοκη, σύγχυση και κατακερματισμένη. Συνάγεται το συμπέρασμα ότι η ευρύτερη υλοποίηση της ολοκληρωμένης διατήρησης στην Ελλάδα απαιτεί μεταρρυθμίσεις πολιτικής που σχετίζονται κυρίως με τομεακά νομικά πλαίσια για την προώθηση του περιβαλλοντισμού, καθώς και αυξημένη προσπάθεια από τις διαχειριστικές αρχές να διευκολύνουν ένα ευρύτερο πλαίσιο δημόσιου διαλόγου και να δώσουν κίνητρα στις τοπικές κοινότητες για βιώσιμο όφελος από προστατευόμενες περιοχές.

Μια ανασκόπηση δημοσιεύθηκε το 2008 σχετικά με τις προστατευόμενες περιοχές στην Ευρώπη. Η ανασκόπηση κάλυψε τα βήματα που έγιναν στη διαδικασία σχεδιασμού και τον τρόπο εφαρμογής της σε διάφορες περιοχές της Ευρώπης. Τα ευρήματα αυτής της μελέτης έδειξαν ότι υπάρχει συνεχής αναντιστοιχία μεταξύ χωρικής ανάλυσης στην οποία η κάλυψη δεδομένων είναι επαρκής και εκείνης του κατακερματισμού των ενδιαιτημάτων. Οι ποσοτικοί στόχοι για την αναπαράσταση και την επιμονή της βιοποικιλότητας λείπουν σε μεγάλο βαθμό. Η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των υφιστάμενων συστημάτων προστατευόμενης περιοχής είναι ανεπαρκής και μάλλον ανεπαρκής. Παρά τα προβλήματα αυτά, υπήρξε ένα εξαιρετικό πρόγραμμα για την επιλογή πρόσθετων προστατευόμενων περιοχών και παρόλο που χρειάστηκε περισσότερο από το αρχικά προβλεπόμενο, αυτό το πρόγραμμα οδηγεί σε σημαντική επέκταση του συστήματος προστατευόμενων περιοχών. Τέλος, η μελέτη έδειξε ότι υπάρχουν σημαντικές ανησυχίες σχετικά με το βαθμό στον οποίο τα υφιστάμενα συστήματα προστατευόμενης περιοχής μπορούν να διατηρήσουν τις τιμές της βιοποικιλότητας, ιδίως λόγω του μικρού μεγέθους πολλών από αυτές τις περιοχές και των πιθανών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής.

Μια μελέτη το 2009 διερεύνησε την αποτελεσματικότητα της πολιτικής του ελληνικού κράτους σε προστατευόμενες περιοχές. Οι ερευνητές πραγματοποίησαν 91 ημι-δομημένες συνεντεύξεις με κρατικούς και μη κρατικούς φορείς που συμμετείχαν στη διαδικασία της ελληνικής πολιτικής διατήρησης προς προστατευόμενες περιοχές και εθνικά πάρκα. Η μελέτη παρατήρησε αναποτελεσματική προώθηση, παράλογη συνταγή και μη ανεξάρτητη εκτίμηση που οδήγησε σε διακοπή της εφαρμογής και σε αποτυχία πολιτικής. Έλλειψη σαφών στόχων και αποκλίσεις μεταξύ δηλωμένων και

πραγματικών στόχων που οδήγησαν σε γραφειοκρατικές ερμηνείες των στόχων διατήρησης και στρέβλωση των διαδικασιών λήψης αποφάσεων υπέρ της ικανοποίησης οικονομικών και αναπτυξιακών συμφερόντων. Οι επιστήμονες υποστήριξαν ότι χρειάζονται συγκεκριμένες δράσεις τόσο σε επίπεδο κρατών μελών όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο και, συγκεκριμένα, τη διαμόρφωση μιας στρατηγικής διατήρησης ως επίσημου μέρους μιας ολοκληρωμένης ελληνικής πολιτικής διατήρησης και τη δημιουργία ανεξάρτητων ιδρυμάτων στελεχωμένων από εξειδικευμένους αναθεωρητές για αξιολόγηση και παρακολουθούν τις πολιτικές διατήρησης των κρατών μελών.

Οι αντιλήψεις και η ευαισθητοποίηση των Ελλήνων πολιτών για προστατευόμενες περιοχές μελετήθηκαν το 2010. Η έρευνα διερεύνησε τις αντιλήψεις και την ευαισθητοποίηση των πολιτών στο Εθνικό Πάρκο Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, στον υγρότοπο της Καλλονής και στη λίμνη Ταυρωπού. Το ερωτηματολόγιο ζήτησε αντιλήψεις ατόμων για περιβαλλοντικά ζητήματα και εναλλακτικά σενάρια διαχείρισης, πηγές χρηματοδότησης και συστήματα διαχείρισης για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας. Διερευνήθηκαν επίσης οι διαφορές μεταξύ των τριών ερευνητικών τομέων. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι πολίτες υποστηρίζουν γενικά τις προστατευόμενες περιοχές και παρουσιάζουν σχετικά υψηλά επίπεδα γνώσεων για περιβαλλοντικά θέματα, αν και η ενεργός συμμετοχή είναι περιορισμένη. Εξερευνώντας τις διαφορές μεταξύ των τριών ερευνητικών τομέων, αποκαλύπτεται ότι η παροχή πληροφοριών επηρεάζει σημαντικά τις αντιλήψεις των ατόμων σε σχετικά θέματα. Επίσης, ένα σημαντικό εύρημα της μελέτης είναι ότι οι πολίτες υποστηρίζουν ορισμένες μορφές συμμετοχικής διαχείρισης.

Μια εμπειρική έρευνα το 2012 στα Εθνικά Πάρκα της Ελλάδας στην Ανατολική Μακεδονία και τη Θράκη, διερεύνησε τις γνώσεις και τις αντιλήψεις διαφορετικών ομάδων ενδιαφερόντων σχετικά με περιβαλλοντικά θέματα, ευαισθητοποίηση και περιορισμούς επέβαλε το πλαίσιο διαχείρισης και την προθυμία μου να πληρώσω ως επισκέπτες. Ο καθορισμός και η διαχείριση προστατευόμενων περιοχών (ΠΠ) είναι μια πρόκληση που επηρεάζεται σημαντικά από πολλές παραμέτρους, τόσο οικονομικές όσο και κοινωνικές. Σε αυτό το άρθρο, αυτά τα ζητήματα διερευνώνται μέσω μιας εμπειρικής έρευνας σε μια ΠΠ διεθνούς σημασίας στην Ελλάδα. Τα αποτελέσματα αποκάλυψαν ένα χαμηλό επίπεδο ευαισθητοποίησης,

υποδεικνύοντας ότι πρέπει να καταβληθούν περαιτέρω προσπάθειες, τόσο από το κράτος όσο και από μη κυβερνητικές οργανώσεις, για την ενημέρωση της τοπικής κοινότητας και των επισκεπτών σχετικά με την ύπαρξη της ΠΠ και επίσης τα κοινωνικά και οικονομικά οφέλη που προκύπτουν από την δημιουργία. Η έρευνα έδειξε ότι το επίπεδο γνώσεων και αντιλήψεων των ατόμων σχετικά με τα εθνικά πάρκα ποικίλλει ανάλογα με τις κοινωνικές ομάδες που εξετάστηκαν. Τέλος, τα άτομα είναι διατεθειμένα να πληρώσουν για την προστασία του πάρκου, αν και υπήρχε επίσης υψηλό ποσοστό απαντήσεων διαμαρτυρίας.

Η ερευνητική ομάδα των Jones, et al. (2012), πραγματοποίησε μια εμπειρική έρευνα, βασισμένη σε εργασίες που διεξήχθησαν σε δύο Εθνικά Πάρκα, συμπεριλαμβανομένων των οικοσυστημάτων του δέλτα ποταμών που χαρακτηρίστηκαν ως υγρότοποι Ramsar στη βόρεια Ελλάδα, η οποία εξέτασε τις αντιλήψεις των κατοίκων για τρεις υποθετικές επιλογές πολιτικής (ρυθμιστικές, βασισμένες στην αγορά και συμμετοχικές) για το Πάρκο διαχείριση. Τα εξεταζόμενα Εθνικά Πάρκα ήταν το Πάρκο Δέλτα Εβρου και το Πάρκο Αξιού, Λουδία και Δέλτα Αλιάκμονα.

Τα ευρήματα της μελέτης αποκάλυψαν υψηλό βαθμό σπουδαιότητας που αποδίδουν οι κοινότητες κατοίκων στον προσδιορισμό του Πάρκου και στις δύο προστατευόμενες περιοχές, αν και οι αντιλήψεις των κατοίκων για τις προτεινόμενες επιλογές διαχείρισης ποικίλλουν. Η ρυθμιστική επιλογή θεωρήθηκε ως η λιγότερο περιοριστική, ενώ η πιο περιοριστική θεωρήθηκε η επιλογή με βάση την αγορά. Ωστόσο, εντοπίστηκαν μεγαλύτερα οφέλη από τους κατοίκους από την επιλογή που βασίζεται στην αγορά, ενώ τα λιγότερα οφέλη θεωρήθηκαν ότι προέκυψαν από την προτεινόμενη ρυθμιστική επιλογή. Επιπλέον, οι αντιλήψεις των κατοίκων διαμορφώθηκαν σημαντικά από την προτεινόμενη δομή διαχείρισης και λήψης αποφάσεων που προσφέρεται βάσει κάθε επιλογής πολιτικής.

Ακόμη πραγματοποιήθηκε μια μεγάλης κλίμακας, πολλαπλή ανάλυση για τις ελληνικές περιοχές Natura 2000 από τους Apostolopoulou, et al. (2012). Οι ερευνητές διερεύνησαν τη φύση και τον ρόλο της συμμετοχής στην ελληνική διακυβέρνηση της βιοποικιλότητας, διερευνώντας γενικές απόψεις καθώς και ειδικές απόψεις τοποθεσίας σχετικά με 3 μελέτες περιπτώσεων σε περιοχές Natura. Εν τω μεταξύ, η διακυβέρνηση των προστατευόμενων περιοχών σημείωσε ταχεία πρόοδο τις

τελευταίες δύο δεκαετίες όσον αφορά τη συμπερίληψη των ενδιαφερομένων και των τοπικών κοινοτήτων στη διαδικασία διαχείρισης. Η έρευνα ανέλυσε τα αποτελέσματα 96 συνεντεύξεων, που διεξήχθησαν με ενδιαφερόμενους σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο και 734 ερωτηματολόγια με τοπικές κοινότητες. Τα αποτελέσματα υποδεικνύονται με μη σημαντική διαφορά μεταξύ των επιπέδων διακυβέρνησης ή μεταξύ των περιοχών μελέτης περιπτώσεων, ότι η συμμετοχή των ενδιαφερομένων υπάρχει κυρίως σε χαρτί, ενώ η συμμετοχή της κοινότητας είναι σχεδόν απουσία. Η εμπλοκή των ενδιαφερομένων φαίνεται να λαμβάνει χώρα μέσω διοικητικής τεκμηρίωσης σε όλα τα επίπεδα και να περιορίζεται τοπικά με βάση κυρίως προσωπικές επαφές και πρωτοβουλίες. Οι ερωτηθέντες έδειξαν προτίμηση για τη βελτίωση της συμμετοχής των ενδιαφερομένων και της συμμετοχής της κοινότητας στη διαχείριση των τοποθεσιών Natura 2000. Συνολικά, τα αποτελέσματα αυτής της μελέτης αποκάλυψαν την επείγουσα ανάγκη για πολιτικές πρωτοβουλίες για την υιοθέτηση ουσιαστικών, δίκαιων και συνεργατικών αμφίδρομων μορφών συμμετοχής μέσω της ανάπτυξης και εφαρμογής προγραμμάτων διευκόλυνσης, συμμετοχής και κατάρτισης.

Το 2014 οι Apostolopoulou, et al. παρουσίασαν μια μελέτη με τίτλο «Governance rescaling and the neoliberalization of nature: the case of biodiversity conservation in four EU countries» και στόχο την αξιολόγηση του πρώτου πλαισίου και επιδόσεων από κοινού διαχείρισης που έχει υιοθετηθεί και εφαρμοστεί στην Ευρώπη τα τελευταία 10 χρόνια για τη διαχείριση προστατευόμενων περιοχών. Συγκεκριμένα οι χώρες ενδιαφέροντος ήταν η Αγγλία, η Φινλανδία, η Ελλάδα και η Πολωνία. Η μελέτη διεξήχθη μέσω ερωτηματολογίου που ασχολήθηκε με θέματα χρηματοδότησης και διοίκησης, περιβαλλοντικής διαχείρισης και φύλαξης, και σύνδεσης με την τοπική κοινότητα. Η αποκέντρωση της εξουσίας της διαχείρισης απαιτεί την ανάπτυξη ικανοτήτων τοπικά και την ενεργό συμμετοχή της τοπικής κοινότητας. Αυτά έχουν αντιμετωπιστεί και επιτευχθεί μόνο σε περιορισμένο βαθμό. Το πιο σημαντικό, συχνά έλειπε η υποστήριξη και η δέσμευση για τη διατήρηση των κρατικών φορέων. Οι ασυνέπειες χρηματοδότησης, οι καθυστερήσεις στην κάλυψη αναγκών που σχετίζονται με την παρακολούθηση και προστασία της βιοποικιλότητας και η αναποτελεσματική προστασία ήταν τα κύρια προβλήματα που προέκυψαν από τις ανεπάρκειες που εντοπίστηκαν. Παρά τις αδυναμίες του, το πλαίσιο

συνδιαχείρισης συνέβαλε σημαντικά στη διατήρηση των περιβαλλοντικών αξιών της Ελλάδας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 – ΘΑΛΑΣΣΙΑ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ ΣΤΟ ΝΟΤΙΟ ΑΙΓΑΙΟ

4.1. Εισαγωγικά στοιχεία

Ο Θαλάσσιος Χωροταξικός Σχεδιασμός είναι ένα σχετικά καινούριο αντικείμενο, το οποίο έχει τραβήξει το ενδιαφέρον της διεθνούς κοινότητας καθώς η εφαρμογή του μπορεί να ρυθμίσει ζητήματα διατήρησης του θαλάσσιου περιβάλλοντος και αποδοτικότερης εκμετάλλευσης δραστηριοτήτων σε εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο. Η υποβάθμιση και η υπερεκμετάλλευση του θαλάσσιου περιβάλλοντος σε συνδυασμό με τη σημασία του για τις οικονομικές δραστηριότητες έχει οδηγήσει τις χώρες να ενδιαφέρονται ολοένα και περισσότερο για την διαχείριση του. Σε αυτή την κατεύθυνση κινείται η λογική του Θαλάσσιου Χωροταξικού Σχεδιασμού, ο οποίος ρυθμίζει ζητήματα μεταξύ των δραστηριοτήτων του θαλασσίου χώρου από χωροταξική άποψη και τα προβλήματα που δημιουργούν αυτές στο θαλάσσιο περιβάλλον από περιβαλλοντική σκοπιά (Ehler and Douvere, 2009).

4.1.1. Ορισμός

Έχουν γίνει αρκετές προσπάθειες να οριστεί η διαδικασία του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού όσο το δυνατόν ακριβέστερα προκειμένου να γίνει κατανοητή καθώς αποτελεί ένα πολύπλευρο και σύνθετο αντικείμενο. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός ορίζεται «ο σχεδιασμός του χρόνου και του τόπου άσκησης ανθρώπινων δραστηριοτήτων στη θάλασσα, προκειμένου να διασφαλίζεται η αποτελεσματικότητα και η βιωσιμότητά τους στον μέγιστο δυνατό βαθμό» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2015d). Ο συγκεκριμένος ορισμός είναι αρκετά γενικός και εστιάζει, εκ πρώτης όψεως στην οικονομική και περιβαλλοντική διάσταση του σχεδιασμού.

Έναν ακόμα ορισμό έχει δώσει η Εθνική Ωκεανογραφική και Ατμοσφαιρική Διοίκηση των ΗΠΑ, η οποία ορίζει τον παράκτιο και θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό ως μια διαδικασία χωροταξικού σχεδιασμού, η οποία στοχεύει στη ρύθμιση των ζητημάτων διαχείρισης του παράκτιου και θαλάσσιου χώρου και η οποία κινείται γύρω από τους άξονες της οικονομικής

ανάπτυξης και της διατήρησης του θαλάσσιου περιβάλλοντος. Ειδικότερα, περαιτέρω στόχοι είναι η μείωση συγκρούσεων δραστηριοτήτων-χρήσεων, η αύξηση της αποδοτικότητας των δραστηριοτήτων, η ελαχιστοποίηση του χρόνου πραγματοποίησης των διαδικασιών και η διατήρηση των οικοσυστημάτων (National Oceanic and Atmospheric Administration, 2009). Ο συγκεκριμένος ορισμός κάνει πιο εμφανή την αλληλεπίδραση παράκτιου και θαλάσσιου χώρου καθώς ο NOAA δεν διαχωρίζει τους ορισμούς του παράκτιου από τον θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού.

Τέλος, η UNESCO ορίζει το Θαλάσσιος Χωροταξικό Σχεδιασμό ως «μια δημόσια διαδικασία η οποία αναλύει και κατανέμει χωρικά και χρονικά τις ανθρώπινες δραστηριότητες στον θαλάσσιο χώρο για την επίτευξη οικολογικών, οικονομικών και κοινωνικών στόχων που έχουν συνήθως καθοριστεί μέσω μιας πολιτικής διαδικασίας» (UNESCO: Marine Spatial Planning Initiative, 2016c). Ο συγκεκριμένος ορισμός είναι αυτός που τονίζει από την αρχή, σε αντίθεση με τους άλλους δύο που δεν προσδιορίζουν άμεσα, την πολιτική-συμμετοχική διαδικασία του ΘΧΣ.

Ουσιαστικά, ο θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός στοχεύει στην οργάνωση και την ολοκληρωμένη διαχείριση των δραστηριοτήτων που ασκούνται στη θάλασσα μέσα σε ένα χωροχρονικό πλαίσιο. Δηλαδή λαμβάνει υπόψη τη δυναμική, τις προοπτικές του εκάστοτε χώρου και ορίζει κατευθύνσεις για την αξιοποίηση του μέσα σε ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, προσπαθώντας να εξασφαλίσει την αειφορική αξιοποίηση των πόρων, την παραγωγικότητα και την οικονομική αποδοτικότητα των δραστηριοτήτων που ασκούνται στο θαλάσσιο χώρο, στα πλαίσια μιας συμμετοχικής διαδικασίας.

4.1.2. Ιστορική αναδρομή

Η πρώτη προσπάθεια χωροταξικού σχεδιασμού στον θαλάσσιο χώρο έγινε λίγο πριν το 1980 στην Αυστραλία, με στόχο την προστασία και τη διατήρηση του Great Barrier Reef Marine Park (Κιουσόπουλος & Μπολάνου,

2011). Είναι δεδομένο ότι οι κοραλλιογενείς ύφαλοι είναι ελάχιστοι στον κόσμο και τα κοράλλια σαν είδος είναι πολύ ευαίσθητα στις περιβαλλοντικές αλλαγές. Έχει καταγραφεί ότι τα τελευταία χρόνια τα κοράλλια έχουν αρχίσει να αποχρωματίζονται και στο τέλος να πεθαίνουν λόγω της αύξησης θερμοκρασία των υδάτων (φαινόμενο Ελ Νίνιο) (Ελευθέρη Ζώνη, 2015). Αναγνωρίζοντας από νωρίς στην Αυστραλία την σημασία και την ευαισθησία του κοραλλιογενούς υφάλου έλαβαν μέτρα σε τοπικό επίπεδο για την προστασία του και έπειτα επέκτειναν τις ενέργειες τους στην ευρύτερη θαλάσσια περιοχή της ηπείρου.

Σε παγκόσμιο επίπεδο, από τις πρώτες χώρες που υιοθέτησαν θεσμικό πλαίσιο και δράσεις που σχετίζονταν με το ΘΧΣ ήταν ο Καναδάς και οι Ηνωμένες Πολιτείες. Στην Ευρώπη πολλές χώρες έχουν αρχίσει να ασχολούνται σημαντικά με την δημιουργία και την εφαρμογή ΘΧΣ στα εθνικά χωρικά τους ύδατα (Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ισπανία, Νορβηγία, Ολλανδία, Πολωνία, Σουηδία) ενώ ορισμένες από αυτές έχουν επεκτείνει τις δράσεις τους στα όρια της ΑΟΖ (Βέλγιο, Γερμανία, Σουηδία) (Κιουσόπουλος & Μπολάνου, 2011).

Μέχρι και σήμερα έχουν γίνει προσπάθειες υιοθέτησης και εφαρμογής της πολιτικής για το ΘΧΣ σε επίπεδο χώρας ενώ τα τελευταία χρόνια λαμβάνουν χώρα διακρατικές και διαπεριφερειακές δράσεις πάνω στο ΘΧΣ μεταξύ χωρών που βρέχονται από την ίδια θάλασσα. Αυτό συμβαίνει καθώς οι χώρες πλέον αποδέχονται και κατανοούν την συνέχεια του θαλάσσιου χώρου και την ανάγκη διακρατικού σχεδιασμού σε θαλάσσιες περιοχές, οι οποίες περικλείονται από διαφορετικές χώρες.

4.1.3. Ιδιαιτερότητες ΘΧΣ

Ο ΘΧΣ στην γενική του μορφή παρουσιάζει ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά, τα οποία πηγάζουν από τον χώρο τον οποίο ασκείται και ισχύουν σε όλα τα πεδία εφαρμογής του και κάποιες ιδιαιτερότητες, οι οποίες τον διαφοροποιούν από τον χωροταξικό σχεδιασμό που ασκείται σε χερσαίο

περιβάλλον.

Αρχικά, ενώ στον χερσαίο χώρο οι καλύψεις γης διαφοροποιούνται από την μια περιοχή στην άλλη (π.χ. αγροτική γη, υδάτινες επιφάνειες, δάση, αστικός χώρος κ.α.), στην θάλασσα υπάρχει μια μόνο κάλυψη-σύσταση δηλαδή η υδάτινη στήλη. Αυτό το γεγονός έχει πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα. Το βασικό πλεονέκτημα είναι ότι λόγω της σύστασης των θαλασσών σε συγκεκριμένη περιοχή μπορούν να λαμβάνουν χώρα περισσότερες από μία δραστηριότητες αλλά σε διαφορετικό βάθος (πχ ναυσιπλοΐα, υποβρύχιοι αγωγοί). Το σημαντικότερο μειονέκτημα είναι η αδυναμία συχνής επόπτευσης των δραστηριοτήτων σε όλο το χώρο που ασκούνται ανεξαρτήτως βάθους καθώς η πρόσβαση είναι δύσκολη και κοστοβόρα (Κοκκώσης και Μπεριάτος, 2016; Παπαγεωργίου, 2016)

Ένα επιπρόσθετο πλεονέκτημα, το οποίο μπορεί να διευκολύνει τον σχεδιασμό στον θαλάσσιο χώρο είναι η φύση του ιδιοκτησιακού καθεστώτος. Πιο συγκεκριμένα, στον θαλάσσιο χώρο δεν υπάρχουν ιδιωτικές ιδιοκτησίες παρά μόνο περιοχές που μπορούν να οριοθετηθούν από το αρμόδιο υπουργείο και να δοθούν για συγκεκριμένο σκοπό (έρευνα κ.α). Έτσι, η χρήση του θαλάσσιου χώρου δεν προσκρούει σε μικροσυμφέροντα (Κοκκώσης και Μπεριάτος, 2016; Παπαγεωργίου, 2016). Τα σχέδια του ΘΧΣ επηρεάζονται περισσότερο από αποφάσεις εθνικής, εξωτερικής πολιτικής και επενδυτικού ενδιαφέροντος παρά από αντιρρήσεις ιδιωτών. Βέβαια, παρά το γεγονός της μη επιρροής του σχεδιασμού από μικροσυμφέροντα δεν μπορεί να κανείς να ισχυριστεί ότι η διαδικασία εφαρμογής του είναι απλή και εύκολη.

Ο ΘΧΣ μέχρι και σήμερα έχει εφαρμοστεί με δύο τρόπους σε στρατηγικό επίπεδο και υπάρχει μια μεγάλη προβληματική σε παγκόσμιο επίπεδο για το ποιος τρόπος είναι πιο σωστός ή αποτελεσματικός. Ο σχεδιασμός σε αυτή την περίπτωση διακρίνεται ανάλογα με το αν πραγματοποιείται σύμφωνα με την τομεακή ή την οικοσυστημική προσέγγιση. Τομεακή είναι η προσέγγιση σύμφωνα με την οποία σχεδιάζεις σε όλο τον χώρο δικαιοδοσίας ενός κράτους μόνο μία δραστηριότητα-έναν τομέα. Τέτοιου είδους σχεδιασμό αποτελούν, σε επίπεδο Ελλάδας, τα ΕΠΧΣΑΑ, τα οποία σχεδιάζουν για όλη τη χώρα συγκεκριμένη δραστηριότητα. Από την άλλη, η

οικοσυστημική προσέγγιση θεωρείται ως μια τοποκεντρική προσέγγιση. Σε αυτή την περίπτωση ορίζεται μια περιοχή μελέτης και σχεδιάζονται όλες οι δραστηριότητες που μπορούν να ασκηθούν μέσα σε αυτήν ανεξαρτήτως τομέα με γνώμονα την ελαχιστοποίηση των συγκρούσεων δραστηριοτήτων και το ελάχιστο περιβαλλοντικό κόστος, για μια ευρύτερη χρονική περίοδο.

Στην παρούσα εργασία επιλέγεται να μελετηθεί η ευρύτερη θαλάσσια περιοχή της περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου με βάση ορισμένες από τις αρχές της οικοσυστημικής προσέγγισης (όσες μπορούν να παρουσιαστούν στα πλαίσια μιας ατομικής διπλωματικής), οι οποίες παρουσιάζονται παρακάτω:

- Ο στόχος διαχείρισης των χερσαίων, υδάτινων πηγών είναι ζήτημα απόφασης της κοινωνίας (σημασία διαβούλευσης),
- Η διαχείριση του χώρου πρέπει να γίνεται στο κατώτατο δυνατό επίπεδο,
- Οι διαχειριστές του χώρου πρέπει να λαμβάνουν υπόψη τους τις επιπτώσεις (πραγματικές ή πιθανές) των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στον παράκτιο και θαλάσσιο χώρο,
- Για να γίνουν κατανοητά τα κέρδη από τη διαχείριση του θαλάσσιου χώρου πρέπει να ερμηνευθεί το οικοσύστημα μέσα σε ένα οικονομικό πλαίσιο,
- Δεν πρέπει να υπερβαίνεται η φέρουσα ικανότητα του οικοσυστήματος,
- Πρέπει να παρακολουθούνται και να αξιολογούνται τα αποτελέσματα της διαχείρισης του θαλάσσιου χώρου και να αναθεωρούνται όπου όταν χρειάζεται,
- Ο σχεδιασμός πρέπει να γίνεται σε όλες τις χωρικές κλίμακες,
- Πρέπει να υπάρχει ισορροπία μεταξύ της χρήσης και της διατήρησης της βιοποικιλότητας,
- Πρέπει να αντλούνται όλες οι διαθέσιμες πληροφορίες σε όλα τα

επίπεδα,

- Πρέπει να υπάρχει διατομεακή πληροφόρηση και συνεργασία, (PAP/RAC and University of Thessaly, 2015)

Γενικότερα, ο σχεδιασμός του θαλάσσιου χώρου με βάση την οικοσυστημική προσέγγιση προσπαθεί να συνδυάσει τις παραπάνω αρχές με τους στόχους του ΘΧΣ, προκειμένου να επιτευχθεί η ορθότερη διαχείριση και κατανομή του θαλάσσιου χώρου.

Τέλος, ο χώρος της θάλασσας παρουσιάζει μια ακόμα ιδιαιτερότητα σε σχέση με αυτόν της ξηράς, η οποία επηρεάζει τη διαδικασία του σχεδιασμού. Η ιδιαιτερότητα αυτή είναι ότι στη θάλασσα δεν υπάρχουν ορατά σύνορα παρά μόνο νοητά (συντεταγμένες). Επίσης, το υγρό στοιχείο δεν είναι στατικό στοιχείο αλλά διαρρέει το χώρο γι' αυτό τα προβλήματα των θαλασσών είναι συνυφασμένα και απαιτείται η μελέτη τους συνολικά.

4.1.4. Στόχοι, οφέλη, δυσκολίες στην εφαρμογή

Η εφαρμογή της στρατηγικής του ΘΧΣ θέτει ορισμένους στόχους. Αρχικά, πρέπει να προωθείται η οικολογική ισορροπία μιας θαλάσσιας περιοχής σε συνδυασμό με την άσκηση δραστηριοτήτων σε αυτήν, στα πλαίσια μιας αναπτυξιακής διαδικασίας, η οποία θα λαμβάνει υπόψη της τις κοινωνικοοικονομικές και περιβαλλοντικές συγκυρίες. Στη συνέχεια, κύριος στόχος είναι η βιώσιμη ανάπτυξη διαφόρων τομέων της θάλασσας (δίνεται προτεραιότητα σε μεταφορές, ενέργεια, αλιεία και έπειτα σε τομείς όπως ο τουρισμός). Στην εν λόγω στρατηγική δίνεται έμφαση στην σύνδεση του ΘΧΣ με τον σχεδιασμό του παράκτιου χώρου (αλληλεπιδράσεις), στην συμμετοχικότητα του σχεδιασμού και στην διεθνή συνεργασία.

Η εφαρμογή του θαλάσσιου χωροταξικού σχεδιασμού σε όλα τα επίπεδα και σε όλες τις περιοχές παρουσιάζει οφέλη όπως ο περιορισμός συγκρούσεων δραστηριοτήτων, η ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων στο χώρο της θάλασσας, η επίτευξη καλύτερου συντονισμού

μεταξύ των φορέων διοίκησης και των φορέων που επιβλέπουν τις δραστηριότητες στην περιοχή και τέλος η προσέλκυση επενδύσεων στο χώρο της θάλασσας, η οποία ενισχύεται από τις διαφανείς διαδικασίες που μπορούν να προκύψουν από την ορθή οργάνωση των δραστηριοτήτων στο χώρο αυτό (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2015d). Επιπλέον, οφέλη της συγκεκριμένης διαδικασίας είναι η οικονομική αποδοτικότητα των δραστηριοτήτων, η οικονομική ανάπτυξη και η κατάρτιση- δημιουργία τεχνογνωσίας πάνω στο ευρύ φάσμα των τομέων που σχετίζονται με τη θάλασσα.

Όπως είναι γνωστό η χωροταξία είναι ένα πολύπλευρο και πολυτομεακό αντικείμενο. Αυτό το γεγονός, ενέχει ορισμένα μειονεκτήματα και δυσκολίες στον τρόπο της εφαρμογής της. Ειδικά, στη χωροταξία στο θαλάσσιο χώρο, η οποία είναι νέο αντικείμενο και δεν υπάρχει μεγάλη εμπειρία στην εφαρμογή της, είναι εντονότερες αυτές οι δυσκολίες. Αρχικά, το σημαντικότερο πρόβλημα στην εκπόνηση των σχεδίων και την εφαρμογή τους είναι η συνεργασία μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων κλάδων. Δηλαδή, σε εθνικό επίπεδο πρέπει όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς και οι ενδιαφερόμενοι (ιδιώτες κ.α.) για τις δραστηριότητες στον θαλάσσιο χώρο να συμφωνήσουν στην υιοθέτηση μίας πολιτικής για τις θαλάσσιο χώρο, η οποία να είναι προς όφελος όλων. Για να γίνει ο προσδιορισμός αυτός (κοινά συμφέροντα), απαιτείται η συμφωνία, ο συντονισμός και η συνεργασία σχεδόν όλων των υπουργείων μιας χώρας (μετά από διαβουλεύσεις με εταιρίες και κατοίκους), ανεξάρτητα με το ποιος φορέας θα αναλάβει τις διαδικασίες συντονισμού, διαδικασία που είναι αρκετά δύσκολη και χρονοβόρα. Αν υποθέσουμε, ότι ο σχεδιασμός είναι διακρατικός τότε τα προβλήματα πολλαπλασιάζονται καθώς πέρα από τις διαδικασίες συντονισμού και συνεργασίας διεθνών φορέων υπάρχει το πρόβλημα της σύγκρουσης εθνικών συμφερόντων, τα οποία πρέπει να επιλυθούν, να βρεθεί μέση λύση και να παρθούν κοινές αποφάσεις από ανθρώπους που υποστηρίζουν διαφορετικές πολιτικές και έχουν ως στόχο την εξυπηρέτηση των συμφερόντων τους.

Επιπρόσθετα, σημαντικό είναι το πρόβλημα της εύρεσης γεωχωρικών δεδομένων για να μπορέσουν να μελετηθούν συγκρούσεις δραστηριοτήτων και να γίνει ολοκληρωμένη πρόταση σε χωρικό-πρακτικό επίπεδο. Επίσης, πολλά

από τα δεδομένα που είναι διαθέσιμα δεν είναι επικαιροποιημένα. Υπάρχουν χώρες που έχουν καταφέρει να συγκεντρώσουν έναν σημαντικό αριθμό χωρικών δεδομένων για το θαλάσσιο χώρο και να σχεδιάσουν με βάση αυτά (π.χ. Ολλανδία, Πολωνία, Ιρλανδία κ.α.). Κυρίως, οι χώρες που προβήκαν από νωρίς στην δημιουργία τέτοιων δεδομένων ήταν χώρες των οποίων η θάλασσα από την οποία βρέχονταν παρουσίαζε σημαντικά περιβαλλοντικά προβλήματα.

4.2. Νομοθετικό Πλαίσιο για το ΘΧΣ στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα μέχρι και σήμερα δεν έχει υπάρξει ολοκληρωμένο θεσμικό πλαίσιο πάνω στον Θαλάσσιο Χωροταξικό Σχεδιασμό, παρά μόνο τομεακές πολιτικές για συγκεκριμένες περιοχές ή δραστηριότητες και νομοθεσίες, οι οποίες αναφέρονται στην διαχείριση του θαλάσσιου χώρου.

Πιο αναλυτικά, η χώρα έχει εναρμονίσει στο εθνικό δίκαιο την οδηγία πλαίσιο 2008/59/ΕΚ για την Θαλάσσια Στρατηγική με τον νόμο Ν.3983/2011 «Εθνική στρατηγική για την προστασία και διαχείριση του θαλάσσιου περιβάλλοντος – Εναρμόνιση με την οδηγία 2008/56/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Ιουνίου 2008 και άλλες διατάξεις» ενώ επίσης έχει εναρμονίσει την Οδηγία 2014/89/ΕΚ για τον Θαλάσσιο Χωροταξικό Σχεδιασμό με τον Ν. 4546/2018 «Ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία της Οδηγίας 2014/89/ΕΕ «περί θεσπίσεως πλαισίου για το θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό» και άλλες διατάξεις.

Επιπρόσθετα, με έναυσμα τις παραπάνω οδηγίες και τις κατευθύνσεις για την Γαλάζια Ανάπτυξη, η ολοκληρωμένη διαχείριση του θαλάσσιου χώρου ενσωματώνεται στις αρχές του χωροταξικού σχεδιασμού με την τροποποίηση του Ν. 2742/1999 (ΦΕΚ 207/Α/1999) το 2011 (Ν. 4030/2011, ΦΕΚ 249/Α/2011) (Στεφανή & Τσιλιμίγκας, 2016).

Όπως θα παρουσιαστεί και στη συνέχεια διεξοδικότερα, η Ελλάδα έχει τομεακή νομοθεσία για διάφορες δραστηριότητες που ασκούνται στο θαλάσσιο χώρο. Πιο αναλυτική είναι η νομοθεσία που αφορά την ναυτιλία, τις περιοχές προστασίας φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς και την αλιεία καθώς υπήρχαν φορείς, οι οποίοι αναλάμβαναν ολοκληρωτικά την παρακολούθηση

των συγκεκριμένων δραστηριοτήτων και εστίαζαν σε αυτές. Επιπρόσθετα, οι παραπάνω δραστηριότητες είναι ανεπτυγμένες εδώ και χρόνια στην Ελλάδα ενώ η σημασία της προστασία του περιβάλλοντος έχει γίνει κατανοητή εδώ και 30 χρόνια οπότε έγιναν ενέργειες για την προστασία και τη διατήρηση του. Οι υπόλοιπες δραστηριότητες που δεν είχαν αναπτυχθεί ιδιαίτερα έχουν απασχολήσει τους αρμόδιους φορείς τα τελευταία χρόνια και έχει αρχίσει να υιοθετείται πλαίσιο για την άσκηση τους.

Ολοκληρωμένες χωρικές πολιτικές έχουν υπάρξει μέσω του ΓΠΧΣΑΑ (αιφόρος ανάπτυξη του θαλάσσιου, παράκτιο και νησιωτικού χώρου) και των ΕΠΧΣΑΑ για τις δραστηριότητες των Υδατοκαλλιεργειών (πρότυπο χωρικής οργάνωσης υδατοκαλλιεργητικής δραστηριότητας με στόχο την αξιοποίηση των πόρων της χώρας για την περαιτέρω ανάπτυξη της δραστηριότητας), των ΑΠΕ (κριτήρια χωροθέτησης για την βιωσιμότητα των ΑΠΕ για την ένταξη τους στο φυσικό και ανθρωπογενές τοπίο) και του Τουρισμού (ορίζει τον θαλάσσιο τουρισμό ως ειδική μορφή τουρισμού και εξειδικεύει τον τρόπο ανάπτυξης του). Επίσης, υπάρχουν τα ΠΠΧΣΑΑ τα οποία αναφέρονται (ανάλογα με την περιφέρεια βέβαια) στις θαλάσσιες μεταφορές, θαλάσσιες-παράκτιες υποδομές, δραστηριότητες στην εκάστοτε περιφέρεια μελέτης (Στεφανή & Τσιλιμίγκας, 2016).

Βέβαια είναι αναμενόμενη η ύπαρξη πολλών κενών στην κοινή άσκηση των δραστηριοτήτων στον θαλάσσιο χώρο καθώς δεν υπάρχει ολοκληρωμένη πολιτική και νομοθεσία που να οργανώνει, έστω σε μικρό βαθμό, τις τομεακές νομοθεσίες και δεν υπάρχει ικανοποιητική συνεργασία και συντονισμός μεταξύ των αρμόδιων φορέων.

4.3. Εμπλεκόμενοι Φορείς

Η Θαλάσσια Χωροταξία στην Ελλάδα με βάση την οικοσυστημική προσέγγιση μέχρι στιγμής βρίσκεται σε θεωρητικό επίπεδο ανάπτυξης (πέρα από ορισμένες διακρατικές προσπάθειες) λόγω των δυσκολιών συνεργασίας, λήψης αποφάσεων αλλά και των ιδιαιτεροτήτων, οι οποίες χαρακτηρίζουν το

καθεστώς στον θαλάσσιο χώρο της.

Δεδομένου του γεγονότος ότι μέχρι και σήμερα δεν υπάρχει συγκεντρωτική και ολοκληρωμένη πολιτική για τον ΘΧΣ στη χώρα, γίνεται αντιληπτό γιατί δεν υπάρχει ενιαίος φορέας διαχείρισης των ευρύτερων θεμάτων πάνω στο χώρο της θάλασσας. Η πραγματοποίηση και το αποτέλεσμα της άσκησης των δραστηριοτήτων και των πολιτικών που ασκήθηκαν στο παρελθόν γινόταν από τον φορέα που κατά κανόνα επέβλεπε την κάθε τομεακή δραστηριότητα. Για παράδειγμα, η ναυτιλία ελεγχόταν από το Υπουργείο Ναυτιλίας, η Περιοχές Προστασίας Φυσικού Ενδιαφέροντος από το εκάστοτε Υπουργείο Περιβάλλοντος, η αλιεία από το Υπουργείο Αλιείας κ.α.. Κάθε φορέας έπραττε όπως έκρινε ανάλογα με το στόχο που ήθελε να επιτύχει.

Με τον ΘΧΣ πρέπει να οριστούνε κοινοί στόχοι και δράσεις που απαιτούν τη συνεργασία όλων αυτών των φορέων, οι οποίοι τόσα χρόνια ενεργούσαν αποσπασματικά, καθώς στον θαλάσσιο χώρο όλες αυτές οι δραστηριότητες εμπλέκονται και αλληλοεπηρεάζονται. Εύλογα γεννιέται λοιπόν το ερώτημα για το ποιος φορέας ή ποιοι φορείς σε συνεργασία θα αποκτήσουν την επίβλεψη μιας τόσο σημαντικής και καθοριστικής διαδικασίας για το μέλλον του θαλάσσιου χώρου της Ελλάδας. Οι φορείς που διεκδικούν τον τίτλο του διαχειριστή των σχεδίων ΘΧΣ είναι το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας και το Υπουργείο Εμπορικής Ναυτιλίας, το οποίο παρουσιάζει την πιο έντονη δραστηριότητα στον θαλάσσιο χώρο. Παρόλα αυτά, δεν μπορούν να αποκοπούν από τη διαδικασία άλλοι φορείς οι οποίοι αντιπροσωπεύουν εξίσου σημαντικές δραστηριότητες στον θαλάσσιο χώρο. Σύμφωνα με τους Κοκκώση και Μπεριάτο, στη συγκεκριμένη περίπτωση απαιτείται να δημιουργηθεί ένα ιδιαίτερο σύστημα διακυβέρνησης για την παρακολούθηση των μελετών και των εργασιών ΘΧΣ σε όλη τη χώρα (Κοκκώσης & Μπεριάτος, 2016), το οποίο να μπορεί να λαμβάνει υπόψη του την πολυπλοκότητα του αντικειμένου, τις επιμέρους κατευθύνσεις και να οργανώνει αρμονικά και με κοινή κατεύθυνση τις πολιτικές και τις δραστηριότητες στον ελληνικό θαλάσσιο χώρο προκειμένου να επιτυγχάνεται η μέγιστη αποδοτικότητα τους.

Σκόπιμο είναι να αναφερθεί ότι, πολύ σημαντικό ρόλο για τα δρώμενα στον θαλάσσιο χώρο έχει και το Υπουργείο Εξωτερικών, καθώς εντός του

ευρύτερου θαλάσσιου χώρου που περικλείει την Ελλάδα υπάρχουν εθνικά και διεθνή ύδατα. Συνεπώς, για τα πεπραγμένα στα διεθνή ύδατα, τα οποία δίνονται σύμφωνα με τις διατάξεις του UNCLOS III χρειάζεται και η γνώμη του ΥΠ.ΕΞ. Προφανώς, όμως, το ΥΠ.ΕΞ. έχει λόγο σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και όχι σε θέματα χωροθέτησης, συνεπώς δεν μπορεί να αποτελέσει από μόνο του φορέα παρακολούθησης της διαδικασίας του ΘΧΣ, παρά μόνο να επέμβει σε περίπτωση που γίνονται παραβάσεις των διατάξεων του UNCLOS είτε από εθνική είτε από διεθνή πλευρά.

4.4. Ενέργειες που έγιναν στο παρελθόν

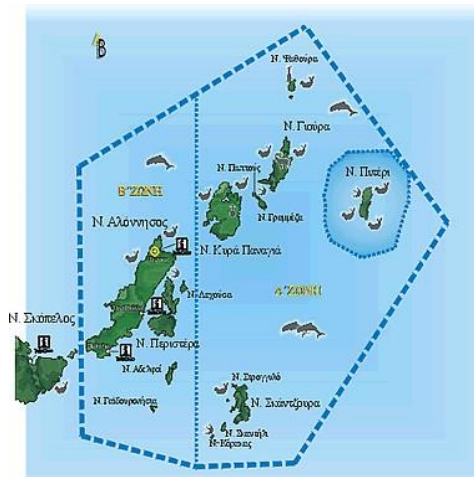
Παρόλο που στην Ελλάδα δεν έχουν υπάρξει μέχρι και σήμερα συγκεντρωτικές πολιτικές για όλες τις δραστηριότητες στο χώρο της θάλασσας και τον θαλάσσιο χωροταξικό σχεδιασμό, στο παρελθόν έχουν γίνει ορισμένες τομεακές και χωρικά εστιασμένες προσπάθειες σχεδιασμού στη θάλασσα. Οι πρώτες προσπάθειες έγιναν με σκοπό την προστασία θαλάσσιων περιοχών στις οποίες είχε εντοπιστεί αξιόλογη χλωρίδα και απειλούμενη πανίδα.

Η πρώτη, αλλά γενικότερη, προσπάθεια ήταν η οριοθέτηση του Θαλασσίου Πάρκου Βορείων Σποράδων (Αλόνησος, Νησιά στα ανατολικά Αλοννήσου) (Μπεριάτος & Πεπαγεωργίου, 2015), η οποία έγινε με σκοπό να προστατεύσει την χλωρίδα-πανίδα της περιοχής και κυρίως την Μεσογειακή Φώκια (*Monachus monachus*) ως είδος προς εξαφάνιση. Το πάρκο αυτό ιδρύθηκε το 1994 και ήταν το πρώτο στην Ελλάδα και καταλάμβανε σημαντική έκταση (2.200 τετρ.χλμ). Στην θαλάσσια ζώνη αυτή φιλοξενούνται επίσης είδη δελφινιών και κητώδη είδη. Μέχρι και σήμερα, η ερευνητική δραστηριότητα και η αξιοποίηση του πάρκου είναι σε χαμηλά επίπεδα (ΜΟm - *Monachus Monachus*, 2012). Γενικότερα, επικρατεί μια μονόπλευρη και συντηρητική διάσταση της έννοιας «προστασία», η οποία είναι πλέον αποδεκτό ότι χρειάζεται να αμβλυνθεί καθώς πρέπει να κατανοήσουν οι φορείς και η τοπική κοινωνία την αξία του και την πιθανή προσφορά του στην ανάπτυξη ήπιων μορφών τουρισμού. Βέβαια, η κοινωνία είναι ευαισθητοποιημένη στο θέμα αφού η προστασία της περιοχής προτάθηκε από τους αλιείς, οι οποίοι έβλεπαν

ότι το γρι-γρι σαν αλιευτικό εργαλείο κατέστρεφε την πανίδα και προτείνανε την απόσυρση του (Περιβαλλοντική Πρωτοβουλία Μαγνησίας, 2005).

Η δραστηριοποίηση στο πάρκο χρηματοδοτήθηκε από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη» (ΕΠΠΕΡΑΑ), ενώ είναι ανοιχτό προς το κοινό για επίσκεψη. Ιδιαίτεροι περιορισμοί δεν υπάρχουν απλά η αλιεία πρέπει να λαμβάνει χώρα με συγκεκριμένους όρους και το κυνήγι απαγορεύεται σε όλη την περιοχή εκτός της νήσου Γιούρας, στην οποία πραγματοποιείται με ειδική άδεια (Κοalakia, 2013).

Χάρτης 4: Πρόταση για Θαλάσσιο Πάρκο Αλοννήσου

Πηγή: http://koalakia.blogspot.gr/2013/07/blog-post_27.html

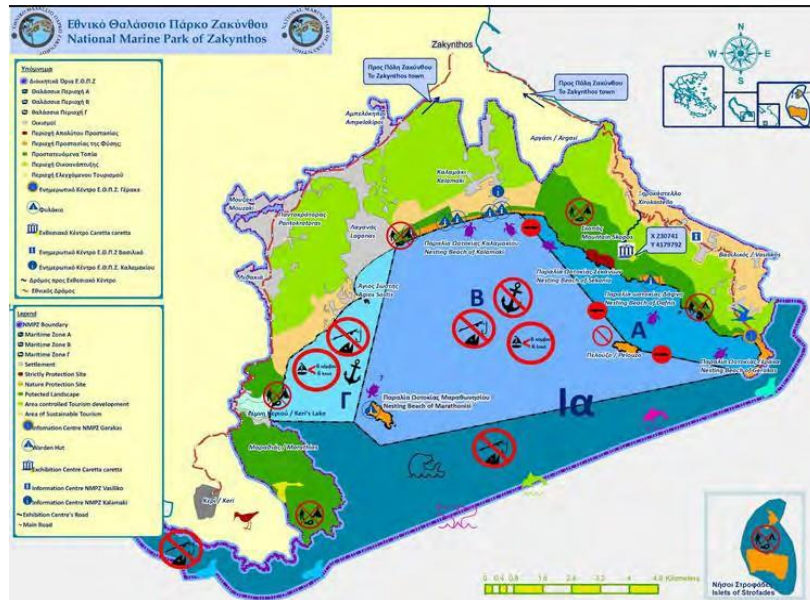
Η δεύτερη προσπάθεια έγινε το 1999, με την οριοθέτηση του Θαλάσσιου Πάρκου Ζακύνθου, όπως αναφέρεται και στην σελίδα 30, για την προστασία του φυσικού πλούτου και την διατήρηση των οικοσυστημάτων του θαλάσσιου και παράκτιου χώρου του Κόλπου του Λαγανά (Τμήμα της περιοχής Natura 2000) (Παπαγεωργίου, Σημειώσεις Χωρικής Ανάπτυξης, 2015).

Ουσιαστικά, το πάρκο έγινε με πρωταρχικό στόχο την προστασία της Θαλάσσιας Χελώνας *Caretta caretta*, των λιβαδιών Ποσειδωνίας και των αμμοθινών στον Κόλπο. Οι περιοχές ωοτοκίας της χελώνας αποτελούν τμήμα προτεραιότητας στην προστασία προκειμένου να διαφυλαχθεί η αναπαραγωγή του είδους (Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου, 2016).

Στο σχεδιασμό της συγκεκριμένης περιοχής έγιναν πιο συγκεκριμένες

χωρικά παρατηρήσεις και περιορισμοί, ίσως γιατί η έκταση είναι πιο περιορισμένη από το ΘΠΒΣ και επειδή η περιοχή είναι κόλπος οι πιέσεις από τις ανθρώπινες δραστηριότητες είναι άμεσα εμφανείς και σημαντικές.

Χάρτης 5: Ζώνες για Θαλάσσιο Πάρκο Ζακύνθου

Πηγή: <http://ecozante.com/gr/ecology>

Όπως φαίνεται στον χάρτη 5 εδώ υπάρχει συγκεκριμένη ζωνοποίηση με περιορισμούς στις δραστηριότητες. Αρχικά, στη ζώνη Α απαγορεύεται η διέλευση οποιουδήποτε σκάφους, η αλιευτική δραστηριότητα και οι ιχθυοκαλλιέργειες. Γενικά, θεωρείται ως ζώνη σχεδόν απολύτου προστασίας. Στη ζώνη Β, απαγορεύονται η ιχθυοκαλλιέργειες, η αγκυροβολία και η διέλευση ταχύπλοων. Στη ζώνη Γ ισχύουν οι περιορισμοί της Β αλλά επιτρέπονται οι ιχθυοκαλλιέργειες (Zakynthos Travel Guide, 2015).

Η λειτουργία του Πάρκου χρηματοδοτείται από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη» (ΕΠΠΕΡΑΑ) και άλλα προγράμματα. Επίσης, οι δράσεις που περιλαμβάνει το πάρκο (ερευνητικές, ενημέρωσης, εθελοντισμός κ.α.) είναι περισσότερες συγκριτικά με το ΘΠΒΣ και έχουν αρχίσει να αναπτύσσονται στην περιοχή δραστηριότητες όπως καταδύσεις, snorkeling, εκθέσεις στο μουσείο, σεμινάρια κ.α..

Οι παραπάνω προσπάθειες είχαν καθαρά χαρακτήρα προστασίας

περιβάλλοντος και έγιναν σε τοπικό επίπεδο. Πέρα από αυτές στην Ελλάδα, υπήρξαν μελέτες που αφορούσαν τον εθνικό παράκτιο και θαλάσσιο χώρο. Τέτοιες ήταν το ΕΠΧΣΑΑ για τον Παράκτιο Χώρο και τα Νησιά (2009) και το ΕΠΧΣΑΑ για τι Υδατοκαλλιέργειες (2011) (Μπεριάτος & Παπαγεωργίου, 2015). Το ΕΠΧΣΑΑ για τον Παράκτιο Χώρο, ενώ εκπονήθηκε, δεν θεσμοθετήθηκε και συνεπώς δεν εφαρμόστηκε ποτέ.

Η πρώτη, είχε τοποκεντρική θεώρηση αφού προσπαθούσε να κατηγοριοποιηθεί τις παράκτιες και νησιωτικές περιοχές της Ελλάδας και να δώσει κατευθύνσεις για την προστασία τους και την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων σε αυτές. Παρόλη την προσπάθεια που έγινε, η οποία θα ήταν η πρώτη μη τομεακή πολιτική σε επίπεδο χώρας, όπως αναφέρθηκε δεν θεσμοθετήθηκε ποτέ λόγω των αυστηρών περιορισμών που έθετε. Η δεύτερη, ήταν και αυτή μια τομεακή πολιτική για την δραστηριότητα των υδατοκαλλιεργειών σε επίπεδο χώρας, και θεσμοθετήθηκε άμεσα λόγω του μεγάλου επενδυτικού ενδιαφέροντος πάνω στη δραστηριότητα. Το ΕΠΧΣΑΑ ορίζει ζώνες ανάπτυξης της δραστηριότητας ανάλογα με την υπάρχουσα κατάσταση, την ένταση της δραστηριότητας, το επενδυτικό ενδιαφέρον και τη δυνατότητα αξιοποίησης των πόρων.

Οι παραπάνω προσπάθειες είναι αξιόλογες, αλλά σίγουρα δεν είναι αρκετές, δεδομένου του μεγέθους του θαλάσσιου χώρου της Ελλάδας. Τα παραπάνω σχέδια καλύπτουν ελάχιστα τμήματα του θαλάσσιου χώρου και των δραστηριοτήτων. Υπάρχουν πεδία εντελώς ανεξερεύνητα ή οι έρευνες που έγιναν για αυτά είχαν μονομερή διάσταση. Πιο αναλυτικά, μιας και στο θαλάσσιο χώρο ασκούνται πολλές δραστηριότητες υπάρχει έντονη πιθανότητα ύπαρξης συγκρούσεων, οι οποίες μπορούν να μειωθούν με την χωρική, περιβαλλοντική, κοινωνική αλλά και οικονομική μελέτη αυτών προκειμένου να δημιουργηθεί καθεστώς χωρικής διαχείρισης με στόχο την προστασία τυχόν ευαίσθητων περιοχών και την προώθηση των παραγωγικότερων και αποδοτικότερων οικονομικά δραστηριοτήτων σε κάθε θαλάσσια περιοχή της χώρας. Φυσικά, σε αυτό το σημείο γεννιέται το ερώτημα σε τι επίπεδο (εθνικό, περιφερειακό, τοπικό) πρέπει να γίνει ο σχεδιασμός για να μπορέσουν να επιτευχθούν όλα τα παραπάνω.

4.5. Χρήσεις και Δραστηριότητες στον Θαλάσσιο και Παράκτιο/Παράλιο Χώρο του Νοτίου Αιγαίου

4.5.1. Αλιεία-Υδατοκαλλιέργειες

Η αλιεία αποτελεί μια από τις πρώτες και τις σημαντικότερες δραστηριότητες που ασκούνται στο χώρο της θάλασσας. Υπάρχουν πολλές μορφές αλιείας ανάλογα με το μέσο αλίευσης και το είδος αλίευσης. Ο τρόπος και ο βαθμός αλιείας εξαρτάται από πολλούς παράγοντες και επηρεάζουν την άσκηση της δραστηριότητας στο χώρο και στο χρόνο. Κάθε μορφή αλίευσης εφαρμόζεται μέσα σε ένα πλαίσιο περιορισμών και κανόνων, το οποίο έχει ως στόχο να μην αφήσει ανεξέλεγκτη την άσκηση της δραστηριότητας στο χώρο προκειμένου να προστατεύσει τους αλιευτικούς πόρους και την υποβάθμιση των θαλάσσιων οικοσυστημάτων.

Από τους πρώτους χρόνους η ελληνική αλιεία δεν ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένη και ανεπτυγμένη. Η Ελλάδα ήταν γνωστή για την εμπορική ναυτιλία της. Μέχρι και την απελευθέρωση του Ελληνικού Κράτους η αλιεία εξασκούσαν στον ελάχιστο δυνατό βαθμό. Η ελληνική αλιευτική παραγωγή επέδειξε άνοδο μετά τη μικρασιατική καταστροφή διότι πολλοί πρόσφυγες εξασκούσαν το επάγγελμα. Μετά τη δεκαετία του 1970, άρχισαν να σημειώνεται τα πρώτα κρούσματα υπεραλίευσης, υποβάθμισης περιβάλλοντος και πόρων και η μείωση της παραγωγής αλιευμάτων στη χώρα, η οποία οδήγησε σε αύξηση των εισαγωγών (Καρυώτης, 2014).

Ένας περιορισμός που παρουσιάζει η δραστηριότητα είναι το γεγονός ότι η ελληνική αλιεία οφείλει να ακολουθεί τις διατάξεις της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής (ΚΑΛΠ) ως μέλος της ΕΕ. Από την άλλη, χώρες όπως η Τουρκία δεν είναι υποχρεωμένη να κάνει κάτι τέτοιο συνεπώς, υπάρχουν θέματα παραβιάσεων αλιευτικών περιοχών και ανταγωνισμού (Καρυώτης, 2014). Ένα από τα ζητήματα για τα οποία η οριοθέτηση της ΑΟΖ είναι απαραίτητη για την

Ελλάδα, είναι αυτό της προστασίας της αλιείας στο οποίο δεν έχει δοθεί ιδιαίτερη έμφαση μέχρι και σήμερα. Η οριοθέτηση ΑΟΖ δίνει το δικαίωμα στο παράκτιο κράτος για εκμετάλλευση των ζώντων πόρων σε όλη την έκταση της έχοντας αρκετά οφέλη από την δραστηριότητα και θα μπορούσε να λύσει σε σημαντικό βαθμό το ζήτημα της παραβίασης των περιοχών αλιείας της χώρας και της αποδοτικότητας της δραστηριότητας.

Οι βασικές κατηγορίες αλίευσης διακρίνονται ανάλογα με το εργαλείο αλίευσης και την περιοχή αλίευσης. Οι βασικές κατηγορίες είναι η αλιεία με συρόμενα εργαλεία (βιτζεότρατα, μηχανότρατα), με γρι-γρι και τέλος η παράκτια αλιεία. Ειδικά είδη αλιείας όπως η σπογγαλιεία γίνεται με συγκεκριμένο τρόπο και στα πλαίσια της διπλωματικής δεν θα μελετηθεί. Στην Ελλάδα, δεν υπάρχει μέχρι και σήμερα ύπαρξη ολοκληρωμένου χωρικού σχεδιασμού για τη δραστηριότητα της αλιείας. Η δραστηριότητα ασκείται με βάση επιμέρους τομεακές πολιτικές (Οικονόμου, 2013). Αυτό έχει επιφέρει αρνητικές επιπτώσεις όπως το γεγονός της λαθραλιείας με ότι συνέπειες μπορεί να παρουσιάσει αυτό. Οι κυριότερες από αυτές είναι η υπεραλίευση των ειδών και η ρύπανση του περιβάλλοντος καθώς τα σκάφη μπορεί να αλιεύουν σε απαγορευμένες περιοχές.

Ως επακόλουθο της οδηγίας 1967/ΕΕ/2006 (βλ. κεφ. 1.3.) και αναγνωρίζοντας τη σημασία της αλιείας ψηφίστηκαν νόμοι, οι οποίοι ορίζουν περιοχές που απαγορεύεται η αλιεία και τους τρόπους αλιείας εντός των χωρικών υδάτων της χώρας. Αρχικά, βασικά νομοθετήματα αποτελούν οι Υπουργικές Αποφάσεις που αφορούν τον τρόπο και την περιοχή αλίευσης με το εργαλείο της μηχανότρατας (ΦΕΚ 58/Β'/2014) και με το Γριγρι (ΦΕΚ 1519/Β'/2012). Στη συνέχεια, ένα εργαλείο το οποίο έχει δημιουργήσει έντονες διαφωνίες σχετικά με το αποτέλεσμα και τις επιπτώσεις του είναι αυτό της βιτζεότρατας. Το εργαλείο αυτό θεωρείται ότι έχει σοβαρές επιπτώσεις για το αλιευτικό απόθεμα και για αυτό το λόγο έχουν γίνει προσπάθειες περιορισμού ή απόσυρσης του. Δεν υπάρχει μέχρι και σήμερα συγκεκριμένη εθνική νομοθεσία για την αλίευση με βιτζεότρατα. Το 2016 εκδόθηκε μια Υ.Α. (ΥΑ 6719/146097/29-12-2016 (ΦΕΚ 4348 Β')) για τη χρήση της βιτζεότρατας για πειραματικούς και ερευνητικούς σκοπούς. Ρητή απαγόρευση είναι ότι η αλιεία

με οποιαδήποτε συρόμενα εργαλεία δεν μπορεί να ασκείται στις περιοχές εντοπισμού Ποσειδωνίας βλάστησης (εφόσον έχουν εντοπιστεί) και στους τεχνητούς υφάλους (Τσουβάλα, 2016).

Η αλιεία με το εργαλείο της μηχανότρατας σύμφωνα με τον κανονισμό «απαγορεύεται ρητά εντός της απόστασης του 1,5 ν.μ από την ακτή και εντός της απόστασης των 3 ν.μ. εφόσον η ισοβαθής των 50 μ. είναι εντός αυτής της περιοχής (από 1,5 έως 3 μ.ν.)». Εν τέλει στην περιοχή μελέτης, η ισοβαθής των 50 μ. είναι σε μικρότερη απόσταση από το 1,5 ν.μ οπότε η περιοχή απαγόρευσης είναι από την ακτή έως το 1,5 ν.μ..

Επιπρόσθετα, η οδηγία ορίζει ότι η χρήση γρι-γρι «απαγορεύεται εντός 300 μέτρων από την ακτή ή εντός αποστάσεως από την ακτή μέχρι της ισοβαθούς των 50 μέτρων, στην περίπτωση που το βάθος αυτό συναντάται σε μικρότερη απόσταση από την ακτή». Γενικότερα, η περιοχή απαγόρευσης είναι περιορισμένη. Η αλιεία με γρι-γρι είναι επίσης σημαντική σε επίπεδο χώρας. Το γρι-γρι διακρίνεται σε ημέρας και νύχτας και ο διαχωρισμός τους γίνεται με βάση την ώρα αλίευσης, το είδος αλίευσης και το μήκος δικτυού (Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής, 2016c).

Η μηχανότρατα είναι το πιο δυναμικό εργαλείο της ελληνικής αλιείας, έπειτα ακολουθούν το γρι-γρι, η βιτζεότρατα και οι τεχνικές οστρακοκαλλιέργειας και σπογγαλιείας (Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής, 2016b). Σε εθνικό επίπεδο υπάρχει νομοθεσία του 2014 που αφορά τον καθορισμό όρων και προϋποθέσεων για τη διαδικασία έγκρισης αδειών αλίευσης σε αλιευτικά σκάφη που αλιεύουν πέραν των χωρικών υδάτων (ΦΕΚ 1307/Β/22-5-2014) (Τσουβάλα, 2016).

Γενικότερα, η αλιεία είναι μια σημαντική δραστηριότητα που μπορεί να λάβει χώρα στη θάλασσα ειδικά στην περιφέρεια καθώς το απόθεμα είναι σχετικά μεγάλο. Η δραστηριότητα αυτή στηρίζει τοπικές οικονομίες της περιφέρειας. Η δραστηριότητα μέχρι σήμερα παρουσιάζει ορισμένα προβλήματα. Αρχικά, η άσκηση της περιορίζεται χωρικά λόγω των περιορισμών αλλά κυρίως λόγω των περιορισμένων χωρικών υδάτων που διαθέτει μέχρι και σήμερα η χώρα. Από την άλλη, δεν υπάρχει επαρκής έλεγχος

γεγονός που ευνοεί φαινόμενα λαθραλιείας, τα οποία μειώνουν το απόθεμα των πόρων. Ουσιαστικά, η αλιεία ασκείται στις ελάχιστες δυνατές θαλάσσιες περιοχές και με δυσκολία, από μέρους της αρμόδιας αρχής, να ελέγξει ολοκληρωτικά τον τρόπο άσκησης της. Είναι φανερές οι προοπτικές ανάπτυξης της δραστηριότητας στην περιοχή υπό το πρίσμα ενός ολοκληρωμένου πλαισίου χωροταξικού σχεδιασμού για την αλιεία σε συνδυασμό με την επέκταση των χωρικών υδάτων για να μπορούν οι ψαράδες να δραστηριοποιούνται σε μεγαλύτερο χώρο. Παρατηρείται ότι στην περιοχή των Δωδεκανήσων υπήρχε διαχρονικά σημαντική παράκτια αλιεία. Γενικότερα, η αλιεία είχε άνοδο κάποιες χρονιές ενώ ακολουθούσε φθίνουσα πορεία κάποιες άλλες. Ένα γενικό συμπέρασμα είναι ότι τα έτη 1991-2001 και 2009-2010 ήταν έτη που συνολικά ο στόλος είχε την μεγαλύτερη παραγωγή ενώ τα έτη 2003-2004, 2005-2008 και 2011-2012 ήταν οι χειρότερες χρονιές από άποψη παραγωγής.

Στην περιοχή των Κυκλάδων δεν υπάρχει κάποια μορφή αλιείας που να παρουσιάζει αρκετά διαφοροποιημένη πορεία παραγωγής από την άλλη στα έτη που μελετώνται. Γενικά, υπήρχε μια άνοδος τα έτη 1992-1995 αλλά από εκεί και πέρα η παραγωγή έπεφτε συνέχεια. Κάτι τέτοιο είναι λογικό καθώς οι Κυκλάδες στη συνέχεια ακολούθησαν στρατηγική για την ανάπτυξη του τουρισμού οπότε παραγκώνισαν αρκετές άλλες δραστηριότητες. Το πλήθος των σκαφών που αλιεύουν μειώνεται με την πάροδο των ετών. Προφανώς, η δραστηριότητα δεν προσελκύει νέους ανθρώπους να την ασκήσουν. Είναι σημαντικό να δοθούν κίνητρα και να ληφθούν μέτρα για να μην μειωθεί περισσότερο η άσκηση και η παραγωγή της στα ελληνικά ύδατα καθώς περιορίζεται δραστηριότητα που μπορεί να προσφέρει κέρδη στους κατοίκους και στη χώρα. Βέβαια, στην περιφέρεια μελέτης η αλιεία δεν είναι ιδιαίτερα ανεπτυγμένη συγκριτικά με άλλες δραστηριότητες αλλά αντιπροσωπεύει το 10-13% ολόκληρης της εθνικής αλιευτικής δραστηριότητας (στοιχεία 2003,2004,2009) (Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, 2014)

Από τα διαγράμματα που παρουσιάστηκαν συμπεραίνονται τα εξής:

- Εργαλεία αλίευσης ανάλογα με την περιοχή επιτρεπόμενης αλιείας σε φθίνουσα σειρά: Γρι-γρι, μηχανότρατα, βιτζεότρατα, παράκτια

αλιεία

- Εργαλεία αλίευσης ανάλογα με την δυναμική παραγωγής διαχρονικά σε φθίνουσα σειρά(συνολικά): Παράκτια αλιεία, μηχανότρατα, βιτζεότρατα, γρι-γρι

Συμπεραίνεται, λοιπόν ότι η έκταση αλίευσης δεν παίζει το μοναδικό ρόλο στην άσκηση της δραστηριότητας αλλά σημαντικός παράγοντας είναι το εργαλείο αλίευσης. Για παράδειγμα, η παράκτια αλιεία ασκείται στο μικρότερο χώρο αλλά έχει σημαντική παραγωγή. Φυσικά, σημαντικό ρόλο παίζει ο αριθμός και το μέγεθος των σκαφών που είναι ενεργά την περιοχή μελέτης, ο οποίος ακολουθεί φθίνουσα πορεία. Οι υδατοκαλλιέργειες είναι ένας ανερχόμενος τομέας παραγωγής που παρουσιάζει επιχειρηματικό ενδιαφέρον ειδικά την τελευταία δεκαετία. Με το όρο υδατοκαλλιέργειες εννοούμε την εκτροφή ψαριών και οστρακοειδών σε ειδικές εγκαταστάσεις. Οι βασικές κατηγορίες στις οποίες έχει διακριθεί η δραστηριότητα της ιχθυοκαλλιέργειας είναι ιχθυοκαλλιέργεια του γλυκού νερού (ποτάμια, λίμνες), υδατοκαλλιέργειες στη θάλασσα, υδατοκαλλιέργειες για καλλιέργεια οστρακοειδών και υδατοκαλλιέργειες για παραγωγή φυκιών (φυτικών οργανισμών) (European Commission, 2015). Σε εθνικό επίπεδο, η δραστηριότητα ρυθμίζεται με βάση τις διατάξεις ορισμένων νόμων και πολιτικών σε χωρικό, αδειοδοτικό και αναπτυξιακό πλαίσιο. Το κυριότερο πλαίσιο νομοθεσίας και πολιτικών παρουσιάζεται παρακάτω (Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, 2016b):

- Ν.Δ. 420/70 “Αλιευτικός Κώδικας” (ΦΕΚ 27/Α/31-1-1970), (έχει τροποποιηθεί με τους Ν. 1740/1987 (ΦΕΚ 221/Α/14-12-1987) και του Ν. 2040/1992 (ΦΕΚ 70/Α/23-4-1992).
- Ν. 1845/1989, άρθρο 32, παρ. 7(α), περί “εκμίσθωσης υδάτινων εκτάσεων” (ΦΕΚ 102/Α/26-4-1989)
- Ν. 3199/2003 περί “Προστασίας και διαχείρισης των υδάτων (Εναρμόνιση με την Οδηγία 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου ...)” (ΦΕΚ 280/Α/9-12- 2003).

- Υ.Α. 140476/2004 “Καθορισμός της διαδικασίας παραχώρησης ... και της χορήγησης της άδειας ίδρυσης και λειτουργίας μονάδων” (ΦΕΚ 357/Β/19-2- 2004).
- Υ.Α. 9232.1/1/11/11-01-2011 “Ρύθμιση αδειοδότησης μονάδων εκτροφής και Ιχθυογεννητικών Σταθμών θαλάσσιας ιχθυοκαλλιέργειας” (ΦΕΚ 136/Β/09-2- 2011).
- Κ.Υ.Α 31722/4-11-2011 περί “Έγκρισης Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις Υδατοκαλλιέργειες ...” (ΦΕΚ 2505/Β/4-11-2011).
- Ν. 4014/2011 περί “Περιβαλλοντικής αδειοδότησης έργων και δραστηριοτήτων
- Ν.4282/2014 (ΦΕΚ 182/Α/2014) "Ανάπτυξη υδατοκαλλιεργειών και άλλες διατάξεις"

Ειδικότερα, η άσκηση της δραστηριότητας σε χωρικό επίπεδο στηρίζεται στην Απόφαση 31722/4.11.2011 της Επιτροπής Συντονισμού της Κυβερνητικής Πολιτικής στον Τομέα του Χωροταξικού Σχεδιασμού και της Αειφόρου Ανάπτυξης (ΦΕΚ 2505Β'). Το ΕΠΧΣΑΑ αυτό εγκρίθηκε και εφαρμόστηκε καθώς υπήρχε μεγάλο επενδυτικό ενδιαφέρον για τις υδατοκαλλιέργειες. Το ΕΠΧΣΑΑ ορίζει ευρύτερες Περιοχές Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών (ΠΑΥ), οι οποίες είναι περιοχές που ενδείκνυνται για την ανάπτυξη της δραστηριότητας και ορίζει ότι εντός αυτών θα χωροθετούνται μονάδες με την μορφή Περιοχών Οργανωμένης Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών (ΠΟΑΥ), Περιοχών Άτυπης Συγκέντρωσης Υδατοκαλλιεργειών (ΠΑΣΜ) ή μεμονωμένα. Επιπρόσθετα, αναφέρει ότι οι κατηγορίες υδατοκαλλιεργειών στην Ελλάδα είναι οι υδατοκαλλιεργειες γλυκών υδάτων, θαλασσινών ειδών, οι οστρακοκαλλιεργειες και οι καλλιέργεια υδρόβιων οργανισμών σε φυσικά υφάλμυρα οικοσυστήματα.

Όπως συμβαίνει γενικά, για να ασκηθεί μια δραστηριότητα στη θάλασσα χρειάζονται ορισμένες συνοδές υποδομές στον παράλιο χώρο κοντά στις εγκαταστάσεις υδατοκαλλιεργειας. Το ΕΠΧΣΑΑ ορίζει ότι για την άσκηση

της εκτροφής χρειάζεται να υπάρχουν εγκαταστάσεις ελλιμενισμού, σύστημα άντλησης θαλασσινού νερού, σύστημα όδευσης τροφών, αποθήκες, φυλάκια, χώροι φύλαξης δικτύων, κλίβανοι αποτέφρωσης, χώροι εγκατάστασης προσωπικού, χώρος κίνησης οχημάτων και χώροι μεταφόρτωσης. Στη συνέχεια, το ΕΠΧΣΑΑ κατηγοριοποιεί τις περιοχές ΠΑΥ σε:

- Περιοχές ιδιαίτερα ανεπτυγμένες που χρήζουν βελτίωσης και εκσυγχρονισμού
- Περιοχές με σημαντικά περιθώρια περαιτέρω ανάπτυξης υδατοκαλλιέργειών
- Δυσπρόσιτες περιοχές με σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης θαλάσσιων υδατοκαλλιέργειών
- Περιοχές με ιδιαίτερη ευαισθησία, ως προς το φυσικό περιβάλλον στις οποίες απαιτείται προσαρμογή των όρων εγκατάστασης και λειτουργίας των μονάδων υδατοκαλλιέργειας στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του χώρου και του περιβάλλοντος
- Περιοχές Ανάπτυξης Υδατοκαλλιέργειών Κατηγορίας Ε (δεν επιτρέπεται η μεγάλη συγκέντρωση)

Εντός της περιφέρειας μελέτης υπάρχουν περιοχές των τριών πρώτων κατηγοριών στο ΝΑ Δωδεκανήσου. Στο ΕΠΧΣΑΑ δίνονται σε πίνακα οι περιοχές και η κατηγορία υδατοκαλλιέργειών που μπορούν να αναπτυχθούν σε αυτές. Το Ειδικό στη συνέχεια ρυθμίζει ζητήματα που αφορούν την διαδικασία δημιουργίας μιας ΠΑΥ ή ΠΟΑΥ, περιβαλλοντικά ζητήματα κ.α.. Επίσης, ορίζει σε ποιες περιοχές απαγορεύεται αυστηρά η χωροθέτηση (περιοχές με ποσειδώνια, πεδία βολής, περιοχές με υποβρύχια καλώδια κ.α.), παραθέτει κριτήρια για την άσκηση δραστηριοτήτων κοντά στις υδατοκαλλιέργειες (αλιεία, ΑΠΕ κ.α.) και δίνει ακριβείς αποστάσεις για την χωροθέτηση των μονάδων υδατοκαλλιέργειας. Πιο συγκεκριμένα:

Κριτήρια

Αποστάσεις

Χωροθέτηση

Μονάδες θαλάσσιας υδατοκαλλιέργειας

1000 μ. από τουριστική μονάδα ή 500 μ. αν δεν υπάρχει οπτική επαφή, σε κλειστούς κόλπους-1500 μ. από οικισμούς, 1000 μ. από μη συμβατές χρήσεις (βιομηχανία, εξόρυξη κτλ), 1000 μ. από λιμενικές εγκαταστάσεις, 500 μ. από καταδυτικά πάρκα, 2 ν.μ. από αεροδρόμια στην ακτογραμμή, 500 μ. από ανεμογεννήτριες (όχι Αιολικά Πάρκα εντός ΠΟΑΥ), όχι ΠΟΑΥ σε περιοχές αναπαραγωγής, απαγορεύεται η αλιεία 50 μ. περιμετρικά των μονάδων. Βάθος ≥ 18 μ. . Απόσταση μεταξύ πάρκων

≥ 500 μ. ή 300 μ για βιολογική καλλιέργεια.
Ποσοστό κάλυψης = 50% ή 60% για βιολογική καλλιέργεια.

Οστρακοκαλλιέργειες

Οι παραπάνω αποστάσεις μειώνονται κατά 50%.
Οι μονάδες οστρακοκαλλιέργειας πρέπει να απέχουν τουλάχιστον 200 μ. από τα αγκυροβόλια υδατοκαλλιέργειας. Απόσταση μεταξύ μονάδων: 150 μ. για μονάδες διαφορετικού φορέα, 100 μ. για μονάδες ιδίου φορέα

Πηγή: ΕΠΧΣΑΑ Υδατοκαλλιεργειών, ίδια επεξεργασία

Τέλος, δίνει κατευθύνσεις για τον υποκείμενο σχεδιασμό. Από τις βασικές κατευθύνσεις είναι η ανάγκη να εντοπιστούν οι συγκρούσεις της δραστηριότητας των υδατοκαλλιεργειών με άλλες δραστηριότητες όπως η αλιεία ή ο τουρισμός.

Στην περιφέρεια μελέτης δεν έχουν εγκριθεί ακόμα ΠΟΑΥ. Οι μεμονωμένες υδατοκαλλιέργειες και το επενδυτικό ενδιαφέρον είναι υψηλό κυρίως στα Δωδεκάνησα. Το Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων έχει ένα μητρώο που καταγράφει τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον

τομέα.

Όσον αφορά τις επιχειρήσεις υδατοκαλλιέργειας στις Κυκλάδες, η κάθε επιχείρηση έχει από μια μονάδα καλλιέργειας (σύνολο δύο μονάδες). Από την άλλη, στα Δωδεκάνησα η κάθε επιχείρηση έχει από 1 έως και 5 μονάδες υδατοκαλλιέργειών (σύνολο 43 μονάδες) (Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, 2016α).

4.5.2 Ναυτιλία/Ναυσιπλοΐα

Σύμφωνα με την Οδηγία για τον ΘΧΣ, η ναυτιλία και οι θαλάσσιες μεταφορές αποτελούν τμήμα και υπό-αντικείμενο μελέτης στην διαδικασία εφαρμογής του ΘΧΣ ενώ αποτελούν τμήμα της πολιτικής για την Γαλάζια Ανάπτυξη. Οι χαραγμένοι θαλάσσιοι διάδρομοι είναι γραμμικές ζώνες, οι οποίες χρησιμοποιούνται αποκλειστικά για την διέλευση των πλοίων. Υπάρχουν διαφορετικοί διάδρομοι ναυσιπλοΐας για τα ακτοπλοϊκά, τα εμπορικά και τα στρατιωτικά πλοία ενώ υπάρχουν ορισμένοι πιο συγκεκριμένοι διάδρομοι για τα πλοία που μεταφέρουν επικίνδυνα υλικά-φορτία.

Σε επίπεδο Ελλάδας, το Ναυτικό Επιμελητήριο εξέδωσε μια μελέτη με τίτλο «Αναπτυξιακή Εθνική Ναυτιλιακή Στρατηγική» το 2016, στην οποία αναλύονται τα ιστορικά στοιχεία της δραστηριότητας, τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα αυτής σε όλες τις υποκατηγορίες (ακτοπλοΐα, εμπορική ναυτιλία, κρουαζιέρα, σκάφη αναψυχής κτλ) όπως και για τις λιμενικές εγκαταστάσεις σε οικονομικό και θεσμικό επίπεδο. Εν τέλει, δίνει κατευθύνσεις για την ενίσχυση της θέσης της χώρας ως διαμετακομιστικό κέντρο της Ανατολικής Ευρώπης ενώ τονίζει την σημασία πιο ευέλικτης και συγκροτημένης νομοθεσίας γύρω από τα ζητήματα της ναυτιλίας προκειμένου να μπορέσει να ενισχυθεί αυτή η θέση (Ναυτικό Επιμελητήριο της Ελλάδος, 2013).

Παρόλο που οι ναυτιλιακές γραμμές εντός της Ελλάδας είναι αρκετές, δεν προσελκύουν όλες αυτές το ενδιαφέρον των ναυτιλιακών εταιριών προκειμένου να αναλάβουν την κάλυψη τους. Συνήθως, αυτές οι γραμμές

προσελκύουν σχετικά χαμηλό αριθμό επιβατών και το κέρδος είναι μικρό έως και μηδαμινό. Τέτοιου είδους γραμμές, δηλαδή αυτές που δεν συγκεντρώνουν επενδυτικό ενδιαφέρον για την κάλυψη τους ονομάζονται άγονες γραμμές.

Εντός της περιφέρειας μελέτης υπάρχουν αρκετές άγονες γραμμές διότι υπάρχουν πολλά απομακρυσμένα και μικρά νησιά. Παρόλα αυτά, η σημασία της διασύνδεσης τους είναι ιδιαίτερα σημαντική για τη χώρα. Αυτό συμβαίνει γιατί εξασφαλίζονται τα απαραίτητα εφόδια για τον πληθυσμό που κατοικεί σε αυτά ενώ ταυτόχρονα υποστηρίζεται η εδαφική συνοχή της χώρας σε στεριά και θάλασσα.

Όπως είναι λογικό τα περισσότερα δρομολόγια άγονων γραμμών βρίσκονται στα Δωδεκάνησα, των οποίων η κάλυψη είναι ιδιαίτερης σημασίας γιατί τα νησιά είναι απομακρυσμένα και η κάλυψη των αναγκών των κατοίκων είναι δύσκολη ενώ παράλληλα παίζουν σημαντικό ρόλο στην εδαφική και εθνική συνοχή καθώς τα Δωδεκάνησα αποτελούν το νοτιοανατολικό χερσαίο και θαλάσσιο σύνορο της χώρας.

Η εμπορική ναυτιλία είναι από τους κυρίαρχους τομείς τους οποίους έχει αναπτύξει η χώρα. Μελετώντας τα στατιστικά στοιχεία του Ναυτικού Επιμελητηρίου από το 1983 μέχρι και σήμερα παρατηρούμε μια διαρκή αύξηση του εμπορικού στόλου (υπήρξε μια περίοδος ύφεσης 1997-2005 χωρίς όμως να επηρεάσει σημαντικά τους ακαθάριστους τόνους φορτίων) (Ναυτικό Επιμελητήριο της Ελλάδος, c. 2016b).

Το πρόβλημα διαθεσιμότητας πόσιμου νερού είναι αρκετά συχνό, ειδικά στα νησιά της χώρας. Έτσι, είναι δεδομένο πλέον ότι δεν μπορούν να καλυφθούν ολοκληρωτικά οι ανάγκες του τοπικού πληθυσμού των νησιών (ειδικά των απομακρυσμένων) ενώ ακόμα πιο έντονο είναι το πρόβλημα τους θερινούς μήνες κατά τους οποίους ο πληθυσμός αυξάνεται λόγω του τουρισμού. Οι μονάδες αφαλάτωσης μπορούν να εξασφαλίσουν πόσιμο νερό έναντι της μεταφοράς του πόσιμου νερού με πλοία.

Μέχρι και σήμερα στην περιφέρεια λειτουργούν μονάδες αφαλάτωσης στα νησιά της Σύρου, Σίφνου, Μήλου, Πάρου, Ίου, Φολεγάνδρου, Θήρας, Θηρασιάς, Ηρακλείας, Σχοινούσας, Μυκόνου, Νισύρου και Αγαθονησίου

(Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου, 2014).

Ο σχεδιασμός, η λειτουργία και η αξιολόγηση των λιμενικών εγκαταστάσεων σε μια χώρα είναι ένα ιδιαίτερα σημαντικό και ταυτόχρονα δύσκολο αντικείμενο μελέτης και εφαρμογής. Τα λιμάνια στηρίζουν τη δραστηριότητα της ναυτιλίας (είτε επιβατηγός είτε εμπορική), ταυτόχρονα καταλαμβάνουν ένα μεγάλο τμήμα του παράλιου και παράκτιου μετώπου και συγκεντρώνουν υποδομές μεγάλης κλίμακας (αναλογικά με το μέγεθος και την κίνηση του κάθε λιμανιού). Δεν είναι όλα τα λιμάνια ίδιου μεγέθους, ούτε φιλοξενούν τον ίδιο αριθμό και είδος πλοίων και δραστηριοτήτων στον χώρο τους, στοιχεία τα οποία λαμβάνονται υπόψη στην κατηγοριοποίηση τους.

Ειδικά στην Ελλάδα, η οποία είναι παράκτια και νησιωτική χώρα υπάρχει μεγάλος αριθμός λιμανιών διαφορετικού μεγέθους και λειτουργίας. Ένα σημαντικό μειονέκτημα- παραβίαση που εντοπίζεται στην Ελλάδα είναι το γεγονός ότι οι λιμένες που υπάρχουν δεν χρησιμοποιούνται μόνο για την κατηγορία σκαφών για τα οποία έχουν άδεια λειτουργίας. Δηλαδή πολλά λιμάνια φιλοξενούν σκάφη που δεν θα έπρεπε γιατί δεν έχουν τις προδιαγραφές να το κάνουν (π.χ. πολλοί τουριστικοί λιμένες χρησιμοποιούνται ως αλιευτικά καταφύγια).

Τα λιμάνια όπως αναφέρθηκε είναι διαφορετικού μεγέθους, σημασίας και λειτουργίας. Σύμφωνα με το ΓΠΧΣΑΑ το λιμάνι της Ρόδου και της Σύρου εντάσσεται στους κύριους διεθνείς λιμένες και εθνικής σημασίας. Επιπρόσθετα, οι λιμένες της Μυκόνου, Νάξου, Καλύμνου και Κω εντάσσονται στους λιμένες περιφερειακής σημασίας.

Βέβαια, σύμφωνα με την Εθνική Στρατηγική Λιμένων 2013-2018 οι λιμένες ακολουθούν μια διαφορετική κατηγοριοποίηση:

- Λιμένες Διεθνούς Σημασίας (K1): Μύκονος, Ρόδος
- Λιμένες Εθνικής Σημασίας (K2): Θήρα, Κως, Πάρος, Σύρος
- Λιμένες Μείζονος Ενδιαφέροντος (K3): Νάξος, Πάτμος, Τήνος
- Λιμένες Τοπικής Σημασίας (K4): Λοιποί λιμένες

Γενικότερα, τα σημαντικότερα λιμάνια της περιφέρειας είναι η Ρόδος, η Θήρα, η Σύρος, η Μύκονος, η Κως και μετέπειτα βασικά λιμάνια είναι η Νάξος, η Πάρος, η Πάτμος και η Κάλυμνος.

4.5.3. Τουρισμός, Φυσική και Πολιτιστική Κληρονομιά

Στη Ελλάδα, η θάλασσα αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους και πιο προσοδοφόρους πόρους, οι οποίοι αξιοποιήθηκαν και συνεχίζουν να αξιοποιούνται για την ανάπτυξη του τουρισμού. Εδώ και χρόνια προσελκύει χιλιάδες τουρίστες, οι οποίοι οργάνωναν τις διακοπές τους προκειμένου να απολαύσουν τη μοναδικότητα των νησιωτικών παράκτιων και θαλάσσιων τοπίων τη Ελλάδα και να ασχοληθούν με τουριστικές δραστηριότητες με κέντρο το θαλάσσιο στοιχείο.

Βέβαια, σημαντικό είναι να τονιστεί η σύνδεση και η αλληλοσυσχέτιση του θαλάσσιου με τον παράκτιο τουρισμό. Όλες οι μορφές θαλάσσιου τουρισμού λαμβάνουν χώρα στο θαλάσσιο περιβάλλον περιλαμβάνει κυρίως την κρουαζιέρα και το yachting ενώ ο παράκτιος τουρισμός κινείται στον παράκτιο χώρο και περιλαμβάνει το κολύμπι και άλλες ψυχαγωγικές δραστηριότητες. Έτσι, οι δύο μορφές τουρισμού συνδέονται και αλληλοεπιδρούν άμεσα καθώς έχουν κοινό στοιχείο το νερό και πολλές φορές ο παράκτιος τουρισμός αποτελεί τμήμα ή προέκταση του θαλάσσιου τουρισμού (Parageorgiou, 2016).

Ειδικότερα, η Περι. Νοτίου Αιγαίου, διαχρονικά καταλαμβάνει σημαντικό μερίδιο της εγχώριας τουριστικής αγοράς, ως καθαρά νησιωτική περιοχή με πλήθος μικρών και μεγάλων νησιών. Τα νησιά της φιλοξενούν κάθε χρόνο χιλιάδες τουρίστες κυρίως τη θερινή σεζόν (Απρίλιος-Οκτώβριος) και ο τουρισμός στηρίζει σε σημαντικό βαθμό την οικονομία της περιφέρειας στο σύνολο της.

Ενώ ο τουρισμός είναι μια «παραδοσιακή» δραστηριότητα που ασκείται στον θαλάσσιο παράλιο και παράκτιο χώρο, η εξέλιξη της τεχνολογίας και η ανάπτυξη άλλων δραστηριοτήτων στον θαλάσσιο χώρο έχει γεννήσει το ερώτημα για το ποιες δραστηριότητες είναι ασύμβατες με τον τουρισμό και με

ποιο τρόπο και περιορισμούς θα μπορέσουν να συνυπάρξουν (Parageorgiou, 2016).

Η νομοθεσία για τον τουρισμό έχει ξεκινήσει πριν από τη δεκαετία του 1950 όπου και έγινε η σύσταση του ΕΟΤ. Από εκεί και πέρα ακολούθησαν αρκετά νομοθετήματα που αναφερόντουσαν και οργάνωναν τη δραστηριότητα. Το βασικό πλαίσιο για την ανάπτυξη της δραστηριότητας του τουρισμού σε εθνικό επίπεδο αποτελούσαν οι κατευθυντήριες διατάξεις του ΕΠΧΣΑΑ για του Τουρισμό (ΦΕΚ 1138 Β/11.06.2009). Αυτό δεν ισχύει πλέον. Το ΣτΕ έχει ακυρώσει το σχετικό Χωροταξικό Πλαίσιο, όπως είχε αναθεωρηθεί. Δηλαδή, σήμερα δεν υπάρχει ενεργό Χωροταξικό Πλαίσιο για τον Τουρισμό.

Στο ΕΠΧΣΑΑ γίνεται κατηγοριοποίηση του εθνικού χώρου σε ανεπτυγμένες, αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές, περιοχές τουριστικού ενδιαφέροντος με μειονεκτικά χαρακτηριστικά και κυρίαρχες χρήσεις άλλες από τον τουρισμό, μητροπολιτικές περιοχές, παράκτιες και νησιωτικές περιοχές, ορεινές, πεδινές και ημιορεινές περιοχές, περιοχές Δικτύου Natura 2000, παραδοσιακούς οικισμούς και αρχαιολογικούς χώρους-μνημεία. Για καθεμιά από τις παραπάνω κατηγορίες δίνονται συγκεκριμένες κατευθύνσεις χωρικής οργάνωσης.

Εντός της περιφέρειας μελέτης, και ειδικά στον θαλάσσιο-παράκτιο χώρο της, εντοπίζονται ανεπτυγμένες τουριστικά περιοχές (Ρόδος, Μύκονος, Πάρος, Θήρα) αναπτυσσόμενες τουριστικά περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης εναλλακτικών μορφών τουρισμού (όλα τα νησιά), αναπτυσσόμενες περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης μαζικού τουρισμού (Νάξος), παράκτιες και νησιωτικές περιοχές και περιοχές Δικτύου Φύση 2000. Συνοπτικά οι κατευθύνσεις για τις κατηγορίες δίνονται παρακάτω:

Όσον αφορά τα σκάφη αναψυχής το ΕΠΧΣΑΑ Τουρισμού του 2013, διαχωρίζει τον θαλάσσιο χώρο σε 9 ενότητες (ζώνες ναυσιπλοΐας αναψυχής). Χωρίζει την περιφέρεια σε 2 ζώνες (Ζώνη 4: Νοτιοανατολικό Αιγαίο-Δωδεκάνησα και Ζώνη 6: Κυκλάδες) ενώ ορίζει την πύκνωση του δικτύου μαρίνων στο νοτιοανατολικό Αιγαίο.

Όπως στο χερσαίο χώρο εντοπίζονται περιοχές με ιδιαίτερη φυσική ή πολιτιστική αξία, οι οποίες λόγω της τρωτότητάς τους επιβάλλεται να

προστατευθούν τις ανθρώπινες δραστηριότητες, με παρόμοιο τρόπο εντοπίζονται τέτοιου είδους περιοχές και στον θαλάσσιο χώρο ή οι οποίες ενίοτε επεκτείνονται και στον χερσαίο χώρο. Αυτές οι περιοχές πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη στην διαδικασία του χωρικού σχεδιασμού, και μάλιστα ειδικά κατά τη χωρική οργάνωση μιας δραστηριότητας ώστε να αποφευχθούν συγκρούσεις με το περιβάλλον (φυσικό και πολιτιστικό).

Βέβαια, όσον αφορά το δίκτυο Natura 2000 υπάρχουν αρκετές περιοχές στο Νότιο Αιγαίο (61 περιοχές ΕΖΔ και ΖΕΠ σε όλη την περιφέρεια), οι οποίες εμπεριέχουν τμήμα παράλιου και θαλάσσιου χώρου καθώς περικλείουν νησιά. Σε ελάχιστες από τις περιοχές αυτές έχουν γίνει Ειδικές Περιβαλλοντικές Μελέτες. Ειδικότερα, μόνο στην Κάρπαθο και στη Μήλο έχουν ολοκληρωθεί οι μελέτες αυτές ενώ έχουν ολοκληρωθεί οι ΕΠΜ για την Άνδρο και τη Γυάρο. Επίσης, για την Κάρπαθο έχει οριστεί φορέας διαχείρισης με βάση την εθνική νομοθεσία (Ν. 3044/2002 (ΦΕΚ 197Α/27-08- 2002)) (Φορέας Διαχείρισης Καρπάθου-Σαρίας, *ε. 2016*). Πέρα από τις παραπάνω περιοχές προστασίας υπάρχουν και οι μικροί νησιωτικοί υγρότοποι, οι οποίοι βρίσκονται σε παράλιο χώρο.

Στην Ελλάδα, υπάρχει νομοθεσία η οποία προστατεύει την Ποσειδωνία από την αλιεία με συρόμενα εργαλεία (Υ.Α. 167378/2007 (ΦΕΚ 241/Δ/2007)) (Για τη Φύση και τη Βιοποικιλότητα, 2014).

Επιπρόσθετα, με την απόφαση ΑΔΑ 71114653ΠΓ-Ρ5Δ ορίζονται οι περιοχές προστασίας, εκτός περιοχών Natura, με βλάστηση από Ποσειδωνία στις οποίες απαγορεύεται η αλιεία με συρόμενα εργαλεία (Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Γενική Διεύθυνση Αλιείας, 2016).

Τέλος, στις περιοχές προστασίας συμπεριλαμβάνονται και οι τεχνητοί ύφαλοι, οι οποίοι τοποθετούνται στον βυθό με τεχνητό τρόπο, κυρίως σε περιοχές όπου οι ζώντες πόροι έχουν υποβαθμιστεί, προκειμένου να λειτουργήσουν ως περιβάλλον προστασίας και αναπαραγωγής για τους οργανισμούς (Ελληνική Δημοκρατία: Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, 2016*ε*). Στην περιφέρεια υπάρχει ένας Τεχνητός Ύφαλος στην Κάλυμνο, του οποίου το σχέδιο έχει ολοκληρωθεί και τέσσερις ακόμα (Κάρπαθος, Κάσος, Κως, Λειψοί)

για τους οποίους έχουν εκπονηθεί μελέτες σκοπιμότητας (Ινστιτούτο Αλιευτικής Έρευνας: Ελληνικός Γεωργικός Οργανισμός "Δήμητρα", ε. 2016)» .

Σε εθνικό επίπεδο υπάρχει ένα βασικό θεσμικό πλαίσιο το οποίο διέπει την προστασία και την αξιοποίηση της υποβρύχιας πολιτιστικής κληρονομιάς. Αρχικά, βασικό εργαλείο προστασίας αποτελεί ο Ν. 3028/2002 (ΦΕΚ 153/Α/2002) για την προστασία της αρχαιολογικής κληρονομιάς. Πιο συγκεκριμένα έγγραφα αποτελούν τα ακόλουθα:

- Νόμος 2881/2001 «Ρύθμιση θεμάτων ανέλκυσης ναυαγίων και άλλες διατάξεις». (ΦΕΚ Α' 16/6.2.2001)
- Ν. 3378/2005 «Κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προστασία της αρχαιολογικής κληρονομιάς -αναθεωρημένη»
- Υ.Α ΥΠΠΟ/ΓΔΑΠΚ/ΑΡΧ/Α1/Φ41/11228/1865- ΦΕΚ 336/Β/11-02-2004 με θέμα «Καθορισμός όρων αγκυροβολίας και άσκησης της αλιείας»
- Υ.Α ΥΠΠΟ/ΓΔΑΠΚ/ΑΡΧ/Α1/Φ43/ 48604/3385- ΦΕΚ1701/Β/2003 με θέμα «Χαρακτηρισμός ναυαγίων ως πολιτιστικών αγαθών» (Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων, 2016)

Στην περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου έχει εντοπιστεί πληθώρα ευρημάτων στον πυθμένα της θάλασσας, ειδικά στις περιοχές κοντά στα σύνορα. Πολλά ναυάγια και ατυχήματα έχουν γίνει στην συγκεκριμένη περιοχή. Παρόλα αυτά έχουν κηρυχθεί προστατευτές μέσα από τη νομοθεσία ελάχιστες από τις περιοχές στις οποίες εντοπίστηκαν οποιασδήποτε μορφής ευρήματα, και ειδικότερα αυτές που καταλαμβάνουν σχετικά μεγάλη έκταση και βρίσκονται μέσα στα θαλάσσια χωρικά σύνορα της χώρας. Γενικότερα, υπάρχει συγκέντρωση εναλίων αρχαιοτήτων στο βορειοδυτικό τμήμα των Κυκλάδων και στο βόρειο τμήμα των Δωδεκανήσων.

4.5.4. Εξορυκτική δραστηριότητα - Παραγωγή Ενέργειας ΑΠΕ

Η εξορυκτική δραστηριότητα στον χώρο της θάλασσας αποτελεί επίσης μια από τις βασικές συνιστώσες της Γαλάζιας Ανάπτυξης, η οποία προωθείται από την ΕΕ για τα επόμενα χρόνια. Η δραστηριότητα αυτή διαχωρίζεται σε εξορυκτική δραστηριότητα ορυκτών και αδρανών υλικών και σε εξορυκτική δραστηριότητα ενεργειακών πόρων, πετρελαίου και φυσικού αερίου. Η δραστηριότητα αυτή έχει αρχίσει να λαμβάνει χώρα από το 1980 ενώ την περίοδο αυτή γίνεται εξόρυξη πετρελαίου στην Θάσο. Παρόλα αυτά δεν έχει αναπτυχθεί ακόμα στην περιφέρεια μελέτης. Βέβαια, έχουν γίνει ορισμένες έρευνες για τον εντοπισμό περιοχών με ενεργειακούς ή ορυκτούς πόρους στο ευρύτερο Νότιο Αιγαίο αλλά δεν έχει αναπτυχθεί η δραστηριότητα.

Μια έρευνα σε σχέση με την εξόρυξης αδρανών υλικών πραγματοποιήθηκε από το ΕΛΚΕΘΕ με σκοπό να προσδιοριστεί η επικινδυνότητα της εξορυκτικής δραστηριότητας στις θαλάσσιες περιοχές κοντά στις ακτές (π.χ. κίνδυνος διάβρωσης του θαλάσσιου βυθού, υποβρύχιος θόρυβος, αύξηση της θολότητας ή κίνδυνος υποβάθμισης των θαλάσσιων ζώντων πόρων).

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η επικινδυνότητα απέναντι στο περιβάλλον της συγκεκριμένης δραστηριότητας εξαρτάται από παράγοντες όπως η τρωτότητα του εδάφους ή η τρωτότητα του βυθού. Είναι σημαντική η ύπαρξη δεδομένων πάνω στα παραπάνω χαρακτηριστικά για την άσκηση της εξόρυξης αδρανών υλικών αλλιώς μπορεί το παράλιο και θαλάσσιο περιβάλλον να υποστούν σοβαρές και ανεπανόρθωτες ζημιές (Baker, et al., 2014).

Έχει εκτιμηθεί ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση θα κληθεί να αντιμετωπίσει την αδυναμία κάλυψης των ενεργειακών αναγκών της πριν το πέρας αυτής της δεκαετίας. Έχει εκτιμηθεί ότι θα υπάρξει έλλειψη αργού πετρελαίου και αδυναμία προμήθειας φυσικού αερίου από χώρες, οι οποίες την προμηθεύουν μέχρι και σήμερα (Ρωσία, Αλγερία), καθώς δεν θα έχουν σημαντικά αποθέματα, λόγω της αύξησης των δικών τους ενεργειακών αναγκών, για να εξάγουνε (Bruneton, Κονοφάγος, & Φώσκολος, 2014).

Σε επίπεδο Ελλάδας, το πρόβλημα είναι ακόμα εντονότερο επειδή το ποσοστό

παραγωγής ενέργειας είναι εξαιρετικά χαμηλό και κατά βάση οι ανάγκες της χώρας καλύπτονται από τις εισαγωγές. Οι πρώτες έρευνες για υδρογονάνθρακες στην Ελλάδα ξεκίνησαν στις αρχές του προηγούμενου αιώνα ενώ οι επόμενες πραγματοποιήθηκαν την περίοδο του 1960, στις οποίες εντοπίστηκαν κοιτάσματα στη θαλάσσια περιοχή της Θάσου. Στη συνέχεια, πραγματοποιήθηκαν περισσότερες γεωλογικές και σεισμικές έρευνες. Πιο συγκεκριμένα, βάση ορισμένων ερευνών από το Γαλλικό Ινστιτούτο Πετρελαϊκών Ερευνών BEICYP τις δεκαετίες 1970-1980 δημιουργήθηκε ένας χάρτης με τις πιθανές θέσεις ύπαρξης πετρελαϊκών κοιτασμάτων όπου δεν δημοσιεύτηκε (Καρυώτης, 2014).

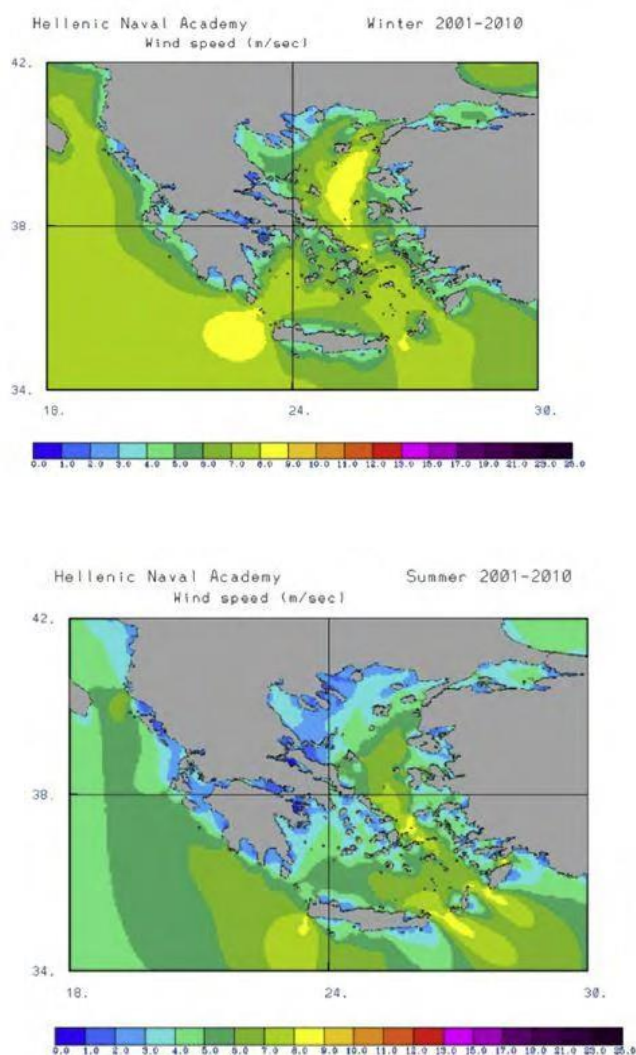
Όπως φαίνεται, γενικότερα, ότι στην περιφέρεια Νότιου Αιγαίου δεν υπάρχουν σημαντικές περιοχές με κοιτάσματα πέρα από την περιοχή βορειοδυτικά της Κάσου και μεταξύ Πάτμου-Ικαρίας-Σάμου. Συγκριτικά με άλλες περιοχές του Αιγαίου, όπως το Βόρειο Αιγαίο ή Νοτιοανατολικά της Κρήτης, οι περιοχές με κοιτάσματα στην περιφέρεια μελέτης είναι ελάχιστα αλλά όχι μηδαμικά και μπορούν εν δυνάμει να αξιοποιηθούν.

Τα στοιχεία στα οποία βασίστηκε η δημιουργία που παραπάνω χάρτη είναι προγενέστερα του 2013. Υπάρχει μεγάλη πιθανότητα τα στοιχεία αυτά να είναι πλέον διαφοροποιημένα. Μέχρι στιγμής, δεν υπάρχουν πιο επικαιροποιημένα στοιχεία για το συγκεκριμένο ζήτημα καθώς έρευνες λαμβάνουν χώρα μέχρι και σήμερα. Το ΙΓΜΕ πραγματοποιεί αυτή την περίοδο μια έρευνα πάνω στο αντικείμενο και δεν γνωρίζουν ακόμα πότε θα δημοσιευτούν τα αποτελέσματα της.

Έχουν εκπονηθεί μελέτες και έρευνες εδώ και πολλά χρόνια με τον εντοπισμό και την εκτίμηση του ορυκτού πλούτου της Ελλάδας. Μια τέτοια έρευνα υπολόγισε με πιθανότητα 50% ότι τα αναμενόμενα αποθέματα υδρογονανθράκων στο Αιγαίο είναι 1 δις βαρέλια και 70 δις κυβικά μέτρα (Καρυώτης, 2014).

Η υπεράκτια αιολική ενέργεια αναφέρεται στην ύπαρξη αιολικού δυναμικού σε offshore θαλάσσιες περιοχές, το οποίο δύναται να αξιοποιηθεί μέσα από την κατασκευή και χρήση ανεμογεννητριών στον θαλάσσιο χώρο.

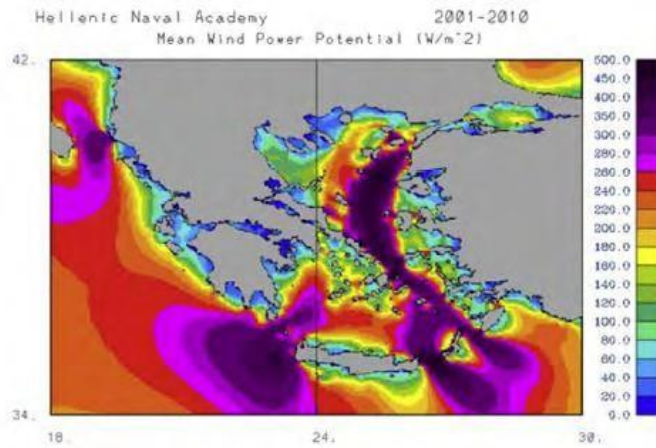
Χάρτης 1. Ταχύτητα ανέμου στον υπεράκτιο χώρο της Ελλάδας, Πηγή: Emmanouil et. al.

Σύμφωνα με την δεκαετή έρευνα που έκαναν οι Emmanouil, Galanis et al. υπάρχουν περιοχές εντός του ελληνικού θαλάσσιου χώρου που παρουσιάζουν δυναμικό αξιοποίησης για υπεράκτια αιολική ενέργεια. Βέβαια, συγκριτικά με άλλες χώρες το δυναμικό αυτό είναι σχετικά χαμηλό αλλά δεν παύει να είναι αναγκαίο. Στους δύο παραπάνω χάρτες απεικονίζεται η ταχύτητα του ανέμου για τους χειμερινούς και θερινούς μήνες για την περίοδο 2001-2010. Παρατηρείται ότι η υψηλότερη ταχύτητα των ανέμων το χειμώνα είναι στο βόρειο αιγαίο, μεταξύ Κάσου και Κρήτης, μεταξύ Κυθήρων και Κρήτης και φτάνει τα 8-9 m/s κατά μέσο όρο. Από την άλλη, οι άνεμοι το καλοκαίρι είναι ισχυρότεροι, μεταξύ Κρήτης- Κάσου, Καρπάθου-Ρόδου, δυτικά της Κρήτης, βόρεια της ρόδου και ανατολικά της Νάξου. Γενικότερα, στην περιφέρεια μελέτης περιοχές με σημαντική ταχύτητα ανέμου είναι γύρω από τα νησιά

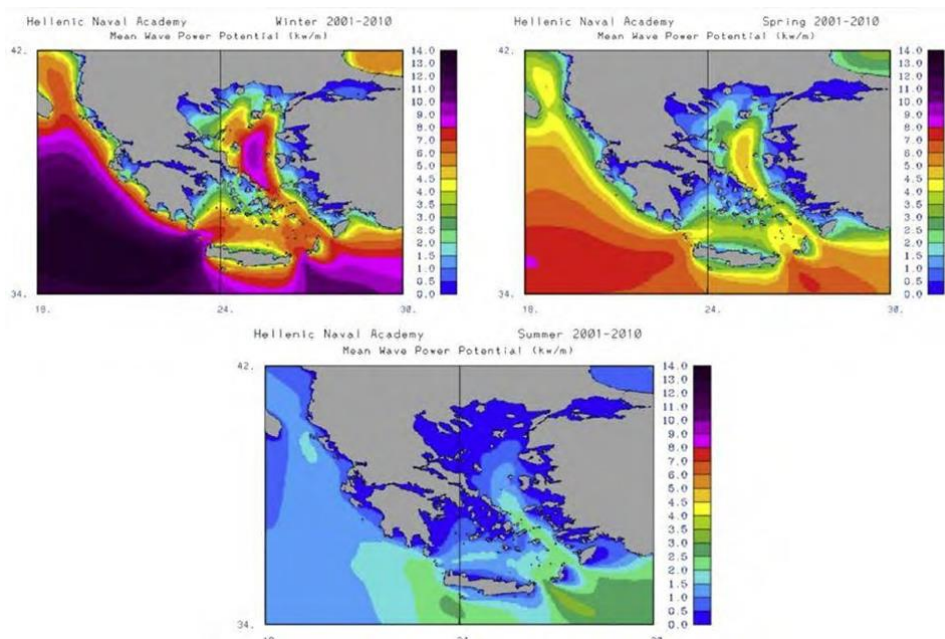
Κάσου-Καρπάθου και Ρόδου και σε κάποια τμήματα βορειοανατολικά και νοτιοδυτικά των Κυκλάδων.

Χάρτης 2. Αιολικό δυναμικό στον υπεράκτιο χώρο της Ελλάδας, Emmanouil et. al.

Πιο συγκεκριμένα τώρα, στον χάρτη 3 φαίνεται η μέση δυναμικότητα κυματικής ενέργειας στον υπεράκτιο χώρο της Ελλάδας.

Χάρτης 3. Μέσο δυναμικό κυματικής ενέργειας στον υπεράκτιο χώρο της Ελλάδας, Πηγή: Emmanouil et. al.

Οι παραπάνω χάρτες απεικονίζουν το μέσο δυναμικό κυματικής ενέργειας για την περίοδο 2001-2010 ανάλογα με την εποχή. Παρατηρείται η περιοχή που παρουσιάζει συγκριτικά μεγαλύτερο κυματικό δυναμικό σε όλες τις εποχές είναι αυτή μεταξύ Κρήτης και Κάσου. Στην περιφέρεια μελέτης άλλες περιοχές

με σημαντικό δυναμικό τους χειμερινούς και ανοιξιάτικους μήνες είναι αυτές μεταξύ Καρπάθου και Ρόδου, Βόρεια της Κάσου-Καρπάθου ενώ τους χειμερινούς μήνες παρουσιάζουν δυναμικό περιοχές βορειοανατολικά, ανατολικά και νότια των Κυκλάδων.

Φαίνεται ότι και στις δύο περιπτώσεις παραγωγής ενέργειας (κυματική, αιολική) υπάρχουν συγκεκριμένες περιοχές που μπορούν να αξιοποιηθούν αυτή. Γενικότερα, οι περιοχές του Νοτίου Αιγαίου γύρω από την Κάρπαθο, νότια και ανατολικά των Κυκλάδων δύναται να αξιοποιηθούν. Παρόλα αυτά, το δυναμικό γενικά στην περιοχή του Αιγαίου δεν είναι πολύ μεγάλο αλλά οι συγκεκριμένες περιοχές παρουσιάζουν πλεονεκτήματα σε σχέση με την ευρύτερη περιοχή.

4.5.5. Στρατιωτικές Χρήσεις και Δίκτυα

Σύμφωνα με τα δεδομένα που συλλέχθηκαν στην περιφέρεια υπάρχουν τέσσερα τμήματα πεδίων βολής. Το μεγαλύτερο από αυτά καταλαμβάνει σχεδόν όλη τη θαλάσσια περιοχή βόρεια της Κρήτης και Νότια των Κυκλάδων, τα δύο μικρότερα βρίσκονται δυτικά των Κυκλάδων και το τελευταίο βόρεια των Κυκλάδων. Τα πεδία βολής είναι περιοχές στις οποίες γίνονται στρατιωτικές ασκήσεις με πραγματικά πυρομαχικά σε συγκεκριμένες περιόδους. Επίσης, εκτός από τα πεδία βολής, υπάρχουν και άλλες περιοχές οι οποίες εξυπηρετούν στρατιωτικούς σκοπούς (πχ ναυτικές βάσεις), τα οποία δεν παρουσιάζονται. Σε περιοχές στρατιωτικών ασκήσεων, ο σχεδιασμός πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός και να λαμβάνει υπόψη την επικινδυνότητα της περιοχής ενώ σε ορισμένες υποπεριοχές στις οποίες οι ασκήσεις είναι πιο εντατικές ο σχεδιασμός άλλων δραστηριοτήτων μπορεί να μην δύναται να πραγματοποιηθεί.

Επιπρόσθετα, τα νησιά του Νοτίου Αιγαίου, όπως και κάθε νησί οποιασδήποτε χώρας, συνδέεται με το ηπειρωτικό κομμάτι αυτής μέσω υποβρύχιων καλωδίων. Τα καλώδια αυτά είναι εκείνα που εξασφαλίζουν ηλεκτρικό ρεύμα, τηλεπικοινωνίες και εξυπηρετούν ενεργειακές ανάγκες των νησιών που δεν

μπορούν να ικανοποιηθούν αποκλειστικά με την ακτοπλοϊκή διασύνδεση. Πρέπει να είναι σχεδιασμένα με σκοπό να μεταφέρουν ενέργεια μέσω των θαλασσών και να προστατεύουν τη μεταφορά της από πιέσεις, ρεύματα και γενικότερα το υδάτινο περιβάλλον. Τα καλώδια είναι ευαίσθητα και κοστοβόρα σαν δίκτυα διότι μια μικρή φθορά τους μπορεί να επιφέρει προβλήματα σε αρκετές περιοχές όπως η διακοπή ρεύματος σε ένα ολόκληρο νησί και η επιδιόρθωση τους είναι ακριβή. Συνεπώς, μπορούν να καταστραφούν από ένα ατύχημα (σύγκρουση με αλιεία, εγκαταστάσεις ΑΠΕ κ.α.) (Νικητάκος, 2014).

Στην περιφέρεια τα περισσότερα νησιά είναι συνδεδεμένα με την ηπειρωτική χώρα εκτός από την Αστυπάλαια, την Φολέγανδρο και μικρότερα νησιά με ελάχιστους κατοίκους. Έχει προταθεί να διασυνδεθούν νησιά των Δωδεκανήσων με την Τουρκία αλλά προς το παρόν κάτι τέτοιο έχει αναπτυχθεί ελάχιστα. Τα νησιά που μέχρι και σήμερα δεν συνδέονται με την ενδοχώρα εξυπηρετούνται ενεργειακά με άλλους τρόπους όπως η μεταφορά ενέργειας με πλοία (π.χ. πετρέλαιο, φυσικό αέριο, υγραέριο, κ.λπ.).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 – ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΣ Ν. ΑΙΓΑΙΟΥ

5.1. Σύντομη αναφορά στο θεσμικό πλαίσιο αναφορικά με την χωροταξία στην Ελλάδα

Ο χωροταξικός σχεδιασμός στην Ελλάδα υπάγεται για πρώτη φορά στην αρμοδιότητα του κράτους με το **άρθρο 24 του Συντάγματος του 1975**. Το άρθρο 24 παρ. 2 ορίζει ότι *«Η χωροταξική αναδιάρθρωση της χώρας, η διαμόρφωση, η ανάπτυξη, η πολεοδόμηση και η επέκταση των πόλεων και των οικιστικών γενικά περιοχών υπάγεται στη ρυθμιστική αρμοδιότητα και τον έλεγχο του Κράτους, με σκοπό να εξυπηρετείται η λειτουργικότητα και η ανάπτυξη των οικισμών και να εξασφαλίζονται οι καλύτεροι δυνατοί όροι διαβίωσης»*.

Με βάση τις ανωτέρω επιταγές του συντάγματος ψηφίζεται ο **N.360/76 «περί Χωροταξίας και Περιβάλλοντος»** ο οποίος εισάγει για πρώτη φορά τις έννοιες των χωροταξικών σχεδίων και προγραμμάτων σε ένα ιεραρχημένο σύστημα αλληλοεξαρτώμενων σταδίων σχεδιασμού και προγραμματισμού (εθνικό, περιφερειακό, ειδικό). Δυστυχώς κανένα χωροταξικό σχέδιο δεν εγκρίθηκε με βάση τις ρυθμίσεις του N.360/76 και ο νόμος αυτός, παρά κάποιες λίγες αποφάσεις, παρέμεινε ουσιαστικά ανενεργός.

Η αδυναμία της περιόδου 1976–1999 να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τα προβλήματα του Ελληνικού χώρου και η δυσκολία προσαρμογής της χώρας στις απαιτήσεις της Ε.Ε., οδήγησαν στην θεσμοθέτηση του **N.2742/99 «Χωροταξικός Σχεδιασμός και Αειφόρος Ανάπτυξη και άλλες διατάξεις»** (ΦΕΚ 207 Α'). Μέχρι τότε, τα μόνα κείμενα με στόχους και κατευθύνσεις για τη χωρική ανάπτυξη και οργάνωση σε ευρύτερο -περιφερειακό- επίπεδο, ήταν τα Ρυθμιστικά Σχέδια της Αθήνας (N.1515/85) και της Θεσσαλονίκης (N.1561/85), στα οποία ενσωματώθηκαν και στοιχεία χωροταξικού σχεδιασμού και κατοχυρώθηκαν με νόμο.

Σκοπός του N.2742/99 σύμφωνα με το άρθρο 1 είναι η *θέσπιση θεμελιωδών αρχών και η θεσμοθέτηση σύγχρονων οργάνων, διαδικασιών και μέσων άσκησης χωροταξικού σχεδιασμού που προωθούν την αειφόρο και ισόρροπη ανάπτυξη, κατοχυρώνουν την παραγωγική και κοινωνική συνοχή, διασφαλίζουν την προστασία του περιβάλλοντος στο σύνολο του εθνικού χώρου*

και στις επιμέρους ενότητες του και ενισχύουν τη θέση της χώρας στο διεθνές και ευρωπαϊκό πλαίσιο.

Με το Ν.2742/99 εκτός από τους στόχους και τις κατευθυντήριες αρχές του χωροταξικού σχεδιασμού, καθορίζονται τα όργανα, τα μέσα, και οι μηχανισμοί εφαρμογής ελέγχου και υποστήριξής του.

Ειδικότερα καθορίζεται για όλη την χώρα ένα **ιεραρχικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού τριών επιπέδων:**

- Το **Γενικό Πλαίσιο**, που αφορά τη μακροπρόθεσμη χωρική ανάπτυξη και διάρθρωση του εθνικού χώρου.

-Τα **Ειδικά Πλαίσια** με τα οποία εξειδικεύονται ή συμπληρώνονται οι κατευθύνσεις του Γενικού Πλαισίου και αφορούν την ανάπτυξη και οργάνωση ορισμένων περιοχών ή τομέων .

-Τα **Περιφερειακά Πλαίσια**, που καταρτίζονται για κάθε περιφέρεια της χώρας.

Δυστυχώς η **λογική της ιεράρχησης των επιπέδων χωροταξικού σχεδιασμού ανατράπηκε στη πράξη** με την έγκριση των Περιφερειακών Σχεδίων πριν την προβλεπόμενη έγκριση του Γενικού Πλαισίου από την Ολομέλεια της Βουλής.

Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι υπήρξε στην σύνταξη των Περιφερειακών Σχεδίων και κάποια ανάδραση με τον *οιονεί* υπερκείμενο σχεδιασμό λόγω του ότι η προσπάθεια για Εθνικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού είχε ξεκινήσει πριν από την θέση σε ισχύ του Ν. 2742/99 με την σύσταση διεπιστημονικής επιτροπής (αρχιτέκτονες, χωροτάκτες, πολεοδόμοι, συγκοινωνιολόγοι, περιβαλλοντολόγοι) με σκοπό τη εκπόνηση μελέτης στο πλαίσιο ερευνητικού προγράμματος με αντικείμενο τη διατύπωση πλαισίου κατευθύνσεων για τον χωροταξικό σχεδιασμό και την αειφόρο ανάπτυξη. Η επιτροπή παρέδωσε το έργο της στο τέλος του 2000 και αποτέλεσε αυτό την εισήγηση για το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης. Το τελικό κείμενο αναθεωρήθηκε το Νοέμβριο του 2002 και ακολούθησε γνωμοδότηση επ' αυτού. Στη συνέχεια διατυπώθηκαν απόψεις από τους συμμετέχοντες

φορείς, και τέλος εκδόθηκε η υπ' αρ. πρωτ. 19579/16.5.2003 εισήγηση της Γενικής Διεύθυνσης του ΥΠΕΧΩΔΕ επί του Γενικού Πλαισίου. Με βάση τα ανωτέρω έγγραφα διαμορφώθηκε το τελικό κείμενο σχεδίου απόφασης έγκρισης του Γενικού Πλαισίου, το οποίο εκκρεμούσε προς υπογραφή προκειμένου να αποσταλεί στη Βουλή για έγκριση.

Εκτός από τα ανωτέρω Περιφερειακά Πλαίσια, είχε προηγουμένως εκδοθεί η Υ.Α. 28704/4362/2001 για το «Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης Καταστημάτων Κράτησης» (ΦΕΚ Β' 1575/28.11.2001) και είχαν εκπονηθεί σχέδια δύο ακόμη ειδικών πλαισίων:

- α) του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον παράκτιο χώρο
- β) του Ειδικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης του ορεινού όγκου

Τέλος, το 2008 θεσμοθετήθηκε το **Γενικό Πλαίσιο** Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΦΕΚ 128 Α/ 3.07.08) και τα εξής Ειδικά Πλαίσια:

- α) Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις **Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας** (ΦΕΚ 2464B/3.12.08)
- β) Ειδικό Πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τη **Βιομηχανία** και η στρατηγική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων αυτού. (ΦΕΚ 151//ΑΑΠ/13.4.09)
- γ) Ειδικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τον **Τουρισμό** και η στρατηγική μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων αυτού (ΦΕΚ 1138/B/11.6.2009)
- δ) «Εκσυγχρονισμός της Χωροταξικής και Πολεοδομικής Νομοθεσίας και άλλες διατάξεις», ο οποίος, μεταξύ άλλων, εκσυγχρονίζει και απλοποιεί το χωροταξικό νομοθετικό πλαίσιο στη χώρα. Ν.4759/2020 (ΦΕΚ 245^{Α'})

5.2. Η Περιφέρεια Νοτίου Αιγαίου μέσα από την αναθεώρηση του ΠΠΧΣΑΑΝΑ

Το Νότιο Αιγαίο αποτελεί μια από τις ελληνικές περιφέρειες με **διπτό ρόλο**, ως εξωτερικό σύνορο της χώρας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης και σημαντική πύλη εισόδου στη χώρα και την Ε.Ε. **Η πολυδιάσπαση του χώρου (πολυνησία) προσδίδει μια μοναδικότητα** ως προς τις περιφέρειες της χώρας και της Ευρώπης.

Η μεθοριακή θέση της (εθνική, κοινοτική) συνεπάγεται σειρά μειονεκτημάτων όσο αναφορά το αυξημένο κόστος ανάπτυξης, την αδυναμία επίτευξης οικονομικών κλίμακας, το αυξημένο κόστος αντιμετώπισης προβλημάτων (λαθρομετανάστευση, διακίνηση ναρκωτικών, τελωνειακοί έλεγχοι κλπ), τη δυσχέρεια στη ανάπτυξη σχέσεων με τις περιβάλλουσες χώρες λόγω της αστάθειας των σχέσεων με αυτές, τη δυσχέρεια αξιοποίησης που παρέχει ο χώρος για ανάπτυξη των πεδίων της έρευνα και τεχνολογίας.

Η μεγάλη απόσταση της από τα ευρωπαϊκά κέντρα ανάπτυξης, η ανυπαρξία κοινών συνόρων με άλλα Ευρωπαϊκά κράτη-μέλη και ο νησιωτικός χαρακτήρας καθιστούν το Ν. Αιγαίο μια εξαιρετικά **απομονωμένη ευρωπαϊκή περιφέρεια** η οποία ελάχιστα μπορεί να επωφεληθεί από την εξέλιξη των ευρωπαϊκών δικτύων (οδικών και σιδηροδρομικών).

Οι επιδράσεις από τα βόρεια σύνορα της χώρας και οι εξελίξεις στα Βαλκάνια, την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη λόγω της αυξημένης απόστασης αναμένονται να είναι μάλλον έμμεσες.

Παρά τις προσπάθειες οι στόχοι των Κοινοτικών πρωτοβουλιών για ισόρροπη ανάπτυξη απομεμακρυσμένων και προβληματικών περιοχών της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι δύσκολο να επιτευχθούν σε νησιωτικές περιφέρειες όπως το Νότιο Αιγαίο λόγω του ότι η έμφαση των προγραμμάτων αυτών δίνεται στη ροπή για δημιουργία οικονομικών κλίμακας.

Γενικότερο αποτέλεσμα αυτών των συνθηκών είναι η **μειωμένη ανταγωνιστικότητα του ιδιωτικού τομέα**, λόγω υψηλού μεταφορικού κόστους και η **δυσκολία στη στελέχωση του δημόσιου τομέα**, όπου η γεωγραφική διασπορά επιτείνει τη **χαμηλή αποδοτικότητά του**.

θα μπορούσε να μεταβληθεί τάχιστα από την εφαρμογή σύγχρονων μεθόδων τηλεματικής, τόσο στις οικονομικές δραστηριότητες όσο και στους τομείς της παιδείας και υγείας/ πρόνοιας.

Η μοναδικότητα και σπουδαιότητα της φυσικής και πολιτισμικής κληρονομιάς παρέχει τις προϋποθέσεις για την προσέλκυση του διεθνούς επιστημονικού και ερευνητικού ενδιαφέροντος στο πεδίο της υποδειγματικής αειφορικής διαχείρισης και την ισχυροποίηση της ακτινοβολίας του χώρου του **Ν. Αιγαίου ως "κοιτίδας πολιτισμού"**.

Από την αξιολόγηση των στρατηγικών κατευθύνσεων του θεσμοθετημένου Περιφερειακού Πλαισίου ανά θεματική ενότητα προέκυψε ότι, σε μεγάλο βαθμό, επαληθεύονται οι διαπιστώσεις ως προς τις δυνατότητες και τους περιορισμούς που αφορούσαν το αναπτυξιακό -κοινωνικό, οικονομικό, φυσικό, παραγωγικό, πολιτισμικό κεφάλαιο- περιβάλλον και την αναγκαιότητα ειδικών μεθοδολογικών προσεγγίσεων λόγω της μοναδικότητας των χαρακτηριστικών του χώρου, ενώ οι επιμέρους επιλογές είναι απολύτως συμβατές και μπορούν να υποστηρίξουν την υλοποίηση στόχων που απορρέουν από τρέχουσες επίκαιρες τομεακές πολιτικές και προτεραιότητες.

Ειδικότερα, το θεσμοθετημένο ΠΠΧΣΑΑ Νοτίου Αιγαίου:

- προέβλεψε με ικανοποιητικό βαθμό ακρίβειας:
 - ✓ την εξέλιξη του ανθρώπινου δυναμικού (πληθυσμικά – δημογραφικά μεγέθη) και της απασχόλησης
 - ✓ την εξέλιξη του οικονομικού περιβάλλοντος,
- εστίασε σε κρίσιμα ζητήματα, τα οποία εκ των υστέρων ενσωματώθηκαν σε ειδικές πολιτικές, όπως η ολοκληρωμένη διαχείριση του θαλάσσιου χώρου, η κλιματική αλλαγή, η διατήρηση της βιοποικιλότητας, το τοπίο, η προώθηση της εφαρμογής των Τεχνολογιών Πληροφορικής & Επικοινωνιών (ΤΠΕ) στη διακυβέρνηση και τις επιχειρηματικές δραστηριότητες, η καινοτομία κλπ.,

- υιοθετώντας ειδική μεθοδολογία προσέγγισης για τη διάγνωση και αξιολόγηση των ευνοϊκών και ανασταλτικών αναπτυξιακών παραγόντων, προσδιόρισε ομάδες νησιών με ομοειδή χωρο-αναπτυξιακά χαρακτηριστικά και διατύπωσε ένα πλαίσιο χωρικής οργάνωσης τόσο στο επίπεδο των δια-νησιωτικών εξαρτήσεων και συμπληρωματικότητας όσο και στο επίπεδο των δραστηριοτήτων και χρήσεων γης, του συστήματος μεταφορών και των λοιπών τεχνικών και κοινωνικών υποδομών, το οποίο εξειδικεύεται σε επίπεδο ομάδων νησιών και αποδεικνύεται επίκαιρο,

- σε προγραμματικό επίπεδο, λειτούργησε ως «οδηγός» στην κατάρτιση των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων και στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Η αποτίμηση των εξελίξεων για το διάστημα από την εκπόνηση της μελέτης βάσης και τη θεσμοθέτηση του τότε ισχύοντος ΠΠΧΣΑΑ μέχρι σήμερα, καταδεικνύει:

α. τη σταθερή παρουσία ορισμένων προβλημάτων. Ως σημαντικότερα θεωρούνται:

- η διάσταση μεταξύ οικονομικού – αναπτυξιακού και χωρικού – φυσικού σχεδιασμού,
- τα προβλήματα της προσπελασιμότητας,
- το υψηλότερο κόστος λειτουργίας και διαβίωσης,
- η ανασφάλεια των κατοίκων σχετικά με την αδυναμία αντιμετώπισης ζητημάτων υγείας (έκτακτα περιστατικά, σοβαρά ατυχήματα και ασθένειες), οφειλόμενη στην έλλειψη κατάλληλων δομών (πρόληψη – διάγνωση – θεραπεία) προσαρμοσμένων στις ιδιαιτερότητες του συγκεκριμένου χώρου,
- οι αυξημένες ανάγκες θωράκισης (μεθόριος, φυσικοί κίνδυνοι, θαλάσσια ρύπανση κ.α.),
- η, κατά καιρούς, αποσταθεροποιητική πολιτική της γείτονος χώρας,

- η συρρίκνωση του παραγωγικού αγροτικού χώρου και η σπίλωση του τοπίου,
- η εξάπλωση της δόμησης,
- η αναποτελεσματικότητα στην ικανοποίηση των αναγκών της δημόσιας διοίκησης.

Είναι προφανές ότι η πλειονότητα των προαναφερόμενων προβλημάτων συνδέεται με την απουσία μιας ολοκληρωμένης νησιωτικής πολιτικής ή ακόμα και την ένταξη συνεκτικής νησιωτικής αναπτυξιακής στρατηγικής για τον νησιωτικό χώρο σε τομεακές πολιτικές και προγράμματα.

β. Ζητήματα για τα οποία θα πρέπει να αναληφθούν προληπτικές δράσεις, οι οποίες θα συμβάλουν στην αποτελεσματικότερη εφαρμογή:

- η διαπιστωμένη αποσπασματική εφαρμογή του Προγράμματος Δράσης, με επακόλουθο τον χαμηλό βαθμό συνέργειας και τα κενά σε βασικές ενέργειες, οι οποίες αποτελούσαν προϋπόθεση στήριξης και ολοκλήρωσης του μεσο- και μακρο-πρόθεσμου σχεδιασμού,
- ο μικρός έως οριακός βαθμός συμμετοχής στο σχεδιασμό και υλοποίηση προγραμμάτων ανάπτυξης (κέντρου / περιφερειών / ΟΤΑ), δημοσίων έργων και ιδιωτικών επενδύσεων που συνάδουν με τους στόχους της καινοτομίας και των ΤΠΕ,
- η εξαιρετικά περιορισμένη εφαρμογή του προγράμματος μελετών που εντάσσονται σε υποκείμενα επίπεδα σχεδιασμού και, στις περιπτώσεις ολοκλήρωσης, ο χαμηλός βαθμός ενσωμάτωσης των κατευθύνσεων του ΠΠΧΣΑΑ που αφορούν τον προσανατολισμό στην συμπαγή οικιστική ανάπτυξη και τη διατήρηση των ζωτικών παραγωγικών περιοχών -γεωργικές εκτάσεις υψηλής παραγωγικότητας, αγροτοκτηνοτροφικές ζώνες- (βλ. περίπτωση ΓΠΣ / ΣΧΟΟΑΠ),

- ο χαμηλός βαθμός προώθησης και ολοκλήρωσης θεσμικών διαδικασιών και κυρίως όσων αφορούν προστασία γεωργικής γης, φυσικών και πολιτισμικών πόρων, κατοχύρωση / διαχείριση προστατευόμενων περιοχών, διατήρηση και ανάδειξη τοπίου,
- ο εξαιρετικά χαμηλός έως μηδενικός βαθμός δημοσιοποίησης, παρακολούθησης και επικαιροποίησης από την περιφερειακή και κεντρική διοίκηση.

Τα προαναφερόμενα, σε συνδυασμό με νεώτερα δεδομένα επιβάλλουν την αναθεώρηση – επικαιροποίηση και εξειδίκευση του θεσμοθετημένου ΠΠΧΣΑΑ. Μεταξύ των σημαντικότερων εξελίξεων συγκαταλέγονται:

- η σημαντική πληθυσμιακή αύξηση, όπως άλλωστε είχε προβλεφθεί, παρότι αναμένονται πλέον χαμηλότεροι ρυθμοί με γεωγραφικές διαφοροποιήσεις και παλινδρομήσεις,
- η σχετική κάλυψη των αναγκών σε υποδομές, αν και παραμένουν ελλειπείς ή/και παλαιότερης τεχνολογίας,
- οι δυσχέρειες στο σύστημα των μεταφορών (συχνότητα δρομολογίων, ανεπαρκείς λιμενικές υποδομές)
- τα αναθεωρημένα “Σχέδιο Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμών του Υδατικού Διαμερίσματος Νήσων Αιγαίου (ΕΛ 14)” και “Περιφερειακό Σχέδιο Διαχείρισης Αποβλήτων (ΠΕΣΔΑ) Νοτίου Αιγαίου”, καθώς και το “Σχέδιο Διαχείρισης Κινδύνων Πλημμύρας Υδατικού Διαμερίσματος Νήσων Αιγαίου (ΕΛ 14)”,
- η βελτίωση της περιφερειακού επιπέδου δημόσιας διοίκησης (γνωσιολογικό επίπεδο και εξοπλισμός) με επακόλουθο τον σχετικό βαθμό αυτοδυναμίας σε θέματα αναπτυξιακού / επιχειρησιακού σχεδιασμού,
- η μεταβολή του «χρηματοδοτικού» καθεστώτος (με την έννοια της υφής των επιλέξιμων πράξεων, των αντίστοιχων προτεραιοτήτων και

των διαθέσιμων πόρων) με την ένταξη του Νοτίου Αιγαίου στις Περιφέρειες σταδιακής εισόδου,

- η οικονομική κρίση και η δημοσιονομική προσαρμογή με τις επακόλουθες αρνητικές επιπτώσεις στην περιφερειακή οικονομία, τα εισοδήματα και την απασχόληση, που λόγω διάρκειας υπερβαίνουν τη διάσταση του συγκυριακού φαινομένου,
- η προώθηση κρίσιμων ζητημάτων με τη μορφή ειδικών πολιτικών (συνοχή / Ευρώπη 2020: Στρατηγική για την έξυπνη, διατηρήσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη, βιοποικιλότητα, κλιματική αλλαγή, θαλάσσια χωροταξία, τοπίο κλπ.),
- θεσμικές ρυθμίσεις που αφορούν:
 - τον υπερκείμενο σχεδιασμό (Γενικό και Ειδικά Πλαίσια Τουρισμού, ΑΠΕ, Υδατοκαλλιεργειών, Βιομηχανίας, Καταστημάτων Κράτησης) οι οποίες, συχνά, αποδεικνύονται αναποτελεσματικές για το Νότιο Αιγαίο διότι δεν μπορούν να αντιμετωπίσουν τα ειδικά χωρικά προβλήματα σε επίπεδο νησιού, και
 - τον υποκείμενο σχεδιασμό (ΓΠΣ / ΣΧΟΟΑΠ), ευάλωτο στις τοπικές επιθυμίες
- νομοθετήματα περιόδου κρίσης (χαλάρωση νομοθεσίας σε σχέση με τις επιπτώσεις της επιχειρηματικότητας, στο περιβάλλον και τους πόρους),
- οι προοπτικές στο πλαίσιο του νέου αναπτυξιακού προγραμματισμού (περιφερειακό και τομεακά επιχειρησιακά προγράμματα, καθώς και πρωτοβουλίες),
- απρόβλεπτα και δύσκολα στον χειρισμό τους φαινόμενα, όπως η όξυνση των μεταναστευτικών ροών και ό,τι αυτή συνεπάγεται (διαμόρφωση πολιτικής, δημιουργία δομών και υποδομών για τον χερσαίο και θαλάσσιο χώρο κλπ.) και η αύξηση της ανασφάλειας που συνδέεται με τη γεωπολιτική θέση της Περιφέρειας,

- οι μεταβολές στην χωρική κατανομή υπηρεσιών, λόγω αναδιάρθρωσης της διοικητικής δομής της χώρας.

Η έννοια της «χωροθέτησης» αφορά προφανώς δραστηριότητες εξαρτώμενες από την παρουσία συγκεκριμένου πόρου (π.χ. ορυκτοί πόροι).

Γενικές επισημάνσεις - Κατευθύνσεις

Αποτελεί κοινά αποδεκτή διαπίστωση ότι οι αγροτικές δραστηριότητες υπήρξαν ο θεμέλιος λίθος για την ανάπτυξη και διατήρηση των νησιωτικών κοινοτήτων.

Η σπουδαιότητα του αγροτικού χώρου στην οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική ανάπτυξη των νησιών του Νοτίου Αιγαίου, παρά τις εμφανιζόμενες τάσεις συρρίκνωσης του τομέα και παρά την ανυπαρξία γεωργικών "ζωνών" περιφερειακής σημασίας λόγω της πολυδιάσπασης και της κλίμακας του χερσαίου χώρου, είναι δεδομένη. Η τρέχουσα δυσμενής οικονομική συγκυρία μπορεί να αποτελέσει το έναυσμα για επαναδραστηριοποίηση στις αγροτικές δραστηριότητες, αξιοποιώντας παράλληλα τις τάσεις νέων αγροδιατροφικών προτύπων και τις δυνατότητες διασύνδεσης με τη μεταποίηση και τον τουρισμό.

Ηδη το θεσμοθετημένο ΠΠΧΣΑΑ, αναφερόταν στο πλαίσιο της εφαρμογής της AGENDA 2000 για την ανάπτυξη του αγροτικού χώρου και της αναμόρφωσης της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής που προδιέγραφαν την προοπτική μιας υπαίθρου πολυτομεακών πολιτικών και πολλαπλών, όχι μόνο γεωργικών, χρήσεων, ενώ παράλληλα η γεωργία εξακολουθεί να ασκεί σημαντική επιρροή στο αγροτικό περιβάλλον.

Θεωρώντας ως δεδομένη τη σημασία της περιοχής του Νοτίου Αιγαίου ως πόλου – τροφοδότη ποιοτικών αγροδιατροφικών προϊόντων και υποδοχέα νέων καινοτόμων δραστηριοτήτων στον αγροτικό χώρο και το θαλάσσιο σύστημα, προωθείται η προοπτική μιας πολυλειτουργικής υπαίθρου, λαμβάνοντας υπόψη και αξιοποιώντας τις ιδιαιτερότητες και τα χαρακτηριστικά (φυσικογεωγραφικά, διαρθρωτικά) των οντοτήτων που απαρτίζουν την Περιφέρεια.

Θεμελιώδη αρχή στην προσέγγιση της χωρικής διάστασης του πρωτογενή τομέα συνιστά η διαφύλαξη των φυσικών υποδοχέων.

Οι βασικές επιλογές χωροταξικής πολιτικής διαρθρώνονται γύρω από πέντε άξονες:

- ✓ Διαφύλαξη και ολοκληρωμένη διαχείριση αγροτικού και θαλάσσιου χώρου
- ✓ Υποστηρικτικές δομές και υποδομές
- ✓ Αύξηση προστιθέμενης αξίας
- ✓ Κατάρτιση αγροτών
- ✓ Πιστοποίηση

Οι ανωτέρω άξονες εξειδικεύονται στις ακόλουθες κατευθύνσεις:

- Προσδιορισμός, χαρακτηρισμός και οριοθέτηση των βασικών σήμερα καλλιεργούμενων εκτάσεων κατά νησί (ιδίως για τα μεγαλύτερα νησιά), ώστε

να διασφαλισθεί η γεωργική γη των νησιών ως φυσικός πόρος πολύτιμος τόσο για την τοπική οικονομία όσο και για το αγροτικό περιβάλλον, με βάση υποκείμενο σχεδιασμό (νησιού ή υποπεριοχής).

- Διατήρηση και περαιτέρω αξιοποίηση της καλλιεργούμενης γεωργικής γης και επιβολή περιορισμών ως προς τη μετατροπή της σε άλλες χρήσεις. Ιδιαίτερα αυστηρός έλεγχος απαιτείται στην περίπτωση ειδικών περιοχών παραγωγής, όπως για παράδειγμα σε αυτές όπου παράγονται προϊόντα ονομασίας προέλευσης και γεωγραφικής ένδειξης. Διερεύνηση κινήτρων όπως φορολόγηση της γης με βάση τη χρήση και ειδικά για την καλλιεργήσιμη γη την επιβολή μηδενικού φόρου και τελών μεταβίβασης με ρήτρα την υποχρεωτική καλλιέργεια τουλάχιστον για 10 χρόνια.

- Διαφοροποίηση των αγροτικών χρήσεων στον αγροτικό χώρο για ανάπτυξη συμπληρωματικών και συμβατών εναλλακτικών δραστηριοτήτων σε σχέση με τη γεωργική και κτηνοτροφική δραστηριότητα, αφ' ενός για τη συμπλήρωση του αγροτικού εισοδήματος και, αφετέρου, για τη σταθεροποίηση και ενδυνάμωση της απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα.

- Η ενίσχυση του αγροτικού τομέα δεν θα στηριχθεί σε αύξηση των αρδευόμενων εκτάσεων αλλά πρωτίστως σε διαρθρωτικές αλλαγές, ενίσχυση εναλλακτικών μορφών καλλιέργειας (όπως π.χ. βιοκαλλιέργεια, υδροπονία), και προσανατολισμό προς ποιοτικά προϊόντα, που εξασφαλίζουν συγκριτικά υψηλότερες τιμές ακόμη και με μικρές ποσότητες παραγωγής.

- Αξιοποίηση υπαρχουσών βοηθητικών υποδομών όπως:

- το περιφερειακό φυτώριο Δωδεκανήσου, το οποίο με την ολοκλήρωση του Βοτανικού κήπου θα καταστεί επισκέψιμο και θα προβάλλει την τοπική παραγωγή - Δημιουργία αντίστοιχου βοτανικού κήπου είτε στη Νάξο είτε στην Άνδρο

- ο Σταθμός Γεωργικών Ερευνών της Βάρης Παραδεισίου Ρόδου και ο Σταθμός Κτηνοτροφικών Ερευνών στον Καλαμώννα Ρόδου, με σημαντικό ρόλο στην αναδιάρθρωση του πρωτογενή τομέα, καθώς επίσης στην στήριξη

των παραγωγών σε συνδυασμό με το εδαφολογικό και φυτοϋγειονομικό εργαστήριο.

- Δημιουργία Τράπεζας σπόρων καλλιεργητικών φυτών και αγροστωδών Περιφέρειας Ν. Αιγαίου, καθώς και διαφύλαξη της γενετικής ποικιλίας τοπικών ειδών του ζωικού κεφαλαίου (αιγοειδή Αντιμήλου).
- Δημιουργία Περιφερειακού Φορέα ο οποίος θα εγγυάται την εφαρμογή Συμφώνου Ποιότητας Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου - θέσπιση τοπικού σήματος.
- Ίδρυση αγορών δημοπράτησης
- Εκπαίδευση και δια βίου μάθηση των αγροτών στα κέντρα επιμόρφωσης (ΕΘΙΑΓΕ, ΟΓΕΕΚΑ-ΔΗΜΗΤΡΑ κ.ά.) και σε απομακρυσμένες περιοχές αξιοποίηση τηλεδιάσκεψης με χρήση υφιστάμενου δικτύου (Δίκτυο Επιμελητηρίων), με σκοπό την συμβουλευτική υποστήριξη σε αγρότες-κτηνοτρόφους-αλιείς.

Ως προς τη φυτική παραγωγή προτείνονται:

- Η παροχή κινήτρων για τη διατήρηση της καλλιέργειας των εσπεριδοειδών στα νησιά Νάξος, Ρόδος, Κάλυμνος, Κως και Αστυπάλαια.
- Παροχή κινήτρων για τη διατήρηση των αμπελώνων σε νησιά που δέχονται ισχυρές συνεχείς πιέσεις από την τουριστική ανάπτυξη (Θήρα, Πάρος, Αντίπαρος, περιοχές της Ρόδου, κλπ.), καθώς και άλλων καλλιεργειών ΠΟΠ, ΠΓΕ (π.χ. φάβα, ντομάτα Σαντορίνης), ανεξάρτητα από την άμεση οικονομική τους απόδοση και ανταγωνιστικότητα, με στόχο τη συμβολή στη διατήρηση του φυσικού και πολιτιστικού αποθέματος της Περιφέρειας.
- Προβολή-προώθηση των Προϊόντων Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ) και Γεωγραφικών Ενδείξεων (ΠΓΕ), συμπεριλαμβανομένων και των κρασιών καθώς και των αποσταγμάτων αμπελοοινικών προϊόντων.

Ως προς την κτηνοτροφία προτείνεται:

- Οριοθέτηση βοσκοτόπων σε συνάρτηση με προγράμματα αύξησης της παραγωγικότητας της χορτοβοσκής. Σύνταξη μελετών βοσκοϊκανότητας και αποφυγή υλοποίησης αποσπασματικών έργων.
- Χωροθετήσεις υποδομών, μονάδων μεταποίησης – τυποποίησης, συσκευασίας, σφαγείων, κλπ.
- Διερεύνηση δυνατότητας λειτουργίας κινητών μονάδων σφαγείων (αυτοκινούμενα ή πλωτά)
- Ενίσχυση κατά προτεραιότητα δράσεων φιλικών προς το περιβάλλον όπως μονάδες παραγωγής βιολογικών προϊόντων, ειδικές εκτροφές πτηνοτροφίας, εκτροφή χοίρων, κλπ.
- Συγκέντρωση και ενίσχυση κτηνοτροφικής δραστηριότητας στα νησιά όπου υπάρχουν ευνοϊκότερες συνθήκες ανάπτυξης (δυνατότητα ύπαρξης οργανωμένων κτηνοτροφικών μονάδων και παραγωγής ζωοτροφών, ύπαρξη εργοστασίων γάλακτος και μονάδων επεξεργασίας γαλακτοκομικών προϊόντων, μεταφορικά μέσα, κλπ.), όπως Ρόδος, Κως, Κάρπαθος, Κάσος, Νάξος, Αμοργός, Τήνος, Άνδρος, Κύθνος.
- Επίλυση νομικών θεμάτων: ενδεικτικά, διερεύνηση δυνατότητας ένταξης στο πρόγραμμα εκσυγχρονισμού των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων που δεν διαθέτουν άδεια λειτουργίας, με την προϋπόθεση να εκπληρώσουν αυτήν την υποχρέωση όταν ενταχθούν στο πρόγραμμα, απλούστευση αδειών λειτουργίας μικρής κλίμακας τυροκομείων τοπικής κατανάλωσης και σφαγείων.

Στον τομέα των εγγειοβελτιωτικών έργων προτείνεται η ολοκλήρωση των έργων κατασκευής και λειτουργίας ταμιευτήρων (φραγμάτων και λιμνοδεξαμενών) σύμφωνα με τα προτεινόμενα στο κεφάλαιο "διαχείριση υδατικών πόρων". Με τα έργα αυτά αντιμετωπίζεται συγχρόνως το πρόβλημα της ικανοποίησης των αναγκών της γεωργικής και κτηνοτροφικής παραγωγής, αλλά και των αναγκών ύδρευσης των νησιών και παράλληλα είναι συμβατά με

την προστασία του περιβάλλοντος (περιορισμός γεωτρήσεων και έλεγχος υπεράντλησης από τους υπόγειους υδροφορείς).

Συστατικά χαρακτηριστικά του κλάδου της αλιείας

- Αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους παραγωγικούς κλάδους της οικονομίας της Περιφέρειας Νοτίου Αιγαίου, με σοβαρό εξαγωγικό προσανατολισμό.
- Η θαλάσσια αλιεία διαδραματίζει ιδιαίτερο ρόλο στην τοπική οικονομία νησιών μέσης και χαμηλής αναπτυξιακής ταχύτητας (Ομάδες II & I).
- Σημαντική θέση ως προς την απασχόληση κατέχει η παράκτια και μέση αλιεία, η οποία ούτως ή άλλως ανταποκρίνεται περισσότερο ικανοποιητικά στις κοινωνικές και οικονομικές δομές που εμφανίζουν οι μικρές κοινωνίες των νησιών του Αιγαίου.
- Η αλιευτική δραστηριότητα είναι μια από τις κύριες συνιστώσες της ταυτότητας νησιών ή/και τόπων.

Σημαντικά προβλήματα - αρνητικοί παράγοντες επιρροής

- Μείωση των ιχθυοαποθεμάτων, συνεπεία υπεραλίευσης, αδόκιμων πρακτικών αλίευσης που οδηγούν σε υποβάθμιση των θαλάσσιων οικοτόπων, παράνομης αλιευτικής δραστηριότητας, ρύπανσης.
- Εισβολή ξενικών ειδών
- Ανταγωνιστική σχέση μορφών επαγγελματικής αλιείας και με ερασιτεχνική αλιεία.
- Πολυνομία / διαφορετικές ερμηνείες, πλημμελής έλεγχος.
- Δομικά προβλήματα (ηλικία αλιέων, έλλειψη υποστηρικτικών δομών & υποδομών, οργανωτικά κενά εμπορίας κλπ.)

Στο πλαίσιο αυτό ως **κεντρικός στόχος** τίθεται η προώθηση της αειφορικής αλιείας αυτοτελώς και σε συνέργεια με τον τουρισμό και τη μεταποίηση.

Οι στρατηγικές κατευθύνσεις, μέτρα πολιτικής και δράσεις συνοψίζονται ως εξής:

- Εκπόνηση μελετών φέρουσας ικανότητας αλιευτικών περιοχών, οριοθέτηση βασικών αλιευτικών πεδίων και θέσπιση όρων και περιορισμών για την ορθολογική τους εκμετάλλευση.
- Προώθηση χαρακτηρισμού θαλάσσιων και παράκτιων περιοχών ως προστατευόμενων και εκπόνησης διαχειριστικών σχεδίων.

Κατά προτεραιότητα να διερευνηθούν οι σημαντικές αλιευτικές περιοχές μεταξύ Πάρου - Νάξου, Κουφονησίων – Αμοργού, Μήλου, Κιμώλου, Φολεγάνδρου, Σικίνου, Λέρου – Καλύμνου - Κω, συμπλέγματος Λειψών, Κάσου.

- Καθορισμός ζωνών απόλυτης προστασίας με πλήρη απαγόρευση κάθε αλιευτικής δραστηριότητας ώστε να δημιουργηθούν πηγές βιολογικών εφεδρειών (θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί και η μέθοδος κατασκευής και εγκατάστασης τεχνητών υφάλων).
- Οριοθέτηση παράκτιων προστατευόμενων ζωνών, καθώς και περιοχών κλειστών στα καταστροφικά αλιευτικά εργαλεία.
- Αντιμετώπιση επιπτώσεων από την εισβολή ξενικών ειδών θαλάσσιας πανίδας και χλωρίδας.

Η υλοποίηση των ρυθμίσεων αυτών προϋποθέτει ειδικές περιβαλλοντικές μελέτες των οικοσυστημάτων, μελέτες κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων, διαχειριστικά σχέδια και συστήματα συνεχούς παρακολούθησης βάσει ποσοτικοποιημένων δεικτών κ.α.

- Άμεση εφαρμογή του κανονισμού της Μεσογείου όσον αφορά στην χαρτογράφηση περιοχών που χρήζουν προστασίας (λειβάδια ποσειδωνίας, κοράλλια, τραγάνες κλπ.).
- Καταγραφή των περιοχών αναπαραγωγής των υδρόβιων οργανισμών και των περιοχών συγκέντρωσης των «νεαρών» ατόμων.

- Ειδική μέριμνα προτείνεται για τη διατήρηση και ανάπτυξη του κλάδου της σπογγαλιείας στην Κάλυμνο - μελέτη αξιοποίησης άλλων ειδών (π.χ. για φαρμακευτική χρήση), σε συνεννόηση με τον Σύλλογο των Σπογγαλιέων.
- Σχεδιασμός και χωροθετήσεις των υποδομών και εξοπλισμών της αλιευτικής δραστηριότητας σε συνάρτηση με τις κύριες περιοχές που αυτή ασκείται (λιμάνια εμπορικά ή μικτής χρήσης εφοδιασμού αλλά και διοχέτευσης των αλιευμάτων, νέα αλιευτικά καταφύγια, κέντρα συγκέντρωσης, διανομής και ανασυσκευασίας αλιευτικών προϊόντων, αποθηκευτικοί χώροι, συσκευαστήρια, μεταποιητικές μονάδες, κλπ.).
- Δημιουργία δύο τουλάχιστον (ένα ανά χωρική ενότητα Κυκλάδων – Δωδεκανήσων) Κέντρων Σχεδιασμού και Ανάπτυξης Πρωτοβουλιών για την Αλιεία (Πάρος, Κάλυμνος).
- Πρωτοβουλία των Δήμων για τη λειτουργία οργανωμένων ιχθυαγορών.
- Προώθηση αλιευτικού και υποθαλάσσιου τουρισμού.
- Άμεση δημιουργία Μητρώου Αλιέων και ρύθμιση των θεμάτων επαγγελματικότητας.
- Άμεση δημιουργία Μητρώου Ερασιτεχνών Αλιέων και καταγραφή του ερασιτεχνικού στόλου.
- Συστηματική υλοποίηση Εθνικού Συστήματος Συλλογής Αλιευτικών Δεδομένων.
- Σύστημα συνεχούς παρακολούθησης (monitoring) της εξέλιξης και των επιπτώσεων των ιχθυο-υδατοκαλλιεργειών.
- Κίνητρα για την είσοδο ηλικιακά νέων στην αλιεία.
- Οικονομικές ενισχύσεις για εκσυγχρονισμό στόλου (σκάφη και εξοπλισμός).
- Σχεδιασμός και υλοποίηση προγραμμάτων σε συνεργασία με τους Δήμους για την ενημέρωση και κατάρτιση των αλιέων, επαγγελματιών και

ερασιτεχνών, στη χρήση εκλεκτικότερων τρόπων αλιείας, προστασίας θαλασσίου περιβάλλοντος, κλπ.

- Προώθηση ενεργειών για ένταξη στα εκπαιδευτικά προγράμματα (π.χ. των Επαγγελματικών Λυκείων) αντικειμένων που συνδέονται με τα επαγγέλματα της θάλασσας.
- Σύνταξη «Κωδίκων Ορθής Αλιευτικής Συμπεριφοράς» - καλλιέργεια «αλιευτικής συνείδησης» μεταξύ όλων των επαγγελματιών και ερασιτεχνών ψαράδων – Ειδικά Σύμφωνα και απονομή Σημάτων / Βραβείων σε ένδειξη αναγνώρισης της συνεισφοράς στην προστασία του περιβάλλοντος - Πιστοποίηση Αλιέων βάσει Τοπικών Συμφώνων.
- Προστασία των παράκτιων αλιέων και ενεργοποίηση / συμμετοχή τους στη διαχείριση των αλιευτικών πεδίων που δραστηριοποιούνται.
- Θεσμικές και διαχειριστικές παρεμβάσεις αναφορικά με χωρο-χρονικούς περιορισμούς άσκησης της δραστηριότητας (επαγγελματικής και ερασιτεχνικής) ανάλογα με κατηγορία σκαφών, αλιευτικά εργαλεία, ζωτικές λειτουργίες θαλάσσιας πανίδας κλπ. και αποτελεσματικός έλεγχος
- Θα πρέπει να αξιοποιηθεί περαιτέρω η προεργασία που έγινε σε τοπικό επίπεδο (μέσω ημερίδων, συναντήσεων φορέων κλπ.), ώστε κοινής αποδοχής μέτρα να προωθηθούν προς θεσμοθέτηση.
- Προγραμματισμός δράσεων ενημέρωσης των κατοίκων των νησιών για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος.
- Εκσυγχρονισμός και κωδικοποίηση της αλιευτικής νομοθεσίας, προώθηση σύστασης θεσμικών οργάνων.
- Ενσωμάτωση στην ευρωπαϊκή νομοθεσία μέτρων προστασίας των μικρο-μεσαίων αλιέων και των παραδοσιακών ξύλινων σκαφών, όχι μόνο ως μουσειακά στοιχεία αλλά ως ενεργό εξοπλισμό.
- Δυναμική παρουσία σε κέντρα σχεδιασμού και εφαρμογής πολιτικής εθνικού και ευρωπαϊκού επιπέδου ώστε να λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαιτερότητες

(γεωγραφικές, οργανωτικές / επιχειρηματικές κλπ.) της Περιφέρειας συνολικά και των ομάδων νησιών ειδικότερα.

Ο κλάδος των υδατοκαλλιέργειών παρουσιάζει αυξημένο ενδιαφέρον, τόσο σε εθνικό επίπεδο δεδομένων των εσόδων που δημιουργούνται από τις εξαγωγές των αλιευμάτων, όσο και για το χώρο του Νοτίου Αιγαίου, ο οποίος συγκεντρώνει όλα τα συγκριτικά πλεονεκτήματα για την περαιτέρω ανάπτυξη του κλάδου, με θετικές επιπτώσεις στην απασχόληση. Ταυτόχρονα απαιτείται λεπτός χειρισμός δεδομένης της ευθραυστότητας των θαλάσσιων συστημάτων και του τοπίου και των άλλων δραστηριοτήτων που ασκούνται στον θαλάσσιο χώρο και κυρίως του τουρισμού.

Σύμφωνα με το ΕΠΧΣΑΑ για τις Υδατοκαλλιέργειες, ως ΠΑΥ (με χρήση ιχθυοκαλλιέργεια) χαρακτηρίζονται οι ακόλουθες θαλάσσιες περιοχές, εντασσόμενες σε κατηγορίες:

- Λέρος – Λειψοί, “περιοχή ιδιαίτερα ανεπτυγμένη”
- Γλαρονήσια Λέρου, Κάλυμνος – Ψέριμος, Κάλυμνος – Εμπορειός, Κάμειρος Ρόδου – Χάλκη, “περιοχές με περιθώρια ανάπτυξης”
- Αγαθονήσι, “περιοχές δυσπρόσιτες με σημαντικές δυνατότητες”,

ενώ στην κατηγορία Ε -α) *δυσπρόσιτες, παραμεθόριες, νησιωτικές περιοχές, όπου η ανάπτυξη υδατοκαλλιέργειών κρίνεται σκόπιμη για γεωπολιτικούς και αναπτυξιακούς λόγους, β) περιοχές με σημαντική απουσία άλλων αναπτυξιακών δραστηριοτήτων ανταγωνιστικών του ίδιου χώρου, για τη συγκράτηση του πληθυσμού, ή γ) περιοχές με κατάλληλα χαρακτηριστικά, που γειτνιάζουν με περιοχές ζήτησης (αστικά κέντρα, τουριστικές περιοχές κ.λπ.), διαθέτουν υποδομές εξυπηρέτησης για την προώθηση των προϊόντων, αλλά, παράλληλα, λόγω είτε της γειτνίασης με ανταγωνιστικές χρήσεις, είτε της ευαισθησίας του φυσικού περιβάλλοντος, κρίνεται προτιμότερη η διάσπαρτη παρά η οργανωμένη χωροθέτηση-*, περιλαμβάνονται οι Κυκλάδες και ο υπόλοιπος χώρος των Δωδεκανήσων.

Προτείνεται:

- Η προώθηση του σχεδιασμού του συστήματος παρακολούθησης του βαθμού υλοποίησης και αποτελεσματικότητας του ΕΠΧΣΑΑ για τις Υδατοκαλλιέργειες, δηλαδή ο προσδιορισμός κρίσιμων δεικτών καταγραφής και αξιολόγησης και του μηχανισμού παρακολούθησης στο πλαίσιο του Χωρικού Παρατηρητηρίου του ΥΠΕΝ.
- Η δημιουργία αποτελεσματικών ελεγκτικών μηχανισμών για την παρακολούθηση της επιβάρυνσης του περιβάλλοντος από μονάδες υδατοκαλλιέργειών, όπως και για την παρακολούθηση εφαρμογής των υποδείξεων των ελεγκτών.
- Η επίσπευση της χαρτογράφησης λειμώνων Ποσειδωνίας, αλιευτικών πεδίων, νηπιοτροφείων, περιοχών αναπαραγωγής και ενδιαίτησης ιχθύων.
- Η εκπόνηση, σε επίπεδο νησιού Μελετών ΠΟΑΥ και ΠΑΣΜ, στη βάση Στρατηγικών Θαλάσσιων Χωροταξικών Σχεδίων, για εγκατάσταση νέων μονάδων και μετεγκατάσταση υπάρχουσών μονάδων θαλασσοκαλλιέργειών σε άλλες καταλληλότερες περιοχές, με έμφαση στην αντιμετώπιση προβλημάτων συγκρούσεων ή ανταγωνισμού με άλλες δραστηριότητες όπως π.χ. ο τουρισμός και την προστασία των θαλάσσιων οικοσυστημάτων και της ενάλιας πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Η θέσπιση ειδικών κανόνων και όρων δόμησης για τις χερσαίες εγκαταστάσεις υποστήριξης των μονάδων υδατοκαλλιέργειας, ώστε να μειωθεί η άσκοπη κατάληψη χώρου και να αντιμετωπισθεί η συνήθης πλημμελής οργάνωση του χώρου και η αισθητική ρύπανση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 – Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΓΥΑΡΟΥ

6.1. Το νησί της Γυάρου

Η Γυάρος (ή αλλιώς τα Γιούρα) έχει έκταση 17 τετραγωνικά χιλιόμετρα και βρίσκεται στις Βόρειες Κυκλάδες, βόρειο-δυτικά της Σύρου από την οποία απέχει 9 ναυτικά μίλια. Αν και στο μυαλό όλων είναι το έρημο νησί της εξορίας, στην αρχαιότητα ήταν κατοικημένη και λειτουργούσε σαν πόλη-κράτος κόβοντας ακόμα και δικά της νομίσματα.

Σύμφωνα με τον Όμηρο ήταν ο τόπος που ο Ποσειδώνας βούλιαξε τον Αίαντα με την τρίαινά του τιμωρώντας τον έτσι για την ασέβεια που έδειξε στους θεούς. Η ιστορία του νησιού είναι «σκοτεινή» και η σύνδεση με την εξορία ξεκινάει από τους Ρωμαϊκούς και Βυζαντινούς χρόνους.

Στη διάρκεια και αμέσως μετά τον Εμφύλιο η Γυάρος μετατράπηκε σε φυλακή και τα μοναδικά κτίρια που θα δει σήμερα κάποιος πάνω στο νησί, χτίστηκαν από τους ίδιους τους κρατούμενους οι οποίοι ξεπέρασαν τους 7.000. Κατά την περίοδο της δικτατορίας χρησιμοποιείται ξανά ως τόπος εκτόπισης πολιτικών κρατουμένων. Με τη μεταπολίτευση και μέχρι το 2002 λειτούργησε σαν πεδίο βολής για το ναυτικό και από τότε παραμένει ακατοίκητη με μόνους επισκέπτες ψαράδες και κυνηγούς.

Χαρακτηρίστηκε ιστορικός τόπος το 2001 από το Υπουργείο Πολιτισμού. Όσο μοναδική είναι η ιστορία της, άλλο τόσο σπάνιο είναι το φυσικό της περιβάλλον. Το 2011 εντάχθηκε στο Δίκτυο Natura 2000 και η βλάστησή της αποτελείται από φρύγανα και χαμηλή ή ψηλή βλάστηση του είδους *Juniperus spp*, ενώ είναι σημαντικό ενδιαίτημα για μεταναστευτικά πουλιά, φιλοξενώντας 170 ζευγάρια γερακιού Ελεονόρας (*Falco eleonora*) και αετούς *Hierraetus fasciatus*.

Μαζί με τη μια πηγή γλυκού νερού που υπάρχει στο νησί θα βρει κανείς και το είδος φιδιού *Hierophis viridiflavus*. Η Γυάρος είναι γεμάτη με απόκρημνες βραχώδεις ακτές και αμμόδεις παραλίες και οι δεκάδες θαλάσσιες σπηλιές της χρησιμοποιούνται από τη Μεσογειακή φώκια για αναπαραγωγή.

Το νησί που στιγματίστηκε σαν τόπος εξορίας, έχει γίνει σήμερα τόπος ζωής για κάποια από τα σπανιότερα θαλάσσια θηλαστικά της Μεσογείου.

Λαμβάνοντας υπόψη την αξία των διαφόρων ενδιαιτημάτων στην περιοχή της Γυάρου προέκυψε ο συνθετικός Χάρτης 6, όπου φαίνεται ότι πολύ σημαντική είναι η περιοχή μέχρι την ισοβαθή περίπου των 100m, όπου και απαντάται το μεγαλύτερο ποσοστό των σημαντικών οικοτόπων και ενδιαιτημάτων των ειδών ενδιαφέροντος. Τα λιβάδια Ποσειδωνίας και η τραγάνα αποτελούν σημαντικούς οικοτόπους με μεγάλη βιολογική ποικιλότητα και παραγωγικότητα, έχουν μεγάλη σημασία για τον κύκλο ζωής μεγάλου αριθμού θαλάσσιων οργανισμών και παρέχουν μια σειρά από οικοσυστημικές υπηρεσίες. Η παρουσία τους αυξάνει σημαντικά την αθροιστική αξία των ενδιαιτημάτων στην περιοχή. Παράλληλα, η σημασία της παράκτιας ζώνης του νησιού για τον κύκλο ζωής σπάνιων και απειλούμενων ειδών ζώων (Μύχος, Μεσογειακή Φώκια και Ρινοδέλφινο), καθώς επίσης και το μέγεθος του πληθυσμού αυτών στην περιοχή επίσης αυξάνει σημαντικά την αξία των ενδιαιτημάτων της περιοχής. Η περιοχή με τη μεγαλύτερη αξία είναι το δυτικό τμήμα του νησιού, καθώς επίσης και η περιοχή όπου απαντάται η τραγάνα στην υπόλοιπη περιοχή. Πρέπει να σημειωθεί ότι η έλλειψη στοιχείων για τους τύπους πυθμένα στο σύνολο της περιοχής μελέτης έχει ως αποτέλεσμα να παρουσιάζονται κάποιες πλασματικές τιμές πέρα από το όριο χαρτογράφησης του πυθμένα.

6.2. Λόγοι για τον ορισμό της Γυάρου ως Προστατευόμενης περιοχής και ΚΑΖ

Στην Ελλάδα ζει και αναπαράγεται ο μεγαλύτερος πληθυσμός μεσογειακής φώκιας *Monachus monachus* σε ευρωπαϊκό επίπεδο και πάνω από το 50% του συνολικού πληθυσμού σε παγκόσμιο επίπεδο. Πρόκειται για ένα απειλούμενο είδος που προστατεύεται από την εθνική, ευρωπαϊκή και διεθνή νομοθεσία. Για την προστασία του έχει θεσπιστεί ήδη εδώ και χρόνια το Εθνικό Θαλάσσιο Πάρκο Βορείων Σποράδων, στην Αλόνησο, όπως επισημάνθηκε στην σελίδα 16. Έρευνες αποκάλυψαν πρόσφατα ότι ο σημαντικότερος

πληθυσμός της μεσογειακής φώκιας, ο οποίος μάλιστα αναπαράγεται κάθε χρόνο με σταθερά υψηλούς ρυθμούς, εντοπίζεται στη Γυάρο. Στα βράχια του νησιού βρίσκεται ίσως η πιο σημαντική αποικία μύχων (*Puffinus yelkouan*), είδος θαλασσοπουλιού, στην Ελλάδα. Λόγω της σημασίας της περιοχής οι φορείς που συμμετέχουν στο ευρωπαϊκό πρόγραμμα ΚΥΚΛΑΔΕΣ LIFE στοχεύουν στη δημιουργία μιας ολοκληρωμένης θαλάσσιας προστατευόμενης περιοχής στην ευρύτερη περιοχή της Γυάρου με έμφαση στη διατήρηση του φυσικού περιβάλλοντος αλλά και στην προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης των τοπικών κοινωνιών. Βάση για τη διαμόρφωση των κατάλληλων μέτρων προστασίας, συμβάλλοντας παράλληλα στη βιώσιμη ανάπτυξη, αποτελούν: η επιστημονική μελέτη των πολύτιμων οικολογικών χαρακτηριστικών του νησιού, σειρά δράσεων προστασίας και φύλαξης, καθώς η προώθηση εναλλακτικών δραστηριοτήτων και η προβολή της περιοχής, με τη συμμετοχή και συμβολή των αρμόδιων υπηρεσιών και όλων των εμπλεκόμενων φορέων. Στο πλαίσιο αυτό, συστάθηκε η Επιτροπή Συνδιαχείρισης της Γυάρου, στην οποία συμμετέχουν εκπρόσωποι των τοπικών φορέων της Σύρου και της Άνδρου: των συλλόγων επαγγελματιών ψαράδων, της τοπικής αυτοδιοίκησης και των τοπικών αναπτυξιακών φορέων καθώς και εκπρόσωποι των συναρμόδιων υπουργείων, ερευνητικών ινστιτούτων και πανεπιστημίων και των περιβαλλοντικών μη κυβερνητικών οργανώσεων. Η Επιτροπή αυτή συζητά συστηματικά και οργανωμένα με βάση ένα κοινό όραμα, το οποίο συμμερίζονται τα μέλη της, σχεδιάζει και καταρτίζει τα μέτρα που θα ισχύσουν στη νέα προστατευόμενη περιοχή, αλλά και τον τρόπο που θα λειτουργήσει στο μέλλον. Μέσω της Επιτροπής Συνδιαχείρισης της Γυάρου εξασφαλίζεται η συμμετοχή όλων των φορέων που εμπλέκονται έμμεσα ή άμεσα στη διαμόρφωση προτάσεων για το μέλλον της περιοχής. Είναι η πρώτη φορά που οργανώνεται με αυτόν τον τρόπο διαβούλευση και συζήτηση για το μέλλον μιας προστατευόμενης περιοχής στην Ελλάδα, με αποτέλεσμα να είναι ήδη μία πρότυπη διαδικασία για τη χώρα μας.

Ένα μεγάλο βήμα για τη διαφύλαξη του μοναδικού φυσικού πλούτου της Γυάρου σημειώθηκε πριν από λίγο καιρό, καθώς στις 4 Ιουλίου 2019, η ηγεσία του υπουργείου Περιβάλλοντος υπέγραψε την υπουργική απόφαση (ΥΠΕΝ / ΔΔΦΠΒ / 58979 / 1531 (Δ'389/04.07.2019)) που θεσπίζει μία σειρά

από μέτρα για την προστασία του νησιού και της γύρω θαλάσσιας ζώνης. Η θεσμοθέτηση αυτής της πρότυπης προστατευόμενης περιοχής έρχεται ως αποτέλεσμα του προγράμματος ΚΥΚΛΑΔΕΣ LIFE: «Ολοκληρωμένη προστασία για τη Μεσογειακή φώκια στις Βόρειες Κυκλάδες» που υλοποιήθηκε από το WWF Ελλάς μαζί με το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, την Αποκεντρωμένη Διοίκηση Αιγαίου, την Αναπτυξιακή Εταιρία Κυκλάδων, το Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, τη MOM/Εταιρία για τη Μελέτη και Προστασία της Μεσογειακής Φώκιας και το ιταλικό ινστιτούτο Tethys.

Ειδικότερα, το «ΚΥΚΛΑΔΕΣ LIFE» (2013 – 2017) έθεσε τα θεμέλια προκειμένου να δημιουργηθεί με ολοκληρωμένο τρόπο και μέσα από μια έντονα συμμετοχική διαδικασία, αυτή η νέα θαλάσσια προστατευόμενη περιοχή. Η θεσμοθέτηση των μέτρων προστασίας της Γυάρου αποτελεί το επιστέγασμα μίας μοναδικής πρωτοβουλίας για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος των Κυκλάδων. Για σειρά ετών, όλοι οι κύριοι εμπλεκόμενοι με τη Γυάρο φορείς πέτυχαν κάτι σπάνιο και πρωτοποριακό: κάθισαν στο ίδιο τραπέζι και συνδιαμόρφωσαν μία ολοκληρωμένη πρόταση για την προστασία της φύσης, την ανάδειξη της ιστορικής αξίας της περιοχής και την υποστήριξη της βιώσιμης ανάπτυξης των γειτονικών νησιών. Αυτή η συμμετοχική διαδικασία αποδείχθηκε ότι μπορεί να λειτουργήσει προς όφελος όλων και θα πρέπει να αποτελέσει παράδειγμα για την προώθηση της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος στη χώρα μας, αλλά και στη Μεσόγειο.

6.3. Ο φυσικός πλούτος της Γυάρου

Τη βάση για τη διαμόρφωση των κατάλληλων μέτρων προστασίας αποτέλεσαν οι έρευνες και χαρτογραφήσεις που πραγματοποιήθηκαν από εταίρους του προγράμματος, οι οποίες έφεραν στο φως μοναδικά επιστημονικά ευρήματα για το άλλοτε νησί εξορίας.

Μεταξύ άλλων, έρευνες της MOM/Εταιρεία για τη Μελέτη και Προστασία της Μεσογειακής Φώκιας, έδειξαν πως στις παραλίες και τις σπηλιές της Γυάρου ζει και αναπαράγεται περίπου το 12% του παγκόσμιου

πληθυσμού της μεσογειακής φώκιας *Monachus monachus*, του πιο απειλούμενου με εξαφάνιση και σπάνιου θαλάσσιου θηλαστικού της Ευρώπης. Επίσης, σε έρευνες που πραγματοποίησε το Πανεπιστήμιο Πατρών, διαπιστώθηκε ότι πάνω από το 50% της θαλάσσιας περιοχής της Γυάρου καλύπτεται από οικότοπους προτεραιότητας και, συγκεκριμένα, από μοναδικούς κοραλλιογενείς σχηματισμούς και λιβάδια Ποσειδωνίας.

Το χερσαίο περιβάλλον μελετήθηκε από το Μουσείο Φυσικής Ιστορίας της Κρήτης και από ειδικούς ορνιθολόγους, οι οποίοι ανακάλυψαν μία μοναδική αποικία περίπου 2.000 ζευγαριών του σπάνιου θαλασσοπούλιου Μύχου.

6.4. Μέτρα για την προστασία της Γυάρου

Αυτή την εξαιρετικής σημασίας βιοποικιλότητα έχουν ως στόχο να διαφυλάξουν τα νέα μέτρα που θεσμοθετήθηκαν με την υπουργική απόφαση, με σεβασμό στον ιστορικό τόπο και δίνοντας τη δυνατότητα ήπιων δραστηριοτήτων που μπορούν να στηρίξουν την ανάπτυξη της τοπικής κοινωνίας.

Σύμφωνα με το νέο πλαίσιο, το νησί χωρίζεται σε τρεις χερσαίες και τρεις θαλάσσιες ζώνες. Στο χερσαίο κομμάτι επιτρέπονται, μεταξύ άλλων και υπό προϋποθέσεις, η επιστημονική έρευνα, τα έργα αποκατάστασης και ανάδειξης του ιστορικού τόπου, καθώς και η επίσκεψη και η ξενάγηση επισκεπτών με σκοπό την περιβαλλοντική εκπαίδευση, την παρατήρηση της φύσης και την αναψυχή. Όσον αφορά στη θαλάσσια περιοχή, επίσης υπό πολύ συγκεκριμένες προϋποθέσεις, επιτρέπονται εποχιακά, μεταξύ άλλων, η παράκτια επαγγελματική αλιεία με ειδική άδεια, οι οργανωμένες καταδυτικές δραστηριότητες και ο αλιευτικός τουρισμός από επαγγελματίες αλιείς.

Ήδη, η ανταπόκριση από τις τοπικές κοινωνίες Σύρου και Άνδρου και την Επιτροπή Συνδιαχείρισης Γυάρου είναι εξαιρετικά θετική. Πρόκειται, εξάλλου, για την πρόταση και τα μέτρα που είχε αποφασίσει ομόφωνα η ίδια η Επιτροπή.

6.5. Θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός Γυάρου

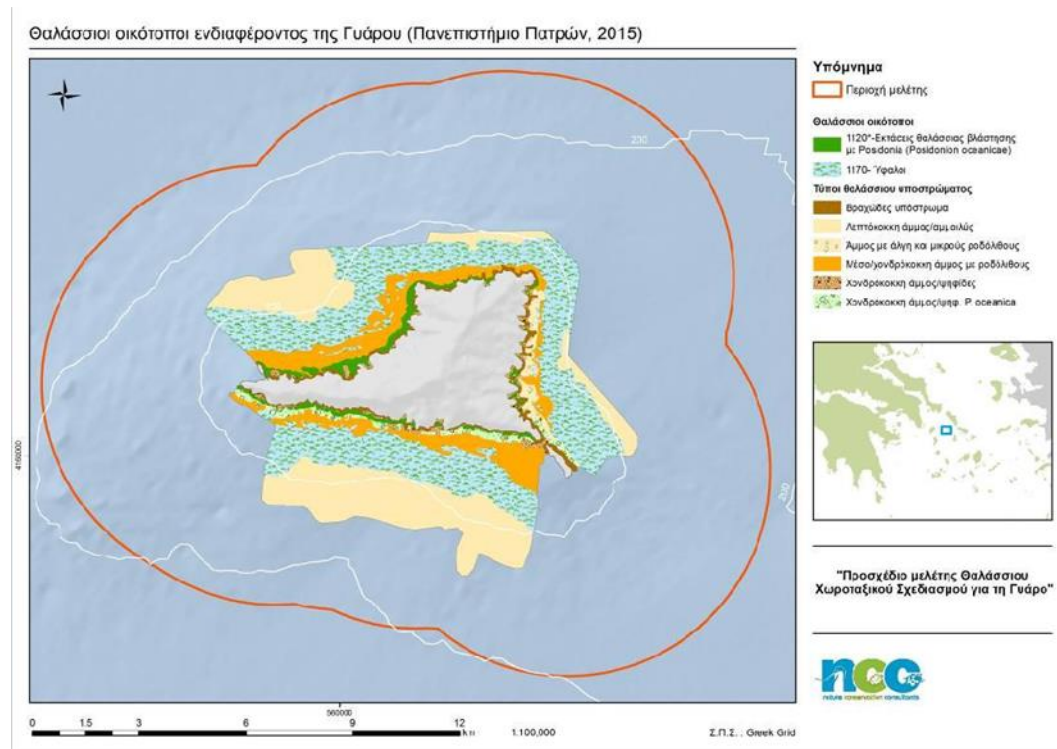
Η θαλάσσια περιοχή της Γυάρου έχει ιδιαίτερη οικολογική σημασία, μιας και φιλοξενεί οργανισμούς και οικοτόπους προτεραιότητας σε Ευρωπαϊκό επίπεδο και για τον λόγο αυτό έχει χαρακτηριστεί ως Ζώνη Ειδικής Προστασίας και Τόπος Κοινοτικής Σημασίας του Δικτύου Natura 2000.

Παρακάτω παρουσιάζονται συνοπτικά οι σημαντικότερες κατηγορίες θαλάσσιων ειδών και οικοτόπων που λαμβάνονται υπόψη στον παρόντα σχεδιασμό, με έμφαση στις περιοχές όπου απαντώνται και τα κρίσιμα για αυτά ενδιαίτηματα. Στόχος είναι η χαρτογραφική απεικόνιση του θαλάσσιου χώρου που χρησιμοποιούν.

Η Γυάρος έχει χαρακτηριστεί ως Τόπος Κοινοτικής Σημασίας, όπου οι θαλάσσιοι οικοτόποι προτεραιότητας που απαντώνται στο θαλάσσιο τμήμα του είναι τα Λιβάδια Ποσειδωνίας (1120), αλλά και άλλοι οικοτόποι ενδιαφέροντος όπως είναι οι Ύφαλοι (1170), που αντιπροσωπεύονται από τον βιότοπο της τραγάνας.

Η θαλάσσια περιοχή της Γυάρου αποτελεί μια από τις λίγες περιοχές στην Ελλάδα όπου έχουν χαρτογραφηθεί οι θαλάσσιοι οικοτόποι. Η χαρτογραφημένη περιοχή εκτείνεται μέχρι και τα 3 nm από την ακτή της Γυάρου και παρέχει πολύ χρήσιμες πληροφορίες για τον θαλάσσιο σχεδιασμό περιμετρικά της Γυάρου (Χάρτης 5). Τα λιβάδια Ποσειδωνίας εντοπίζονται σε βάθη μέχρι 40m, ενώ μεγάλο τμήμα της περιοχής καλύπτεται από συμπαγείς σχηματισμούς ασβεστιτικών ροδοφυκών, που δημιουργούν υφάλους και ράχες (τραγάνα). Η τραγάνα με τη μορφή πεδίου πυκνών ροδολίθων εντοπίζεται σε βάθη από 80 μέχρι 110 m.

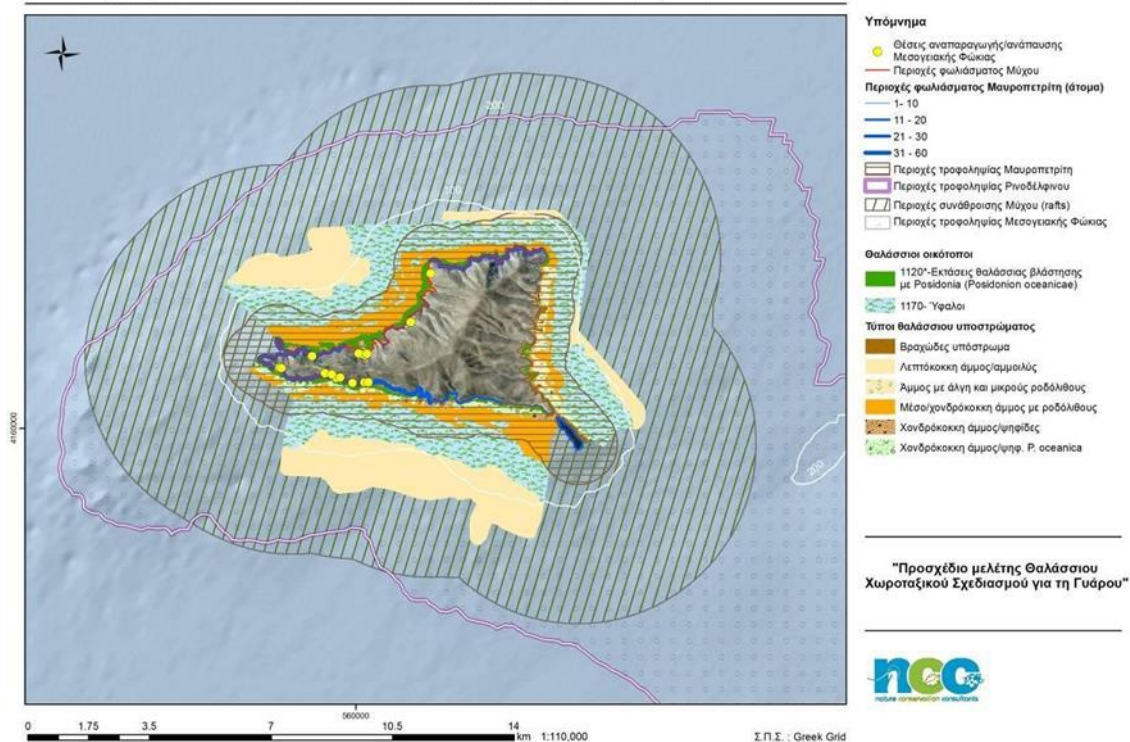
Χάρτης 5. Θαλάσσιοι οικοτόποι ενδιαφέροντος, Πηγή: Πανεπιστήμιο Πατρών, 2015

Στον παράκτιο χώρο οι ακτές στο ΝΔ και ΒΔ τμήμα του νησιού φιλοξενούν τα είδη ενδιαφέροντος και ειδικότερα από το ακρωτήρι Πετρίτης μέχρι και τον Ορμο Βάτος φιλοξενούν και τα τρία είδη (Μεσογειακή Φώκια, Μύχος, Μαυροπετρίτης). Στον θαλάσσιο χώρο μέχρι την ισοβαθή των 100m περικλείονται όλοι οι σημαντικοί οικοτόποι και τα ενδιαίτηματα των ειδών ενδιαφέροντος και κατά συνέπεια αποτελεί τη σημαντικότερη ζώνη, ενώ οι περιοχές τροφοληψίας της Μεσογειακής Φώκιας και του Ρινοδέλφινου, καθώς και η περιοχή συνάθροισης του Μύχου επεκτείνονται μέχρι και περίπου τα 3nmι της περιοχής μελέτης.

Χάρτης 6. Συνθετικός χάρτης κρίσιμων ενδιαιτημάτων ειδών ενδιαφέροντος για την περιοχή της Γυάρου, Πηγή: Πανεπιστήμιο Πατρών, 2015

Συνθετικός χάρτης κρίσιμων ενδιαιτημάτων των ειδών ενδιαφέροντος στην περιοχή της Γυάρου

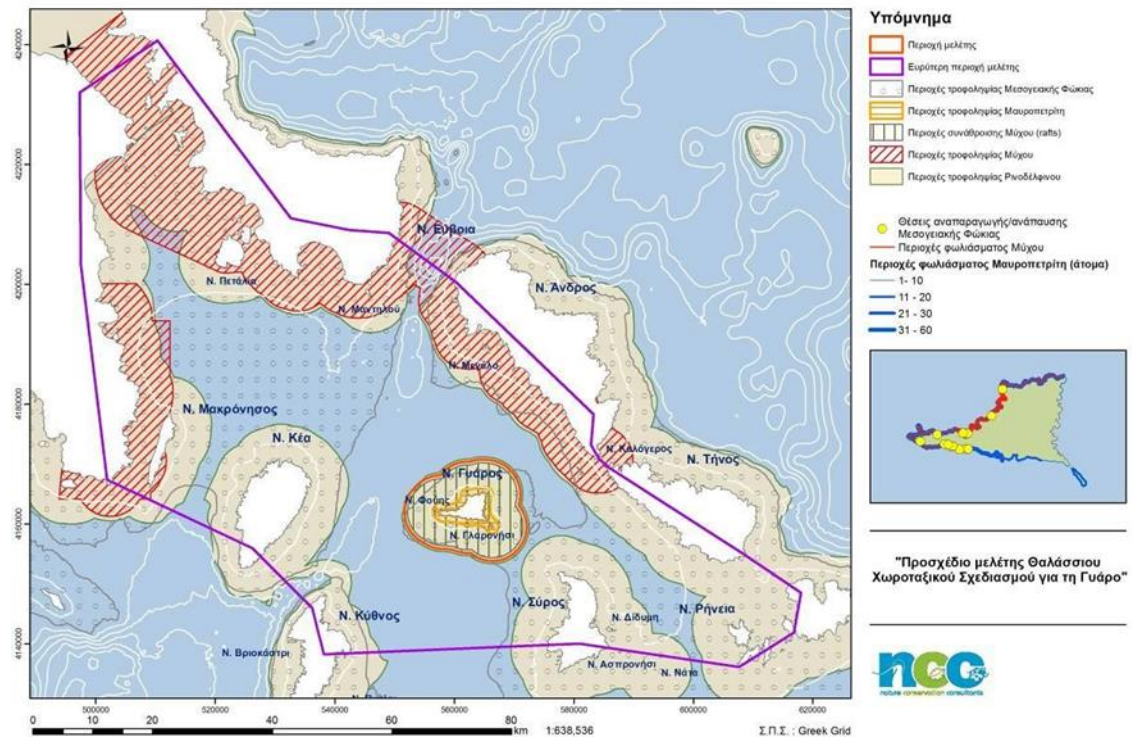

Στην ευρύτερη περιοχή μελέτης είναι εμφανές ότι οι παράκτιες περιοχές είναι αυτές που φιλοξενούν τα κύρια ενδιαιτήματα των ειδών ενδιαφέροντος. Τα παράλια της Άνδρου και οι ακτές της Αττικής αποτελούν χώρο τροφοληψίας τόσο για τον Μύχο και τη Μεσογειακή Φώκια, όσο και για το Ρινοδέλφινο.

Η Γυάρος από το 2002 έχει αποχαρακτηριστεί από «ναυτικό οχυρό», παρόλα αυτά ολόκληρη η νήσος Γυάρος, πλην ενός μικρού τμήματος στο ανατολικό τμήμα της νήσου που αφορά στην περιοχή των εγκαταστάσεων του πρώην στρατοπέδου, έχει χαρακτηριστεί ως «ύποπτος χώρος», λόγω της ύπαρξης διασκορπισμένων μη διαρραγέντων βλημάτων. Απαγορεύεται η προσέγγιση και η κυκλοφορία στη νήσο για λόγους ασφαλείας, εκτός του τμήματος το οποίο έχει καθαριστεί και σημανθεί με ενδεικτικές πινακίδες - συρματόπλεγμα και έχει αποδοθεί σε ελεύθερη κυκλοφορία. Για την κυκλοφορία στο νησί εκδίδεται ειδική άδεια από το Τάγμα Εθνοφυλακής Ερμούπολης και αφορά συγκεκριμένη περιοχή και διαδρομές. Απαγορεύεται η χωροθέτηση ΑΙΟΠΑ εντός ζώνης 1.62 nm από ιστορικό τόπο σε θαλάσσιο χώρο (ΕΠΣΧΑΑ για τις ΑΠΕ, Απόφαση αρ. 49828, ΦΕΚ Β2464/03.12.2008), σύμφωνα με τους σχετικούς κανόνες για το τοπίο.

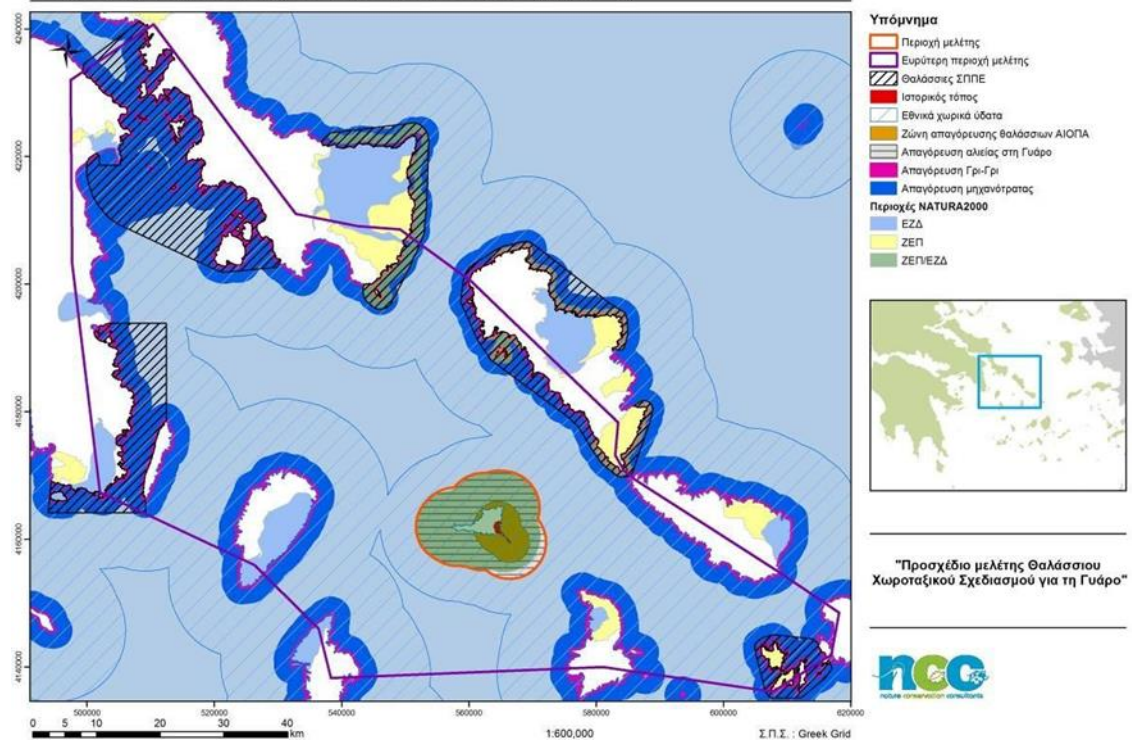
Χάρτης 7. Συνθετικός χάρτης κρίσιμων ενδιαιτημάτων ειδών ενδιαφέροντος για την ευρύτερη περιοχή μελέτης, Πηγή: Πανεπιστήμιο Πατρών, 2015

Συνθετικός χάρτης κρίσιμων ενδιαιτημάτων ειδών ενδιαφέροντος για την ευρύτερη περιοχή μελέτης

Χάρτης 8. Περιορισμοί χωροταξίας, Πηγή: Πανεπιστήμιο Πατρών, 2015

Θεσμικοί περιορισμοί στην χωροθέτηση στην ευρύτερη περιοχή μελέτης

Συνδυάζοντας τα στοιχεία που υπάρχουν σχετικά με τις ανθρώπινες δραστηριότητες και την χωρική αποτύπωση του κανονιστικού πλαισίου στην περιοχή μπορούν να προκύψουν κάποια πρώτα συμπεράσματα σχετικά με την τήρησή του και να εκτιμηθεί κατά πόσο απαιτείται να προστεθούν περαιτέρω κανονισμοί ή να ενταθεί η εποπτεία για το ήδη υπάρχον πλαίσιο.

Για την περιοχή της Γυάρου προκύπτει ότι ενώ υπάρχει η σχετική απαγόρευση αλιείας στην περιοχή, αυτή καταστρατηγείται τόσο από επαγγελματίες, όσο και από ερασιτέχνες αλιείς. Κατά συνέπεια, αυτό που απαιτείται είναι πιο εντατική επόπτευση της περιοχής, καθώς το κανονιστικό πλαίσιο υφίσταται. Για την αλιεία στην ευρύτερη περιοχή τα στοιχεία που είναι διαθέσιμα είναι αδρά και δεν επιτρέπουν την εξαγωγή συμπερασμάτων.

Σύμφωνα με το Ειδικό ΠΧΣΑΑ για τις υδατοκαλλιέργειες οι μονάδες θαλάσσιας υδατοκαλλιέργειας αναπτύσσονται σε επιλεγμένες ευρύτερες θαλάσσιες περιοχές, οι οποίες κρίνονται κατάλληλες για τη χωροθέτηση υδατοκαλλιεργητικών μονάδων (ΠΑΥ). Μεμονωμένη χωροθέτηση νέων υδατοκαλλιεργητικών μονάδων εκτός ΠΑΥ είναι δυνατή σε ειδικές περιπτώσεις, όπως σε ακατοίκητα νησιά που βρίσκονται σε δυσπρόσιτες, παραμεθόριες, ή νησιωτικές περιοχές, με τον όρο να μπορούν να εξασφαλιστούν οι προϋποθέσεις που προβλέπονται από τις ισχύουσες διατάξεις, για την υγιεινή και ασφάλεια των προϊόντων υδατοκαλλιέργειας. Στην κατηγορία αυτή εμπίπτει δυνητικά και η Γυάρος.

Παρόλα αυτά, υπάρχουν ορισμένα κριτήρια για τη χωροθέτηση, που αν και μη απαγορευτικά μπορεί να εμποδίσουν την χωροθέτηση υδατοκαλλιεργειών στο νησί της Γυάρου (α) λόγω της σημαντικότητας του θαλάσσιου χώρου γύρω από το νησί ως σημαντικού αλιευτικού πεδίου, νηπιοτροφείου, περιοχής αναπαραγωγής και ενδιαίτησης ιχθύων και (β) σε περίπτωση ανάπτυξης του θαλάσσιου τουρισμού ασυμβατότητας των δύο χρήσεων.

Αν και υπάρχει «Σχέδιο ανάπτυξης μεταφορών περιόδου 2007-2013 και εικοσαετίας» για την χώρα, αυτό δεν περιλαμβάνει τις θαλάσσιες μεταφορές, γεγονός που καλύφθηκε με το Εθνικό Στρατηγικό Σχέδιο Μεταφορών (2019).

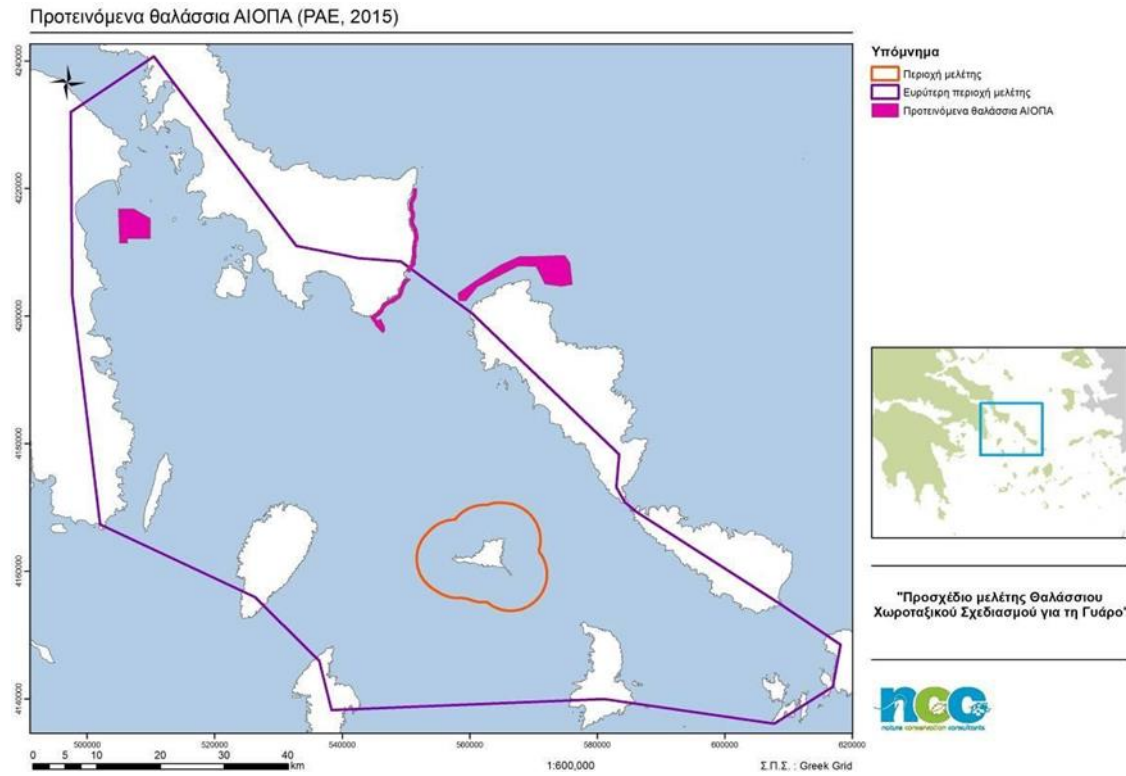
Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης δύο είναι οι βασικές δράσεις που προωθούνται και πιο συγκεκριμένα οι «Θαλάσσιες λεωφόροι» και η «Ναυτιλία μικρών αποστάσεων», που αμφότερα έχουν στόχο τη μεταφορά τμήματος των μεταφορών μέσω οδικών αξόνων στην ΕΕ στη μεταφορά μέσω θάλασσας. Αναμένεται κατά συνέπεια αύξηση της κυκλοφορίας στους θαλάσσιους διαδρόμους κυρίως για τα εμπορικά πλοία. Από την άλλη, η κατασκευή αγωγών πετρελαίου και φυσικού αερίου στα Βαλκάνια, όπως ο TAP, αναμένεται να μειώσει σταδιακά την κυκλοφορία δεξαμενόπλοιων.

Σύμφωνα με τον νόμο 3851/2010 για τις ΑΠΕ, επιτρέπεται η εγκατάσταση Αιολικών Πάρκων εντός του εθνικού θαλάσσιου χώρου και προβλέπεται μια νέα, κεντρική διαδικασία για την αδειοδότησή τους. Η προκαταρκτική χωροθέτηση των θαλάσσιων ΑΙΟΠΑ στις ελληνικές θάλασσες με χρονικό ορίζοντα ανάπτυξης 2012 – 2017 έχει υλοποιηθεί, αλλά δεν έχει προχωρήσει το δεύτερο στάδιο της εκπόνησης των Στρατηγικών Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) για αυτά. Εφόσον προχωρήσει η Β'Φάση σύμφωνα με το Ειδικό ΠΧΣΑΑ για τις ΑΠΕ, η χωροθέτηση εγκαταστάσεων σε όλες τις θαλάσσιες περιοχές της χώρας που διαθέτουν προϋποθέσεις αιολικής εκμεταλλευσιμότητας επιτρέπεται, εφόσον αυτές δεν εντάσσονται σε ιδιαίτερο θεσμικό καθεστώς ρητής απαγόρευσης της εγκατάστασης ή δεν αποτελούν ζώνη αποκλεισμού, όπως θεσμοθετημένα θαλάσσια ή υποθαλάσσια πάρκα ή βεβαιωμένες γραμμές επιβατικής ναυσιπλοΐας.

Οι περιορισμοί που τίθενται επηρεάζουν τη χωροθέτηση των ΑΙΟΠΑ εντός της περιοχής μελέτης μόνο όσον αφορά (α) το τοπίο και επηρεάζει μια μικρή θαλάσσια ζώνη στον ιστορικό τόπο της Γυάρου και (β) τις γραμμές ναυσιπλοΐας. Κατά συνέπεια, ενδέχεται κατά την Β'Φάση της διαδικασίας αδειοδότησης θαλάσσιων ΑΙΟΠΑ να χωροθετηθούν και εντός της περιοχής μελέτης, σε περίπτωση που δεν έχει θεσμοθετηθεί θαλάσσιο πάρκο στην περιοχή. Για αιτήσεις για θαλάσσια ΑΙΟΠΑ που είχαν υποβληθεί πριν την ψήφιση του συγκεκριμένου νόμου η διαδικασία που ακολουθείται είναι αυτή που προβλεπόταν με τον προηγούμενο νόμο. Έτσι, στην ευρύτερη περιοχή μελέτης εκκρεμούν αιτήσεις για κατασκευή τριών υπεράκτιων ΑΙΟΠΑ σε

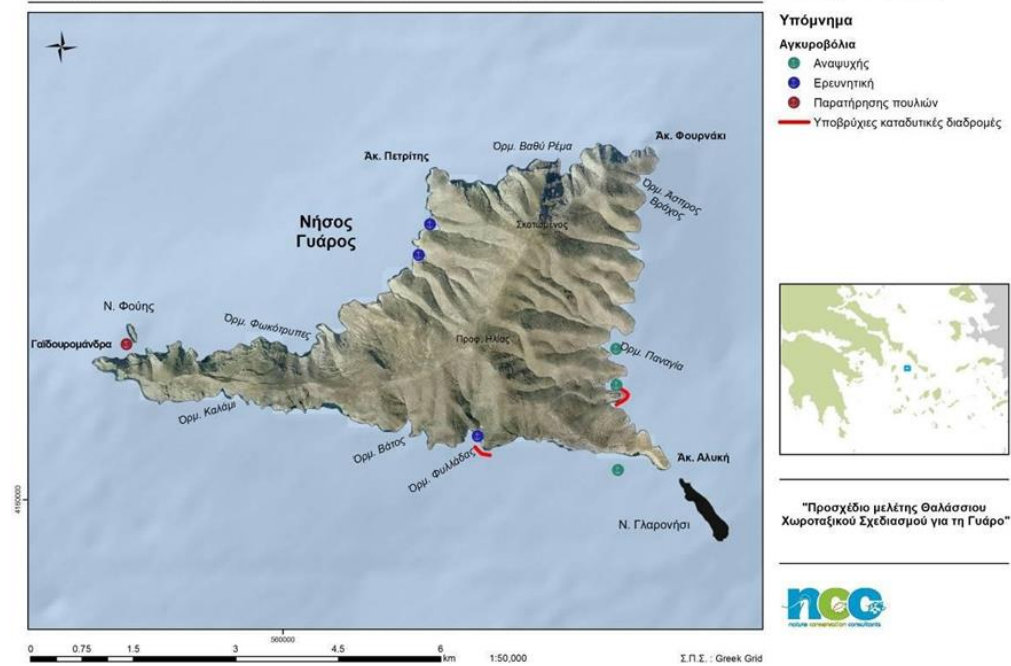
μικρή απόσταση από την ακτή στην Εύβοια, την Άνδρο και τις ανατολικές ακτές της Αττικής.

Χάρτης 9. Προτεινόμενα θαλάσσια ΑΙΟΠΑ, Πηγή: ΡΑΕ, 2015

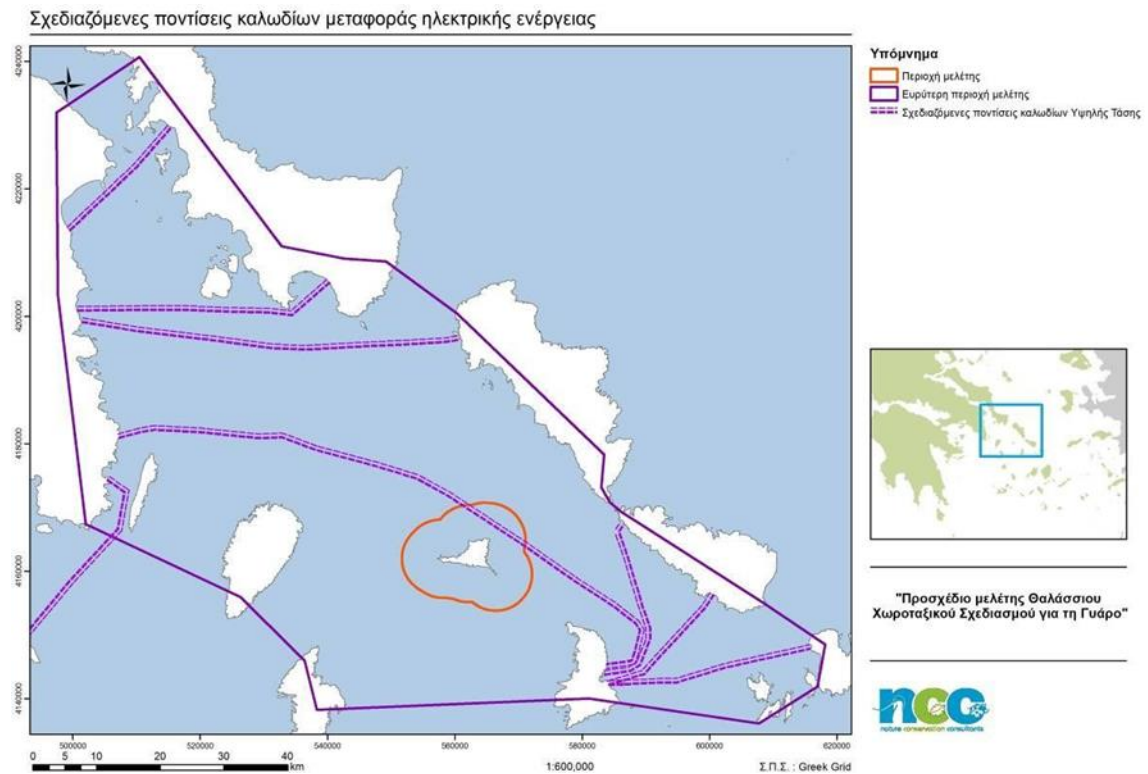
Χάρτης 10. Ενδεικτική περιοχή χωροθέτησης των υποβρύχιων καταδυτικών διαδρομών και των αγκυροβολίων φιλικών προς τα λιβάδια Ποσειδωνίας, Πηγή: LIFE Cyclades

Περιοχή χωροθέτησης των υποβρύχιων καταδυτικών διαδρομών και των αγκυροβολίων φιλικών προς τα λιβάδια Ποσειδωνίας (LIFE Cyclades)

Σύμφωνα με το δεκαετές πρόγραμμα ανάπτυξης του ΕΣΜΗΕ περιόδου 2014-2023 προβλέπεται η πόντιση καλωδίων για τη διασύνδεση του Κέντρου Υπερυψηλής Τάσης Λαυρίου με τον Υποσταθμό Σύρου με δύο καλώδια συνεχούς ή εναλλασσόμενου ρεύματος (ΑΔΜΗΕ, 2012), τα οποία προβλέπεται να διέρχονται κοντά από το νησί της Γυάρου (Χάρτης 11). Η πόντισή τους δεν αναμένεται να επηρεάσει οικοτόπους προτεραιότητας της Γυάρου.

Χάρτης 11. Σχεδιαζόμενες ποντίσεις καλωδίων μεταφοράς ηλεκτρικής ενέργειας, Πηγή: ΑΔΜΗΕ, 2012

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο θαλάσσιος χωροταξικός σχεδιασμός αποτελεί μια διαδικασία που στόχο έχει την συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων φορέων για την εξεύρεση της βέλτιστης λύσης για την περιοχή, το οικοσύστημα και τους κατοίκους της. Για να μπορέσει να βασιστεί η διαβούλευση σε σωστές βάσεις απαιτείται να πραγματοποιηθεί μια προκαταρκτική μελέτη για τη συλλογή και παρουσίαση με εύληπτο και τοποθετημένο στον χώρο τρόπο των στοιχείων χωροταξίας της περιοχής και η προετοιμασία κάποιων εναλλακτικών σεναρίων προς συζήτηση. Στην παρούσα μελέτη έγινε αναλυτική παρουσίαση (α) της παρούσας κατάστασης όσον αφορά την χωρική κατανομή τόσο των σημαντικών οικοτόπων και ενδιαιτημάτων των ειδών ενδιαφέροντος, όσο και των ανθρώπινων δραστηριοτήτων και (β) της εκτιμώμενης μελλοντικής κατάστασης.

Με βάση τα στοιχεία αυτά παρουσιάζονται τρία διαφορετικά σενάρια για το μέλλον της περιοχής και την θαλάσσια χωροθέτηση δραστηριοτήτων. Στόχος είναι η μελέτη αυτή να αποτελέσει τη βάση πάνω στην οποία θα στηριχθούν οι εργασίες της διαβούλευσης με τους τοπικούς φορείς που ακολούθως θα τροφοδοτήσουν τις μελέτες για τη θεσμοθέτηση των προστατευόμενων περιοχών. Η Γυάρος φιλοξενεί ένα σημαντικό ποσοστό του εθνικού και παγκόσμιου πληθυσμού της Μεσογειακής Φώκιας, καθώς επίσης και μια από τις μεγαλύτερες αποικίες Μύχου στην Ελλάδα. Κατά συνέπεια, η περιοχή έχει υπερεθνική σημασία για τη Μεσογειακή Φώκια και εθνική για τον Μύχο. Παράλληλα, στην περιοχή απαντώνται σημαντικοί θαλάσσιοι οικοτόποι και σημαντικές οικοσυστημικές υπηρεσίες σε περιφερειακό επίπεδο.

Η θεσμοθέτηση θαλάσσιου πάρκου στην περιοχή και η αλληλεπίδραση με προστατευόμενες περιοχές της ευρύτερης περιοχής μελέτης είναι ουσιαστικής σημασίας για την προστασία των σημαντικών αυτών στοιχείων του οικοσυστήματος. Παράλληλα, στην περιοχή υπάρχουν παραγωγικές δραστηριότητες οι οποίες επηρεάζουν τα στοιχεία αυτά. Η σωστή χωροθέτησή τους στον θαλάσσιο χώρο θα επιτρέψει την ανάπτυξή τους με βιώσιμο για την περιοχή τρόπο. Η οικολογική σπουδαιότητα του τόπου θα πρέπει πάντοτε να

συνδέεται με την κατάσταση διατήρησης και τη διαχείριση της ευρύτερης περιοχής, στην οποία η Γυάρος και το μελλοντικό θαλάσσιο πάρκο πρόκειται να αποτελέσουν τον πυρήνα βιοποικιλότητας.

Ένα θαλάσσιο πάρκο που θα αλληλεπιδρά με τον ευρύτερο, κατακλυσμένο από παραγωγικές δραστηριότητες περίγυρο, είναι μια πρόκληση που εφόσον πετύχει μπορεί να αποτελέσει καλό παράδειγμα όχι μόνο για τη χώρα μας, αλλά και για την ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου. Αλιεία, τουρισμός χρειάζεται να προσαρμοστούν στις ανάγκες διατήρησης του πάρκου αλλά και να αξιοποιήσουν τις ευκαιρίες που θα τους παράσχει η επιτυχής λειτουργία του πάρκου. Ευρωπαϊκές πολιτικές που σχετίζονται με τη θαλάσσια στρατηγική, την προστασία φύσης και βιοποικιλότητας και την ανάπτυξη της παράκτιας ζώνης, θα πρέπει να αξιοποιηθούν εποικοδομητικά και να εναρμονιστούν στην κατεύθυνση της μακροπρόθεσμης και βιώσιμης διατήρησης του τόσο σημαντικού αυτού οικοσυστήματος, με παράλληλη ενσωμάτωση των πολιτιστικών και ιστορικών του συνιστωσών. Γιατί η πρόκληση για το θαλάσσιο πάρκο της Γυάρου θα είναι η διασφάλιση της αρμονικής συνύπαρξης ανθρώπου και φύσης, στα δύο επίπεδα αναφοράς, αυτό του πάρκου, καθώς και εκείνο της ευρύτερης περιοχής αναφοράς του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Natura 2000 Networking programme [[www.natura.org,http://www.natura.org/sites.html](http://www.natura.org/sites.html)].
2. Aperghis GG, Gaethlich M. The Natural Environment of Greece: An invaluable asset being destroyed. *Southeast European and Black Sea Studies* 6(3):377-390, 2006.
3. Natura 2000. Council Directive 92/43/EEC on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora and Directive 2009/147/EC of the European Parliament and of the Council of 30 November 2009 on the conservation of wild birds PRIORITISED ACTION FRAMEWORK (PAF) FOR NATURA 2000 FOR THE EU MULTIANNUL FINANCING PERIOD 2014-2020 GREECE December, 2014 [<http://www.ypeka.gr/LinkClick.aspx?fileticket=sgwYR3v9BWU%3D&tabid=539&language=el-GR>].
4. Katsimi, M, Moutos T. EMU and the Greek crisis: the political-economy perspective. *Eur. J. Polit. Econ.*, 26:568-576, 2010.
5. Valavanidis A, Vlachogianni T. The Most Important and Urgent Environmental Problems in Greece in the Last Decade (2000-2010). Website www.chem.uoa.gr
http://www.chem.uoa.gr/scinews/Reports/Rep_Env_problems2000-10.htm.
6. Valavanidis A, Vlachogianni Th. Environmental Crisis in Greece. The Consequences of Modernity and Economic Growth without sustainability Goal. A Review of the main problems related to pollution, environmental protection and management of natural resources in Greece. 24 September 2012, www.chem-tox-ecotox.org (Science Advances in Environmental Chemistry, Toxicology and Ecotoxicology Issues).
7. Rokos D. The Cadastral System in Greece (Ktimatologio, S.A.). [http://www.eurocadastre.org/eng/..%5Cpdf%5Cprague_4_5_june_09%5C03_GRE_Rokos%20D.pdf].
8. Beriatos E. Nature protection policy and protected areas: the case of national parks. 8th International Conference on Environmental Science and Technology, Lemnos Island, 8- 10 September 2003 [<http://www.srcosmos.gr/srcosmos/showpub.aspx?aa=4028>].

9. Archelon, Hellenic Ornithological Society, Hellenic Society for the Protection of Nature, Hellenic Society for the Protection of the Environmental and Cultural Heritage, Mediterranean SOS Network, MOm Hellenic Society for the Protection of Monk Seal, WWW-Greece. Report on the Status of the Protected Areas System in Greece, Athens, May 2005. www.ecocrete.gr/index.php?option=com_content&task=view&id=1564&Itemid=0
10. Papageorgiou K. An evaluation of the national park system of Greece with particular reference to recreational management in the Vikos-Aoos national park, PhD thesis. Department of Landscape, University of Sheffield, 1996.
11. Kassioumis K, Papageorgiou K, Christodoulou A, Blioumis V, Stamou N. Rural development by afforestation in predominantly agricultural issues and challenges from two areas in Greece. *Forest Policy and Economics* 6(5):483-496, 2004.
12. Papageorgiou K, Kassioumis K. The national park policy context in Greece: park users' perspectives of issues in park administration. *J Nature Conservation* 13(4):231-246, 2005.
13. Trakolis D. Local people's perceptions of planning and management issues in Prespes Lakes National Park, Greece. *J Environ Manage* 61(3): 227-241, 2001.
14. Badalamenti F, Ramos AA, Voultziadou E, Lizaso LS, G D'Anna G. Cultural and Socio- economic impacts of Mediterranean Marine Protected Areas. *Environmental Conservation* 1(2):110-125, 2002.
15. Beriatis E. Planning and management of protected areas in Greece: institutional developments, problems and perspectives. *Αειχώρας* 2(1): 58-89, 2003.
16. Brebbia CA, Beriatis E (Eds). *Sustainable Development and Planning*. WIT Press, Southampton, UK, 2011.
17. Christopoulou OG, Tsachalidis E. Conservation policies for protected areas (wetlands) in Greece : A survey of local residents' attitude. *Water, Air & Soil Poll Focus* 4(4-5) : 445-457, 2004.
18. Togridou A, Hovardas T, Pantis JD. Determinants of visitors' willingness to pay for the National Marine Park of Zakynthos, Greece. *Ecolog Econom* 60(1):308-319, 2006.

19. Papageorgiou K, Vogiatzakis IN. Nature protection in Greece: an appraisal of the factors shaping integrative conservation and policy effectiveness. *Environ Sci Policy* 9(5):476- 486, 2006.
20. Gaston KJ, Jackson SF, Nagy A, Cantu-Salazar L, Johnson M. Protected areas in Europe, Principles and practice. *Ann. N.Y. Acad. Sci.* 1134: 97–119 2008.
21. Apostolopoulou E, Pantis JD. Conceptual gaps in the national strategy for the implementation of the European Natura 2000 conservation policy in Greece. *Biolog Conserv* 142(1):221-237, 2009.
22. Dimitrakopoulos PG, Joners N, Iosifides T, Florokapi J, Lasda O, et al. Local attitudes on protected areas: Evidence from three Natura 2000 wetland sites in Greece. *J Environ Manage* 91(9):1847-1854.
23. Jones AD, Iosifides T, Evangelinos KI, Florokapi I, Dimitrakopoulos PG. Investigating knowledge and perception of citizens of the National Park of Eastern Macedonia and Thrace, Greece. *Int J Sustain Devel World Ecol* 19(1): 25-33, 2012.
24. Apostolopoulou E, Drakou EG, Padiaditi K. Participation in the management of Greek Natura 2000 sites: evidence from a cross-level analysis. *J Environ Manage* 113:308- 318, 2012.